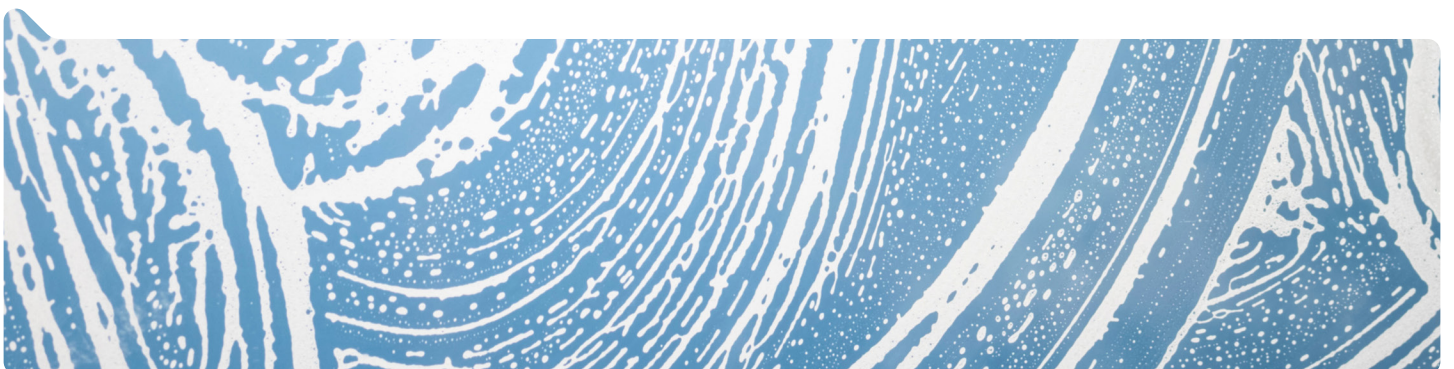

Pensioenfonds Schoonmaak

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen
Halfjaarverslag juli - december 2024

**Pensioen
Schoonmaak**

Inhoudsopgave

	02
1. Samenvatting	04
2. Inleiding verantwoord beleggen	09
3. Screening	13
4. Uitsluiten	14
5. Engagement	18
5.1. Pensioenfonds Schoonmaak en de dialoog	18
5.2. Managementsamenvatting	20
5.3. Thematisch: Reductie CO ₂ -uitstoot	25
5.4. Thematisch: Access to Healthcare	30
5.5. ESG dialoog Nederland	36
5.6. Normatief: Mensenrechten	38
5.7. Normatief: Arbeidsnormen	41
5.8. Normatief: Milieu	44
5.9. Normatief: Anti-corruptie	47
5.10. Escalatieoverzicht	49
6. Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen	51
7. ESG integratie	55
8. Impact beleggen: green bonds en zorgvastgoed	57
9. Bijlagen	60

1. Samenvatting

We willen beleggen in bedrijven en landen die goed omgaan met mensen en goed omgaan met de wereld. Dat noemen wij verantwoord beleggen. Wij vinden het heel belangrijk dat die bedrijven goed omgaan met hun werknemers. En dat zij zich houden aan de mensenrechten. En dat zij zorgen dat mensen in een schone wereld kunnen wonen en werken en hun kinderen straks ook. Daarom letten wij bij de bedrijven waarin wij beleggen speciaal op mensenrechten arbeidsnormen en klimaatverandering. Dat doen we bij de bedrijven in Nederland en bij de bedrijven in andere landen. Want zo krijg je schoon geld in een schone wereld en daar houden wij van: een schoon pensioen.

In dit hoofdstuk geven wij een samenvatting van de manier waarop wij afgelopen half jaar verantwoord hebben belegd.

Verantwoord beleggen door Pensioenfonds Schoonmaak

1. Het verantwoord beleggen gaat goed

Alle doelstellingen zijn gehaald of lopen op schema

- MVB doelstellingen ✓
- Klimaatdoelstellingen ✓
- Duurzaamheidsdoelstellingen vastgoed ✓

94

Gesprekken met bedrijven

Normatieve engagement

In H2 2024 zijn er 12 gesprekken met bedrijven gestart. Er zijn er 6 succesvol afgesloten.

Er lopen nu 94 gesprekken met bedrijven over mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie.

Sinds de start in 2017 zijn er 109 succesvolle gesprekken geweest. 9 gesprekken gingen niet goed. Daarom beleggen we niet meer in deze bedrijven.

17

GESPREKKEN

Thematische engagement

Klimaat/CO ₂	8
Toegang Gezondheidszorg	9

Er zijn eerder 12 gesprekken met bedrijven succesvol afgesloten.

181

vergaderingen gestemd

Stemcijfers

181 aandeelhoudersvergaderingen
1941 agendapunten

1.197

BEDRIJVEN EN 51
LANDEN WAARIN WIJ
NIET INVESTEREN

Uitsluitingen

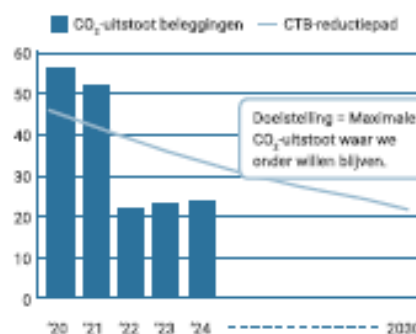
116	Controversiële wapens
535	Staatsbedrijven
420	Fossiele brandstoffen
85	Normschenders en goed bestuur (SFDR)
41	Tabak
51	Landen

In een aantal bedrijven beleggen we om meerdere redenen niet in.

Wij willen in 2030 onze CO₂-voetafdruk verlagen met 50%

Onze beleggingen stoten steeds minder CO₂ uit. Dit komt overeen met onze doelstelling.

Impactbeleggen

In 2024 hebben we 2% belegd in green bonds. Eind 2024 hebben we besloten dit in 2025 op te hogen naar 3,5%.

Wij beleggen in zorgvastgoed. Hierbij dragen we bij aan de financiering van betaalbare gezondheidszorg.

Beleid en rapportages

- Lees ons [maatschappelijk-verantwoord-beleggen-beleid](#).
- Of lees onze uitgebreide [Rapportage Verantwoord Beleggen](#).

Verantwoord beleggen door Pensioenfonds Schoonmaak

2. Waarom beleggen wij verantwoord?

Beleggen

Een goed pensioen tegen een zo laag mogelijke premie. Daar werken we aan.

Als we alleen zouden sparen dan zou je veel minder pensioen krijgen. Daarom beleggen wij in landen en bedrijven.

Verantwoord beleggen

We willen alleen beleggen in landen en bedrijven die goed omgaan met mensen. En goed omgaan met de wereld. Dat noemen wij verantwoord beleggen.

Want zo krijg je schoon geld in een schone wereld. En daar houden wij van: een schoon pensioen.

4

Onze speerpunten

Een schoon pensioen

Wij letten extra goed op 4 dingen die wij belangrijk vinden:

- 1. Mensenrechten**
Mensenrechten zorgen dat je vrij bent. En dat je beschermt bent tegen oneerlijke dingen. Mensenrechten gelden altijd en overal. Voor iedereen. Landen en bedrijven moeten goed omgaan met mensen.
- 2. Arbeidsnormen**
Mensen moeten goed worden behandeld. Ze mogen niet worden gedwongen om te werken. Het moet veilig zijn en ze moeten zich kunnen aansluiten bij een vakbond. Ook moeten er geen kinderen werken. En mogen bedrijven niet discrimineren. Landen en bedrijven moeten goed omgaan met de mensen die bij hun werken. Dan voldoen ze aan de arbeidsnormen.
- 3. Klimaat**
We willen dat mensen in een schone wereld kunnen wonen en werken. En later hun kinderen ook. We zien dat het klimaat verandert doordat we teveel CO₂ in de lucht blazen. Daardoor warmt de aarde op. En daardoor verandert het weer. Het stormt bijvoorbeeld vaker. En soms zijn er grote overstromingen. Wij willen dat het klimaat niet verandert.
- 4. Gezondheid**
Uit het onderzoek onder onze deelnemers kwam naar voren dat zij "Betaalbare Gezondheidszorg voor iedereen" een belangrijk thema vinden. Een belangrijke reden waarom we ons ook richten op het thema Gezondheid.

Een goed pensioen

Wij geloven dat verantwoord beleggen zorgt voor een beter pensioen.

Vroeger keek je bij beleggen naar rendement, risico en kosten. Nu kijken we ook naar duurzaamheid. Hierdoor hebben we een grotere kans op een beter resultaat. En dus op een hoger pensioen.

Bedrijven die duurzaam zijn doen het vaak goed. Deze bedrijven doen het vaak beter of net zo goed als bedrijven die niet duurzaam zijn.

Een betere wereld

Wij geloven dat verantwoord beleggen zorgt voor een betere wereld.

We hebben de aarde nodig om te wonen, leven en werken. Daarom moeten we er goed mee omgaan. Zo blijft de aarde nog lang bestaan. Met alles wat we nodig hebben. Voor mensen, dieren en de natuur. Dat noemen we duurzaam.

Door verantwoord te beleggen dragen wij bij aan een betere wereld.

Verantwoord beleggen door Pensioenfonds Schoonmaak

3. Zo beleggen wij verantwoord

We kijken goed waarin we beleggen

We willen beleggen in bedrijven die goed omgaan met mensen. En goed omgaan met de wereld. Daarom letten we goed op waarin we beleggen. Dit noemen we screenen.

In sommige landen of bedrijven willen we niet beleggen

Dit noemen we uitsluiten. We beleggen bijvoorbeeld niet in bedrijven of landen die al lange tijd niet goed omgaan met mensenrechten, arbeidsnormen of het klimaat. Of die betrokken zijn bij controversiële wapens of delvers van steenkool. Ook beleggen we niet in tabaksproducenten.

ESG integratie

We nemen informatie over duurzaamheid mee in de beleggingsbeslissing. Dit doen wij per belegging op een eigen manier. Wij geloven dat we zo betere resultaten halen.

We kijken bijvoorbeeld naar de CO₂-uitstoot van onze beleggingen. We willen dat onze beleggingen steeds minder CO₂ uitstoten. Onze langetermijndoelstelling is een klimaatneutrale portefeuille in 2050.

We praten met bedrijven waarin we beleggen

We zeggen er iets van als het niet goed gaat. Dit heet normatieve engagement. We willen dan dat ze gaan veranderen.

We praten ook met bedrijven als ze dingen nog beter kunnen doen. Bijvoorbeeld meer schone energie gebruiken. En over het beschikbaar stellen van medicijnen. Dit heet Thematische engagement.

Stemmen op vergaderingen

Als we beleggen dan kopen we een stukje van een bedrijf. We zijn dan eigenaar van dat stukje. We noemen dat aandeelhouder. Bij veel bedrijven kunnen we ook stemmen op vergaderingen van aandeelhouders.

We stemmen over zaken die te maken hebben met mensenrechten, arbeidsomstandigheden, gezondheid, biodiversiteit en klimaatverandering. Zo laten we horen wat we daar van vinden. En hebben we invloed op wat een bedrijf doet.

Samen

Verantwoord beleggen doen we niet allen. Voor ons beleid kijken we naar internationale normen. Ook werken we samen met andere pensioenfondsen en organisatie. Want samen bereik je meer.

Impact beleggen

We beleggen extra in bedrijven die goed zijn voor mensen en het klimaat.

- Zo lenen wij geld aan bedrijven die werken aan schone energie. Zo dragen we op een goede manier bij aan het klimaat.
- Ook beleggen wij in zorgvastgoed. Zo dragen wij bij aan betaalbare gezondheidszorg.

Verantwoord beleggen door Pensioenfonds Schoonmaak

4. Het verantwoord beleggen gaat goed

Succesvolle voorstem Dexcom Inc.

Wij beleggen in het bedrijf Dexcom Inc.. Dexcom maakt kleine apparaten die de glucose in het bloed van mensen meet. Dit helpt mensen met diabetes. Dit bedrijf geeft geld aan politieke doelen. Hierover heeft het bedrijf gerapporteerd. Het rapport blijkt alleen niet compleet. Er ontbreekt informatie. Daarom heeft een andere aandeelhouder Dexcom gevraagd om meer informatie. Over deze vraag is gestemd op de aandeelhoudersvergadering. Meer informatie helpt aandeelhouders de risico's en voordelen van de belegging in Dexcom beter te begrijpen. Daarom is het belangrijk dat aandeelhouders dit voorstel steunen.

Wij hebben het voorstel gesteund. Het voorstel heeft een meerderheid van de stemmen ontvangen van 51%. Dat betekent dat DexCom een rapport moet opstellen over hun politieke uitgaven. Hierdoor begrijpen we de belegging beter. En weten we beter of het een goede of slechte belegging is.

Succesvolle tegenstem Woodside Energy group

Wij beleggen in het bedrijf Woodside Energy group. Dit Australische bedrijf levert aardgas aan veel landen. We kunnen nog niet zonder gas. Maar het is wel belangrijk dat het bedrijf duurzaam is. Het bedrijf heeft daarom een klimaatactieplan opgesteld. Op de aandeelhoudersvergadering heeft Woodside haar aandeelhouders gevraagd om goedkeuring op dit plan.

Wij hebben tegen dit plan gestemd. Het plan was nog niet goed genoeg. Het plan had goede punten, maar het was nog niet af. In totaal heeft ruim 58% van de aandeelhouders tegen het plan gestemd. Dit is een belangrijk signaal aan Woodside dat ze het plan beter moeten maken.

2. Inleiding verantwoord beleggen

Pensioenfonds Schoonmaak past sinds 2008 instrumenten van verantwoord beleggen toe bij het beheer van haar vermogen. In deze halfjaarlijkse rapportage leest u over de laatste stand van zaken met betrekking tot deze instrumenten en vindt u terug welke activiteiten namens Pensioenfonds Schoonmaak zijn ondernomen. Op de website van Pensioenfonds Schoonmaak vindt u beleidsdocumenten en rapportages waarnaar in dit rapport wordt verwezen. Deze inleiding geeft een kort overzicht van de achtergrond van verantwoord beleggen.

2.1. Wat houdt verantwoord beleggen in?

Pensioenfonds Schoonmaak staat voor een goed en betaalbaar pensioen. Pensioenfonds Schoonmaak is van mening dat verantwoord beleggen bijdraagt aan het realiseren van een goed en betaalbaar pensioen voor huidige en toekomstige generaties. Daarom besteedt Pensioenfonds Schoonmaak waar nodig en mogelijk aandacht aan ecologische, sociale en governance onderwerpen. Maatschappelijk verantwoord ondernemen door ondernemingen waarin belegd wordt speelt een belangrijke rol.

2.2. Wat zijn de uitgangspunten?

Voor het MVB-beleid hanteert Pensioenfonds Schoonmaak de principes van het Global Compact van de Verenigde Naties als uitgangspunt. Deze principes hebben betrekking op vier hoofdthema's:

- Mensenrechten
- Arbeidsnormen
- Milieu
- Anticorruptie

Het VN Global Compact bestaat uit tien breed geaccepteerde principes (zie bijlage). Deze principes vinden hun oorsprong in internationale verdragen zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en principes van de International Labour Organisation (ILO). Het VN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun eigen invloedssfeer kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitvoeren.

2.3. Wat doet Pensioenfonds Schoonmaak?

Voor het MVB-beleid hanteert Pensioenfonds Schoonmaak een aanpak waarbij gebruik wordt gemaakt van de volgende instrumenten. De instrumenten, de gemaakte keuzes en de recente ontwikkelingen worden ieder besproken.

1. **Screenen**, we kijken of bedrijven zich houden aan de regels houden
2. **Uitsluiting**, van producenten van controversiële wapens, delvers van steenkolen, teerzanden, structurele schenders van UN Global Compact en het uitvoeren van een landenbeleid;
3. **Engagement**, het aangaan van de dialoog met ondernemingen;
4. **Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen**. Er is bij het stemmen een focus op de speerpunten mensenrechten, arbeidsnormen en klimaat.
5. **ESG integratie**
6. Impact beleggen: **green bonds**

2.4. Reikwijdte van het MVB-beleid

Daar waar mogelijk past Pensioenfonds Schoonmaak haar MVB-beleid toe op de beleggingen. Het MVB-beleid van Pensioenfonds Schoonmaak is van toepassing op beleggingen in discretionaire mandaten en voor een groot deel ook voor fondsen die worden beheerd door Achmea Investment Management (hierna: Achmea IM). Pensioenfonds Schoonmaak maakt voor het beheer van haar vermogen, naast Achmea IM, ook gebruik van

externe vermogensbeheerders. Wanneer het fonds gebruik maakt van beleggingsfondsen van externe vermogensbeheerders, is het niet altijd mogelijk om een eigen MVB-beleid toe te passen.

In onderstaand MVB overzicht is weergegeven welke instrumenten van toepassing zijn in de fondsen en mandaten van Pensioenfonds Schoonmaak. In de bijlagen is een tekstuele toelichting gegeven over de toepassing.

TABEL 2.4.1 OVERZICHT ESG-INSTRUMENTEN EN TOEPASSING IN DE BELEGGINGSPORTEFEUILLE

		Staatsobligaties (Matching)	Aandelen Wereld Ontwikkelde Markten	Aandelen Opkomende Markten ¹	Niet- staatsobligaties	(Staats)Obligaties Opkomende markten	Green Bonds	Hypotheken	Vastgoed
		Mandaat	Mandaat	Fonds	Mandaat	Mandaat	Mandaat	Fonds / mandaat	Fondsen
1	Stemmen (stembeleid Pensioenfonds Schoonmaak)	NA	Ja	Ja	NA	NA	NA	NA	NA
2	Normatieve dialoog op de thema's mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti corruptie)	NA	Ja	Ja	Ja	NA	Ja	NA	NA
3	Thematisch engagement	NA	Ja	Ja	Ja	NA	Ja	NA	NA
4	Uitsluitingen								
	Normschenders (mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en corruptie)	NA	Ja	Ja	Ja	NA	Ja	NA	NA
	Controversiële wapens (Nucleaire, biologische en chemische wapens, anti-persoonsmijnen, clustermunitie)	NA	Ja	Ja	Ja	NA	Ja	NA	NA
	Fossiele brandstoffen								
	Delvers steenkool: meer dan 1% omzet uit steenkool.	NA	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	NA	NA
	Gebruikers steenkool: meer dan 10% omzet uit gebruik steenkool.	NA	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	NA	NA
	Teerzanden, Arctic drilling, schaliegas en – olie: meer dan 5% omzet uit deze activiteiten.	NA	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	NA	NA
	Tabaksproducenten	NA	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	NA	NA

	Landenbeleid (Arbeidsnormen) met uitsluiting Staatsbedrijven	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	NA	NA
6	ESG-integratie, waaronder CO2 doelstelling	Ja	Ja ²	Ja	Ja ³	Nee	Ja ³	Nee	Nee
7	Impact beleggen: green bonds	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja	Nee	Nee
8	Vastgoed. GRESB ⁴ : minimaal 75% heeft 4 of 5 sterren	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	Ja

1 MVB beleid van het EME-fonds is van toepassing. Dit beleid komt in zeer grote mate overeen met het MVB beleid van Pensioenfonds Schoonmaak.

2 Toepassing van de MSCI Climate Change index. CO2 reductiedoelstelling: ...

3 Op basis van MSCI ESG ratings en research. CO2 reductiedoelstelling van toepassing binnen niet-staatsobligaties:

4 Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB): we beleggen alleen in vastgoedfondsen die deelnemen aan GRESB.

2.5. Hoe legt Pensioenfonds Schoonmaak verantwoording af?

Transparantie is onafscheidelijk verbonden aan een goed MVB- beleid. Pensioenfonds Schoonmaak rapporteert daarom tweemaal per jaar hoe zij de afgelopen periode invulling gaf aan het beleid. Ook rapporteert Pensioenfonds Schoonmaak over de wijze waarop instrumenten zijn ingezet op ESG-thema's.

Pensioenfonds Schoonmaak publiceert ieder half jaar een MVB-rapportage. De rapportage is toegankelijk via de website van Pensioenfonds Schoonmaak. Daarnaast staan op deze website de volgende documenten:

1. [MVB-beleid](#);
2. [Stembeleid](#);
3. [Verslag verantwoord en betrokken aandeelhouderschap](#);
4. [Overzicht beleggingen](#);
5. [Vote Disclosure Systeem ten aanzien van steminstructies. U kunt hier zien hoe per aandeelhoudersvergadering is gestemd.](#)

2.6. Recente ontwikkeling

De wereld om ons heen staat niet stil. En wij dus ook niet. Om die reden kijken we altijd of het beleid nog passend is of dat er nog dingen beter kunnen.

Zo hebben wij in het tweede halfjaar van 2024 ons verdiept in de ESG (Milieu, Sociaal en Bestuur) risico's die wij lopen. Pensioenfonds Schoonmaak heeft een proces ingericht voor ESG-risicobeheer, waarbij op gedetailleerde wijze zowel een kwalitatieve als een kwantitatieve inschatting gemaakt van de ESG-risico's waaraan het pensioenfonds is blootgesteld. Bij de kwalitatieve beoordeling wordt voor alle relevante ESG-risico's een inschatting gemaakt van de kans dat het risico materialiseert en de impact als gevolg hiervan (bruto risico). Vervolgens wordt beoordeeld in welke mate het risico wordt gemitigeerd door relevante beheersmaatregelen. Deze kwalitatieve risicobeoordeling wordt zowel vanuit financieel materieel als vanuit maatschappelijk perspectief doorlopen, zodat het principe van dubbele materialiteit geborgd wordt. Bij de kwantitatieve analyse is de blootstelling van de liquide beleggingsportefeuille aan de voornaamste ESG-risico's geïdentificeerd. De ESG-risicobeoordeling zal jaarlijks geëvalueerd worden.

Ook hebben we besloten om onze allocatie naar green bonds te vergroten, namelijk van 2% naar 3,5%. Dit is passend binnen onze klimaatovertuigingen, waarin we vastleggen dat we positieve klimaatimpact willen maken.

3. Screening

Pensioenfonds Schoonmaak heeft in juni 2021 een due diligence beleid opgesteld in lijn met de vereisten van het IMVB-convenant voor pensioenfondsen. Dit beleid is terug te vinden als [bijlage van het MVB-beleid](#) van Pensioenfonds Schoonmaak. Pensioenfonds Schoonmaak heeft Achmea IM aangesteld als ESG dienstverlener en heeft Achmea IM de opdracht gegeven om uitvoering te geven aan het MVB-beleid van het Pensioenfonds. Uit hoofde daarvan voert Achmea IM onder andere het due diligence beleid uit en geeft zij uitvoering aan het stem- en engagement activiteiten. Periodiek legt Achmea IM verantwoording af aan het pensioenfonds.

Door onze beleggingsportefeuille (wereldwijde aandelen en bedrijfsobligaties) te screenen identificeren wij (potentiële) negatieve impact op de samenleving en het milieu. Dit zijn de belangrijkste (potentiële) ongunstige effecten van onze beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren. Ter beoordeling wordt vervolgens gekeken naar de impact van het gedrag van de onderneming op de samenleving en/of het milieu en de ernst, schaal en onomkeerbaarheid van de schending.

De uitkomsten van de due diligence screening worden gecategoriseerd naar thematische aandachtgebieden en beoordeeld op de mate van betrokkenheid van de onderneming en het effect op de samenleving en/of het milieu. De thematische aandachtgebieden van Pensioenfonds Schoonmaak zijn mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie.

Wanneer er een (potentiële) negatieve impact wordt geïdentificeerd, gaan wij de dialoog aan met de onderneming. Als na verloop van tijd blijkt dat een onderneming geen progressie maakt in het voorkomen/verhelpen van de negatieve impact, gaan wij over tot het uitsluiten van de onderneming. Daarnaast is een aantal ondernemingen al op voorhand uitgesloten in verband met structurele schendingen en het niet opstaan voor dialoog om de schending op te heffen. De resultaten van de due diligence screening en de actie die is ondernomen door het pensioenfonds staan vermeld in onderstaande tabel:

TABEL 3.1

Per 31-12-2024	Aantal ondernemingen uitgesloten op normatieve gronden	Nieuwe normatieve dialogen
Mensenrechten	15	6
Arbeidsnormen	6	6
Milieu	22	1
Anti-corruptie	0	2

In hoofdstuk 4 van dit MVB halfjaarverslag is terug te vinden welke ondernemingen zijn uitgesloten en is tevens aangegeven op basis van welke norm en schending dit plaatsvond. In het hoofdstuk Engagement van dit MVB-halfjaarverslag staat de voortgang van het normatieve engagement programma vermeld. Hierin staan ook de namen vermeld van de ondernemingen waarmee de dialoog is gestart, gegroepeerd per thematisch aandachtsgebied.

4. Uitsluiten

Er zijn verschillende redenen waarom wij ervoor kiezen om niet te beleggen in bepaalde ondernemingen. Zo kan Pensioenfonds Schoonmaak ervoor kiezen om niet te beleggen in ondernemingen die ongewenst gedrag vertonen of ondernemingen die bepaalde controversiële producten produceren. Wanneer een onderneming betrokken is bij een controversieel product, veelal een kernactiviteit van de onderneming, is een engagementbeleid niet reëel. Het is immers lastig de onderneming over te halen een ander product te produceren. In dat geval hanteert Pensioenfonds Schoonmaak op voorhand een uitsluitingsbeleid. Daarnaast kunnen ondernemingen die op structurele wijze met hun gedrag internationale normen bijvoorbeeld rondom mensenrechten, milieu, arbeidsnormen of corruptie schenden en bij achterblijvende engagementresultaten worden uitgesloten van het beleggingsuniversum. Hierbij vormen de principes van het Global Compact, de principes van de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen en de UN Guiding Principles on Business & Human Rights de uitgangsbasis. Het uitsluitingsbeleid richt zich op de volgende, namelijk producenten van controversiële wapens, delvers van steenkolen, teerzanden, structurele schenders van internationale gedragsnormen en landen die grove arbeidsnormenschendingen hebben.

4.1. Uitsluitingsgronden

In onderstaand overzicht zijn de uitsluitingsgronden die relevant zijn voor Pensioenfonds Schoonmaak uiteengezet. In de bijlagen kunt u de uitgesloten bedrijven per 1 januari 2025 vinden.

Uitsluitingscriterium	Definitie	Data	Update	Bijlagen
Controversiële wapens	<p>Nucleaire wapens</p> <p>Biologische wapens</p> <p>Chemische wapens</p> <p>Antipersoonsmijnen</p> <p>Clustermunitie</p> <p>Bij het bepalen van de definitie van controversiële wapens zoekt Pensioenfonds Schoonmaak daarbij aansluiting bij internationale verdragen die door Nederland zijn ondertekend en bij het beleid van de Nederlandse overheid.</p> <p>Jaarlijks stuurt de AFM een nieuwe definitieve indicatieve uitsluitingslijst (risicoradar) rond</p>	ISS ESG	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 januari 2025
Tabak	Betrokkenheid van individuele bedrijven wordt vastgesteld aan de hand van omzet gegenereerd uit de productie en distributie van tabaksgoederen. Een onderneming wordt uitgesloten indien de tabaksgoederen gerelateerde omzet meer dan 50% is.	ISS ESG	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 januari 2025
Steenkool	Pensioenfonds Schoonmaak hanteert een restrictief beleid ten aanzien van steenkool. Het steenkoolbeleid	MSCI	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen

	<p>is gericht op het delven en het gebruik van thermisch steenkool (inclusief bruinkool, bitumen, antraciet en stoomkolen). Ondernemingen worden uitgesloten van belegging als:</p> <p>De omzet van een onderneming is voor meer dan 1% afkomstig uit aan steenkoolgerelateerde activiteiten. De winning van thermische steenkool (inclusief bruinkool, bitumineuze, antraciet en stoomkolen) en de verkoop ervan aan externe partijen zijn relevant bij het bepalen van de aan steenkool gerelateerde omzet. Inkomsten uit kolenhandel worden vanwege databeperkingen vooralsnog niet meegenomen in deze berekening.</p> <p>De omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is van elektriciteitsopwekking uit thermische steenkool (inclusief bruinkool, bitumineuze, antraciet en stoomkolen).</p>				voor de uitsluitingslijst per 1 januari 2025
Teerzanden	Ondernemingen worden uitgesloten van belegging indien de omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit de extractie en verwerking van teerzanden voor de winning van olie.	MSCI	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 januari 2025	
Schalie- olie en gas	Ondernemingen worden uitgesloten van belegging indien de omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit de extractie en productie van schaliegas en -olie.	MSCI	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 januari 2025	
Arctisch olie- en gas	Ondernemingen worden uitgesloten van belegging indien de omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit de extractie en productie van Arctisch gas en -olie.	MSCI	Halfjaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 januari 2025	
Normschenders	Pensioenfonds Schoonmaak sluit ondernemingen uit die op grove en structurele wijze internationaal breed gedragen normen op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie schenden. Het Pensioenfonds spreekt van een structurele schending wanneer de schending ook na dialoog na ten minste twee jaar nog altijd niet (in voldoende mate) is opgeheven.	ISS ESG	Jaarlijks	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 januari 2025	
Landen	In de portefeuille van staatsobligaties van opkomende markten mag niet belegd worden in obligaties geëmitteerd door landen gesanctioneerd door de VN Veiligheidsraad en EU. Naast de EU sanctie lijst en de VN sanctie lijst worden de prestaties van de landen in de ITUC Global Rights index (arbeidsnormen) als vertrekpunt gebruikt bij het opstellen van een landenuitsluitingslijst. Landen met een score van 5 of hoger worden uitgesloten.	EU en VN sanctielijst en ITUC	Jaarlijkse update	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 januari 2025	
Staatsbedrijven van uitgesloten landen	Wij kiezen er voor staatsbedrijven (bedrijven die voor meer dan 50% van de staat zijn) uit te sluiten omdat we niet wensen bij te dragen aan het financieren van landen die arbeidsrechten niet in voldoende mate waarborgen.	MSCI	Halfjaarlijks	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per 1 januari 2025	
Goed bestuur	Pensioenfonds Schoonmaak belegt in ondernemingen die voldoen aan de praktijken van goed bestuur (good governance). Ondernemingen die op dit vlak zeer slecht presteren, worden op voorhand uitgesloten. Daarbij wordt	MSCI	Jaarlijks	Zie de bijlagen voor de uitsluitingslijst per	

minimaal gekeken naar de wettelijke vereisten op het gebied van:

Goede managementstructuren;

Betrekkingen met werknemers;

Beloning van het betrokken personeel;

Naleving van de belastingwetgeving.

Hier bovenop wordt, zowel vóór als na het aankopen van beleggingen, het MVB-beleid toegepast. Bij het bepalen of ondernemingen goed presteren op het gebied van goed bestuur, maakt Pensioenfonds Schoonmaak gebruik van ESG-data van derden. Mocht een onderneming waarin wordt belegd na verloop van tijd niet goed presteren, dan wordt deze alsnog uitgesloten volgens het gestandaardiseerde uitsluitingsproces.

4.1.1. Samenstelling uitsluitingslijst

Het onafhankelijke onderzoeksbureau ISS ESG stelt ieder halfjaar vast welke ondernemingen betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens en tabaksproducenten. Normschenders wordt jaarlijks geupdatet. Daartoe bekijkt het onderzoeksbureau het gehele belegbaar universum. Wanneer het onderzoeksbureau betrokkenheid vaststelt is dat reden tot uitsluiting.

Twee maal per jaar screenen wij het beleggingsuniversum via MSCI voor het criterium steenkool, teerzanden, Schalieolie- en gas en Arctisch

olie- en gas. Inkomsten uit kolenhandel en transport worden vanwege databeperkingen vooralsnog niet meegenomen in de berekening.

Ondernemingen die zijn aangemerkt als betrokken bij de verschillende uitsluitingscriteria plaatsen wij op de geactualiseerde uitsluitingslijst. Eventueel aanwezige holdings in het criterium verkopen wij. Portefeuillemanagers mogen geen nieuwe holdings aankopen van uitgesloten ondernemingen zolang de onderneming op de uitsluitingslijst staat. Inkomsten uit kolenhandel en transport worden vanwege databeperkingen vooralsnog niet meegenomen in de berekening.

5. Engagement

Het streven van een onderneming naar winstmaximalisatie kan op gespannen voet staan met internationale richtlijnen voor verantwoord ondernemen, zoals het 'UN Global Compact', de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen of de 'UN Guiding Principles on Business and Human Rights'. Wanneer ondernemingen deze richtlijnen systematisch schenden, wordt gedrag onverantwoord. Daarmee ontstaat er een risico voor de continuïteit van de onderneming en houdbaarheid van winstrealisatie op de langetermijn. Daarom is het in het voordeel van de onderneming en haar belanghebbenden dat richtlijnen voor verantwoord ondernemen worden gerespecteerd. Om die reden gaat Pensioenfonds Schoonmaak in dialoog met deze ondernemingen. Inzet: het duidelijk stellen van kaders, het ontwikkelen van kennis en het definiëren van 'good practices'. Zo draagt Pensioenfonds Schoonmaak bij aan het bewaken van het juiste evenwicht, aan langetermijnwaardecreatie en beschermt het haar belangen en die van haar klanten.

5.1. Pensioenfonds Schoonmaak en de dialoog

Engagement is het aangaan van een dialoog met ondernemingen. Het is het centrale middel in het MVB-beleid. Met het aangaan van de dialoog willen we het duurzame gedrag van ondernemingen verbeteren, langetermijnwaardecreatie stimuleren en aandeelhouderswaarde vergroten. We voeren de dialoog op meerdere vlakken:

1. We spreken ondernemingen aan die internationaal breed gedragen normen en principes over mensenrechten, arbeidsnormen, milieu of anticorruptie schenden. Dit noemen we **Normatief engagement**.

2. We spreken ondernemingen in bepaalde sectoren of ketens aan ter bevordering van specifieke governance- of duurzaamheidsthema's. Dit noemen we **Thematisch engagement**.

3. We spreken met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen over Ecologische, Sociale en Governance (ESG)kwesties. Dit doen we veelal in collectief verband. Dit noemen we **ESG Nederland engagement**.

Andere focus en doelstelling

De verschillende typen engagement hebben elk een andere focus en doelstelling. Voor elk van de vormen

geldt dat het een zaak van een lange adem is. Anders dan bij uitsluiting, als pensioenfonds of beleggingsfondsen op voorhand niet beleggen in ondernemingen, geldt voor engagement dat er wel belegd wordt in ondernemingen die ter discussie staan, maar we als aandeelhouder het management actief aansporen om het beleid of de activiteiten te verbeteren.

Het **Normatieve engagement** heeft als doel structurele schendingen van 'UN Global Compact' principes, OESO-richtlijnen voor Multinationale ondernemingen of 'UN Guiding Principles on Business and Human Rights' te stoppen en te voorkomen. Structurele schendingen van deze normen vergroten het risico op nadelige gevolgen voor de onderneming, haar directe omgeving zoals lokale gemeenschappen of het milieu en voor andere belanghebbenden. Activiteiten die mogelijk leiden tot een schending van de principes staan veelal in de belangstelling van niet-gouvernementele organisaties (ngo's) en de media. In de praktijk leiden deze schendingen vaak tot rechtszaken, die boetes of schadeclaims voor de ondernemingen tot gevolg kunnen hebben. Dit zijn directe negatieve financiële effecten, die de belangen van aandeelhouders schaden. Normatief engagement voeren we uit in samenwerking met ISS ESG.

Om tot een selectie van de ondernemingen te komen die vallen binnen het Normatief engagementprogramma wordt een due diligenceproces uitgevoerd. Het beleggingsuniversum wordt doorlopend gescreend op het schenden van één of meerdere principes van de 'UN Global Compact', OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen

of 'UN Guiding Principles on Business & Human Rights' door het onderzoeksbureau ISS ESG. Bij vermoedens van een schending wordt een dialoog gestart om deze vermoedens te verifiëren en, wanneer deze vermoeden correct zijn, te zorgen dat de onderneming actie onderneemt. Ook bij een vastgestelde schending wordt de dialoog met deze bedrijven gestart met als doel deze op te heffen en nieuwe schendingen te voorkomen. Daarbij zal ook herstel van de situatie en mogelijke schadevergoedingen voor bijvoorbeeld de lokale bevolking ter sprake komen.

Het **Thematische engagement** heeft een andere doelgroep dan Normatief engagement. Hierin staan niet de bedrijven centraal die normen schenden, maar juist bedrijven die zowel financieel als maatschappelijk op bepaalde thema's hun prestaties verder kunnen verbeteren. De thema's worden gekozen in samenspraak met klanten en binnen de speerpunten van het MVB-beleid. Bij de keuze spelen de volgende overwegingen een rol:

- Materialiteit van het thema;
- Sociale of ecologische relevantie van het thema;
- Omvang van de onderneming in de beleggingsportefeuille (zowel aandelen als bedrijfsobligaties);
- Succeskans van de dialoog.

De uitvoering van het Thematische engagement wordt gedaan door het Team MVB van Achmea IM.

In het **ESG Nederland engagement** is Achmea IM, namens Pensioenfonds Schoonmaak, in gesprek met belangrijke Nederlandse ondernemingen. Dit valt veelal samen met het aandeelhoudervergaderingseizoen. Deze dialogen vinden veelal plaats in samenwerking met andere Nederlandse institutionele beleggers en Eumedion, het Nederlandse Corporate Governance Platform voor institutionele beleggers. Het gezamenlijke doel is het beïnvloeden van governance- en duurzaamheidsthema's, veelal ingegeven door de actualiteit van de aandeelhoudersvergadering. Te denken valt aan beloningsbeleid, benoeming van bestuurders, fusies & overnames en sociaal- en milieubeleid.

Escalatiestrategie

Pensioenfonds Schoonmaak hanteert een escalatiestrategie als de dialogen met ondernemingen uit de engagementprogramma's onvoldoende voortgang boeken. Als eerste wordt gekeken of de dialoog geïntensiveerd kan worden met andere (hogergeplaatste) afgevaardigden of door het versturen (al dan niet met andere beleggers) van een urgentiebrief aan het bestuur. Mocht dit geen effect hebben dan kan Pensioenfonds Schoonmaak haar aandeelhoudersrechten inzetten, zoals:

- Tegenstemmen op bepaalde agendapunten bij onvoldoende openheid en voortgang bij het engagement. Zo kan tegen het remuneratiebeleid worden gestemd als ESG onderbelicht is of tegen benoemingen worden gestemd als de ESG-kennis bij het bestuur onder de maat is. De onderneming kan over de voorgenomen steminstructie actief worden geïnformeerd om ons standpunt kracht bij te zetten;
- Vragen stellen op de aandeelhoudersvergaderingen;
- Het plaatsen van resoluties op de agenda van de aandeelhoudersvergadering.

De inzet van aandeelhoudersrechten bij ondernemingen waarmee de dialoog stagneert gebeurt op een case-by-case basis. Hierbij wordt meegewogen of het opportuun en effectief is. Aandeelhoudersrechten worden alleen ingezet als deze een duidelijke link hebben met en bijdragen aan de thema's en prioriteiten, zoals geïdentificeerd in dit MVB-beleid. Wanneer er wordt tegengestemd op een van de relevante agendapunten wordt de reden vastgelegd. Dit is terug te vinden op de website. Wanneer er na verloop van tijd en na meerdere escalatiestappen onvoldoende resultaat is, wordt uitsluiting een reële optie.

Vermeldenswaardige ontwikkelingen binnen de engagementthema's worden op de komende pagina's toegelicht. Voor ieder thema is inzichtelijk gemaakt welke ondernemingen zijn opgenomen in het engagementprogramma.

5.2. Managementsamenvatting

In de tweede helft van 2024 zagen we de verschillen qua duurzaamheidsambities tussen de Europese Unie en de Verenigde Staten groeien. Door de nieuwe Europese duurzaamheidsregelgeving steken Europese ondernemingen veel energie in hun duurzaamheidsverslaglegging. Interessant is dat de wetgeving ook geldt voor ondernemingen die een groot deel van hun omzet in de Europese Unie realiseren. Zo heeft deze Europese wetgeving ook impact op bijvoorbeeld ondernemingen uit de Verenigde Staten. Maar we zien ook dat veel ondernemingen in de Verenigde Staten pas op de plaats maken en afwachten wat het presidentschap van Trump voor de duurzaamheidsambities zal betekenen. Zo vertelde een onderneming dat ze intern weliswaar veel tijd steken in hun duurzaamheidsambities, maar dat ze hier bewust slechts minimaal publiek bekendheid aan geven, om kritiek daarop te voorkomen.

Ter voorbereiding op de aandeelhoudersvergaderingen van 2025 dienden we een resolutie in bij Amazon over vakbondsvrijheid. De onderneming wordt al jaren bekritiseerd vanwege het beperken van vakbondsrechten in onder andere Duitsland en de Verenigde Staten. Voor de resolutie is het nog afwachten wat het nieuwe presidentschap zal betekenen voor het toelaten van ESG-onderwerpen op de aandeelhoudersvergaderingen die in de 1e helft van 2025 zullen plaatsvinden.

Kortom, we zetten onze activiteiten op gebied van actief aandeelhouderschap onvermoeibaar voort, in een uitdagende internationale context. Daarbij zijn we ons bewust dat de risico's voor de financiële sector, rond klimaat, verlies van biodiversiteit en het respecteren van mensenrechten mogelijk politiek minder aandacht krijgen, maar daarmee voor de financiële sector niet minder urgent zijn.

5.2.1. Overzicht thematisch engagementprogramma

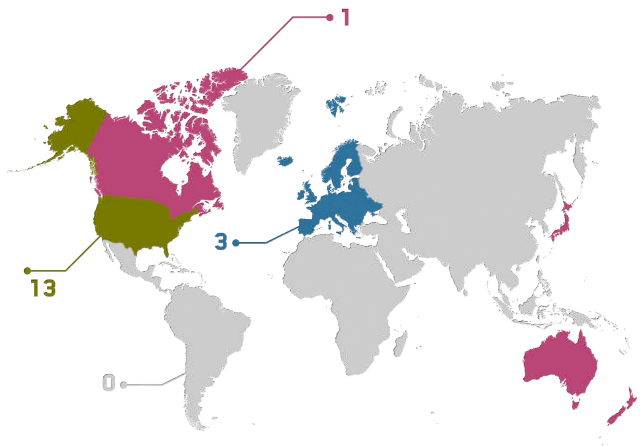
Het thematische engagementprogramma van Pensioenfonds Schoonmaak is gericht op het verhogen van sociale, milieu- en governancestandaarden in sectoren, ketens of bij ondernemingen, die deel uitmaken van het beleggingsuniversum. Het engagementprogramma sluit aan bij de speerpunten en MVB-strategie van Pensioenfonds Schoonmaak. We doen gedegen onderzoek om ondernemingen te selecteren waarmee de dialoog het meest kansrijk is.

In de 2e helft van 2024 bestaat het thematische engagementprogramma uit 2 thema's, die zich in verschillende fases bevinden. In deze thema's zijn 17 ondernemingen opgenomen. In de onderstaande tabel is de opbouw van het programma weergegeven. In de thematische sub-hoofdstukken wordt voor elk thema nader ingegaan op de doelstellingen, gesprekken en uitkomsten.

De ondernemingen zijn verspreid over verschillende regio's en markten. De focus van het programma ligt op de ontwikkelde markten. Er wordt onderscheid gemaakt tussen Europa, Verenigde Staten en Wereld overig (Japan, Australië, Canada, Nieuw-

Zeeland). De wereldkaart geeft de regionale verdeling weer van ondernemingen in het thematische engagementprogramma.

FIGUUR 5.2.1.1 REGIOVERDELING

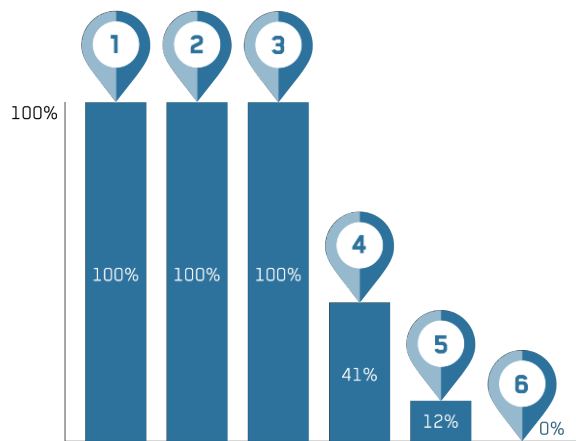
Voortgang wordt gerapporteerd aan de hand van mijlpalen. Deze worden nader toegelicht in de [bijlage: Thematisch dialoog](#).

De voortgang van het thematisch engagementprogramma is als volgt:

TABEL 5.2.1.1 ENGAGEMENTTHEMA'S

Thema	Speerpunt	Gestart	Sectoren/ketens
Access to Healthcare		H1 2023	Farmaceutische sector
Reductie CO ₂ uitstoot		H2 2022	Koolstofintensieve sectoren

FIGUUR 5.2.1.2 MIJLPAALVERDELING

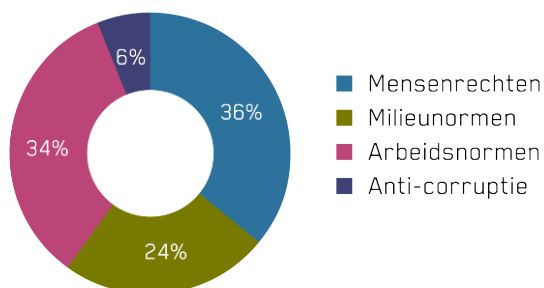
1. Analyse van het bedrijf
2. Het initiëren van de dialoog
3. Het voeren van de dialoog
4. De toezegging van de onderneming
5. Het aanpassen van het beleid en proces
6. Het afronden van de dialoog

Vanwege de korte looptijd van een aantal relatief nieuwe engagementthema's hebben veel ondernemingen mijlpaal 4 en de daaropvolgende mijlpalen nog niet behaald. Toezeggingen met betrekking tot beleidsaanpassingen en de implementatie daarvan verwachten we in de tweede helft van het engagementtraject.

5.2.2. Overzicht normatief engagementprogramma

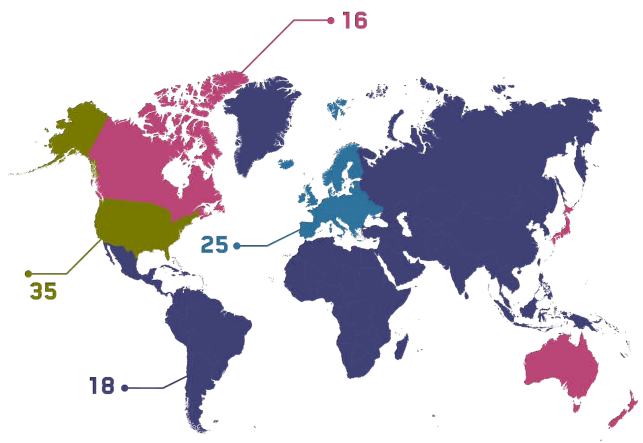
Pensioenfonds Schoonmaak vindt het belangrijk om in gesprek te gaan met ondernemingen, die internationaal breed gedragen normen schenden. We noemen dit Normatief engagement. Per 15 december 2024 maken 94 ondernemingen deel uit van het normatieve engagementprogramma. Met deze ondernemingen spreken we over één of meerdere normschendingen. Het aantal schendingen waarover we spreken kan daarom afwijken van het aantal ondernemingen in het normatieve engagementprogramma. In totaal lopen er 144 dialogen. In het afgelopen halfjaar is met 12 ondernemingen een nieuwe dialoog (opnieuw) gestart. De ringdiagram toont hoe het programma is opgebouwd.

FIGUUR 5.2.2.1 NORMSCHENDING

De ondernemingen zijn verspreid over verschillende regio's en markten. De focus van het programma ligt op de ontwikkelde markten. Er wordt onderscheid gemaakt tussen Europa, Verenigde Staten en Wereld overig (Japan, Australië, Canada, Nieuw-Zeeland). De wereldkaart geeft de regionale verdeling weer van ondernemingen in het normatief engagementprogramma.

FIGUUR 5.2.2.2 ONDERNEMINGEN NAAR REGIO

Voortgang lopende dialogen

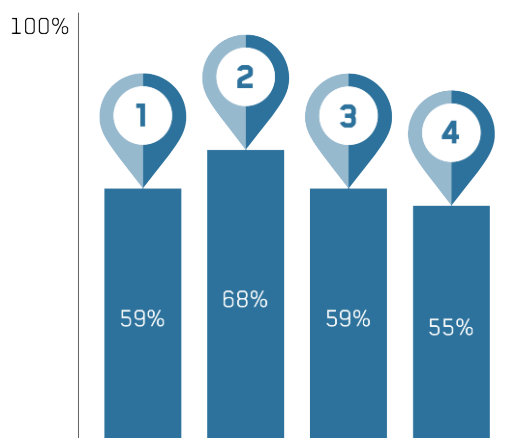
Voor normatieve dialogen onderscheiden we vier mijlpalen, zoals weergegeven in de onderstaande tabel. De voortgang per mijlpaal wordt vervolgens in iedere dialoog getoetst aan de hand van vier indicatoren: (1) er zijn geen maatregelen genomen, (2) er zijn maatregelen geïnitieerd, (3) er is een toezegging gedaan en (4) een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd.

TABEL 5.2.2.1 MIJLPALEN

Mijlpalen
1 Het delen van relevante informatie
2 Implementatie van Beleid
3 Herstel en Verhaal
4 Opheffen en/of Voorkomen

De statistieken over de voortgang hebben betrekking op het volledige normatieve engagementprogramma. De voortgang van het normatief engagementprogramma is als volgt:

FIGUUR 5.2.2.3 MIJLPAALVERDELING¹

1. Het delen van relevante informatie
2. Implementatie van Beleid
3. Herstel en Verhaal
4. Opheffen en/ of Voorkomen

Afgesloten en geëscaleerde dialogen

Over de gehele looptijd van het normatief engagementprogramma zijn 109 dialogen succesvol afgesloten. Dat betekent dat de ondernemingen niet langer betrokken zijn bij de vermeende schending. Met 9 ondernemingen is gedurende de gehele looptijd van het normatief engagementprogramma de dialoog voortijdig afgesloten, vanwege gebrek aan reactie en/of samenwerking.

In de rapportageperiode zijn de in de onderstaande tabel genoemde 6 dialogen (succesvol) afgesloten. In 14 dialogen werden één of meerdere escalatiemaatregelen (inclusief uitsluitingen) toegepast. Dit wordt besproken in het [Escalatieoverzicht](#).

TABEL 5.2.2.2

Onderneming	Normschending
Activision Blizzard, Inc.	Arbeidsnormen
Alibaba Group Holding Limited	Anti-corruptie
Bollere SE	Human rights
Electricite de France SA	Anti-corruptie
Experian Plc	Mensenrechten
Tokyo Gas Co., Ltd.	Milieu

¹ De staven in de diagram weergeven het percentage dialogen waarin stappen zijn gezet (indicator 2, 3 en 4) op de mijlpalen. Wanneer een mijlpaal niet relevant is voor een dialoog, is de dialoog buiten beschouwing gehouden.

5.3. Thematisch: Reductie CO₂-uitstoot

In het Klimaatakkoord van Parijs spraken 196 landen af de opwarming van de aarde te zullen beperken tot ruim onder de 2 graden Celsius, met het streven om de opwarming beneden de 1,5 graad Celsius te houden. Het CO₂-budget dat de mensheid heeft om catastrofale opwarming van de aarde te voorkomen zal binnen 10 jaar gebruikt worden als de uitstoot niet teruggedrongen wordt. Daarom is het noodzakelijk om de bestaande infrastructuur voor fossiele brandstoffen zoveel mogelijk uit te faseren en te werken aan een zo goed mogelijke integratie van duurzame energie en infrastructuur. Tijdens de dialoog Reductie CO₂-uitstoot gaan we met ondernemingen in gesprek over de gevolgen van een te hoge CO₂-uitstoot en de risico's die dat met zich meebrengt, maar ook over de kansen die de transitie naar duurzame energiebronnen biedt. Het gesprek richt zich op de strategie die ondernemingen kiezen en de mate waarin ze zijn voorbereid op veranderingen die in diverse klimaatscenario's worden geschetst. Voor dit thema is met behulp van CO₂-EVIC cijfers en gespecialiseerde bronnen zoals 'Transition Pathway Initiative' (TPI) het beleggingsuniversum getoetst. Aan de hand van de uitkomst zijn ondernemingen geselecteerd met relatief de hoogste emissies en weinig aandacht in hun beleid voor de transitie naar een klimaatvriendelijk bedrijfsmodel.

5.3.1. Introductie thema

Doel van het thema

TABEL 5.3.1.1 DOELSTELLINGEN REDUCTIE CO₂-UITSTOOT

Doelstelling	Toelichting	Indicatoren
Governance	Ondernemingen hebben het onderwerp Klimaat op gedegen wijze bij het bestuur belegd.	<ul style="list-style-type: none">De onderneming stelt een bestuurder of bestuurscommissie aan met de verantwoordelijkheid voor het toezicht op het klimaatbeleidDe onderneming neemt aan CO₂-reductie gerelateerde KPI's op in de beloning van bestuurdersDe onderneming is transparant over haar betrokkenheid bij belangenorganisaties en zorgt ervoor dat de doelen in lijn zijn met haar eigen klimaatbeleid
Strategie	Ondernemingen ontwikkelen een gedegen klimaatstrategie en voeren deze uit. Dit betekent dat de strategie zowel financieel als maatschappelijk robuust moet zijn en zal leiden tot een lagere CO ₂ /EVIC.	<ul style="list-style-type: none">De onderneming stelt 'science-based targets' en laat deze extern validerenDe onderneming committeert zich aan een net-zero ambitie
Risicomanagement	De ondernemingen bereiden zich voor op de gevolgen van de klimaattransitie en maken kansen en risico's inzichtelijk. De ondernemingen dienen bovendien transparant te zijn over de wijze waarop zij klimaat gerelateerde kansen en risico's meten en monitoren. Ook vragen wij de ondernemingen verschillende scenario's over veranderende markten uit te werken.	<ul style="list-style-type: none">De onderneming rapporteert over klimaatrisico's en -kansen in lijn met TCFDDe onderneming stelt een klimaatscenario-analyse op
Transparantie	De ondernemingen zijn transparant over de voortgang en resultaten van genomen maatregelen.	<ul style="list-style-type: none">De onderneming rapporteert scope 1 en 2 emissiedata en laat deze extern validerenDe onderneming rapporteert aan 'CDP climate change'

Sustainable Development Goals

Dit thema sluit aan bij de volgende 'Sustainable Development Goals' (SDG's):

- SDG 7: Betaalbare en duurzame energie (7.2)
- SDG 13: Klimaatactie (13.2)

Voortgang thema

Martin Marrietta

In een uitgebreide schriftelijke reactie op onze vragen, gaf Martin Marietta Materials toelichting op

haar recente commitment aan netto-nul uitstoot voor 2050, en het stellen van extern gevalideerde 'science-based targets'. Als reden voor dit besluit, verwijst de onderneming naar het engagement met haar aandeelhouders in de loop van 2023. In dat jaar spraken wij onder andere met de CEO van de onderneming over onze verwachtingen ten aanzien van het stellen van emissiedoelen. In haar voorbereiding op het stellen van nieuwe emissiedoelen, richt de onderneming zich momenteel op het in kaart brengen van haar scope 3 emissies. Een uitdaging hierbij

is onder andere het gebrek aan gegevens van kleine toeleveranciers. Om de reductie van uitstoot te versnellen richt Martin Marietta Materials zich momenteel op emissiereductietechnologieën zoals 'carbon capture and storage' (CCS), alternatieve brandstoffen, en de reductie van het CO₂-intensieve halffabricaat klinker in bouwmaterialen.

Nutrien

In het tweede gesprek met Nutrien uitte de onderneming haar zorgen over de methode die momenteel door het 'Science Based Targets Initiative' wordt ontwikkeld voor de chemische industrie. De nadruk op reductie van absolute emissies in plaats van emissieintensiteit lijkt de grootste zorg te zijn vanuit de sector. Wij hebben het belang van externe validatie van emissiereductiedoelstellingen voor beleggers benadrukt. Daarnaast kondigde Nutrien haar scope 3-inventaris aan. Hiermee voldoet de onderneming aan onze verwachtingen ten aanzien van transparantie over emissiedata. De vergroening van het energienet waar Nutrien van afhankelijk blijft achter en vormt een aanzienlijke uitdaging richting het emissiedoel voor 2030. Bovendien is de economische haalbaarheid van 'Carbon Capture and Storage' (CSS) verslechterd; momenteel zijn er slechts een handvol kleine projecten die financieel haalbaar zijn. Ook de oplossingen op het gebied van waterstof, zoals groene ammoniak, lijken momenteel economisch moeilijk haalbaar.

Southwest Airlines

We spraken Southwest Airlines naar aanleiding van een beleggersbrief over de niet-CO₂-klimaateffecten van luchtvaart die Achmea IM aan de onderneming had gestuurd. Deze brief, een initiatief van PGGM, was ondertekend door 22 beleggers die gezamenlijk EUR 3,8 biljoen aan vermogen beheren. In de brief worden luchtvaartmaatschappijen gevraagd hun niet-CO₂-klimaateffecten, zoals condenssporen, in kaart te brengen en waar mogelijk te verminderen. In het gesprek vertelde de onderneming over haar samenwerking met sectorgenoten en technologiebedrijven om de condities die leiden tot de vorming van condenssporen te voorspellen. Op het moment houdt de onderneming nog geen rekening met deze condities bij het bepalen van vliegroutes. Daarnaast verklaarde Southwest Airlines dat condenssporen minder snel ontstaan tijdens de continentale vluchten die de onderneming uitsluitend voert. Zodra de sector beter grip heeft op het voorspellen van condenssporen, zullen we Southwest vragen hier rekening mee te houden bij het bepalen van vliegroutes. We zullen de dialoog over niet-CO₂-klimaateffecten integreren in de al lopende dialoog over CO₂-emissiereductie.

5.3.2. Voortgang thema Reductie CO₂-uitstoot

Per eind december 2024 laat het thema onderstaande voortgang op mijlpalen zien.

TABEL 5.3.2.1 MIJLPALEN REDUCTIE CO₂-UITSTOOT

Onderneming	Land	Sector	ESG datapunt ¹	1	2	3	4	5	6
1 Martin Marietta Materials, Inc.	Verenigde Staten	Bouwmaterialen	5,19						
2 Nucor Corporation	Verenigde Staten	Metaal en Mijnbouw	5,49						
3 Nutrien Ltd.	Canada	Chemicaliën	4,95						
4 ONEOK, Inc.	Verenigde Staten	Bouwmaterialen	2,08						
5 Southwest Airlines Co.	Verenigde Staten	Luchtvaartmaatschappij	5,22						
6 Steel Dynamics, Inc.	Verenigde Staten	Metaal en Mijnbouw	5,73						
7 Umicore	België	Chemicaliën	5,49						
8 Valero Energy Corporation	Verenigde Staten	Olie, gas en brandstoffen	2,22						

¹ De MSCI Low Carbon Transition Score meet de mate van afstemming van een onderneming met de 'Low Carbon Transition'. Ondernemingen met een hogere Lage score zijn meer in lijn met de 'Low Carbon Transition' in vergelijking met ondernemingen met lagere scores. (Score: 0-10)

LEGENDA MIJLPALEN

Symbol status ongewijzigd	Symbol statuswijziging	1. Analyse van het bedrijf	2. Initiëren dialoog	3. Voeren dialoog	4. Toezegging bedrijf	5. Aanpassen beleid	6. Afronding dialoog
		Afgerond	Brief verzonden	Gesprekken gevoerd	Toezegging beleidswijziging	Beleidswijziging doorgevoerd	Impact doelstelling behaald ¹
							Impact doelstelling niet behaald ²
							Dialoog onsuccesvol

¹ De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde engagementdoelstellingen (mijlpaal 4 of 5)

² De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op het thema, maar deze stappen voldoen niet aan de geformuleerde engagementdoelstellingen

TABEL 5.3.2.2 TOEZEGGINGEN EN AANPASSINGEN BELEID IN RAPPORTAGEPERIODE

Onderneming	Doelstelling	Realisatie
Nutrien	Transparantie: De ondernemingen zijn transparant over de voortgang en resultaten van genomen maatregelen.	Nutrien heeft een scope 3 emissie-inventaris aangekondigd, waarmee het over al haar scope 3 emissies gaat rapporteren.
Martin Marietta Materials	Strategie: Ondernemingen ontwikkelen een gedegen klimaatstrategie en voeren deze uit.	Martin Marietta Materials heeft zich gecommitteerd aan een netto-nul uitstoot voor 2050 doelstelling, en het stellen van 'science-based targets'.

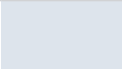

5.3.3. Tussentijdse evaluatie Reductie CO₂-uitstoot

De evaluatie van het thema wordt aan de hand van drie onderdelen uitgevoerd.

1. Er wordt inzicht gegeven in de procesvoortgang. Heeft Achmea IM voldaan aan haar inspanningsverplichting? Is er vooronderzoek uitgevoerd, is het engagement geïnitieerd en hoeveel contacten hebben er plaatsgevonden?
2. Er wordt inzicht gegeven in de effectiviteit van engagement. Hebben bedrijven ook daadwerkelijk gewenste wijzigingen zoals vooraf gedefinieerd in beleid en activiteiten doorgevoerd?
3. Bij het afsluiten van de engagement worden resultaten geduid aan de hand van een korte kwalitatieve beschrijving. Zo is bij engagement niet altijd een causaal verband te leggen tussen een engagementgesprek en beleidswijzigingen of kan de ene toezegging veel meer gewicht in de schaal leggen dan een anderen.

In de evaluatie gebruiken we vier kleurcodes die we hieronder kort toelichten:

TABEL 5.3.3.1 TOELICHTING KLEURCODES

Betekenis	Kleurcode
Doelstelling is behaald in de gestelde termijn	
Doelstelling is nog niet behaald, maar op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling is nog niet behaald en niet op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling niet behaald in de gestelde tijd	

TABEL 5.3.3.2 EVALUATIE

KPI	Toelichting	Doelstellingen			
	Beschrijving	Doel	Wanneer?	Gerealiseerd?	Behaald?
1. Proces	Op basis van onze mijlpalen geven we een overzicht van de gezette stappen door Achmea IM. Deze KPI geeft daarmee inzicht of het proces voor de diverse engagement succesvol wordt doorlopen; van het voorbereidend onderzoek, het verzenden van de brieven tot de aantallen gesprekken die gevoerd zijn	Voor 100% van de bedrijven is het vooronderzoek afgerond.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 100% van de bedrijven is de brief met doelstellingen verzonden.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 90% van de bedrijven zijn minimaal 3 gesprekken gevoerd (niet alle bedrijven blijken ook na meerdere pogingen responsief).	Na 3 jaar	100%	ja
2. Impact	In deze KPI geven we aan of engagement inderdaad tot stappen van het bedrijf heeft geleid, op basis van de vooraf gestelde doelen	Binnen 1 thema heeft 60% van de bedrijven één of meerder stappen gezet op de geformuleerde doelstellingen	Na 3 jaar	62%	ja

5.4. Thematisch: Access to Healthcare

Toegang tot gezondheidszorg is een mensenrecht en een belangrijk onderdeel van SDG 3 “Goede gezondheid & Welzijn”. Toegang tot gezondheidszorg is niet vanzelfsprekend, vanwege onder meer minder ontwikkelde zorgsystemen, te dure medicijnen of door het onvoldoende aansluiten van de zorg bij lokale behoeftes. Zo lopen volgens de World Health Organisation (WHO) 930 miljoen mensen het risico in armoede te vervallen door dure zorg. Het wereldwijd verbeteren van de eerstelijnszorg tegen 2030 kan 60 miljoen levens redden en de levensverwachting met 3,7 jaar verlengen². Binnen het thema Access to Healthcare richten we ons op ondernemingen die een belangrijke rol spelen in de zorgketen en bij kunnen dragen aan een beter toegankelijke zorg voor iedereen wereldwijd. Denk bijvoorbeeld aan ondernemingen die diagnostiek verzorgen, medische apparatuur ontwikkelen, medicijnen produceren of medische hulpmiddelen distribueren.

5.4.1. Introductie thema

Doel van het thema

TABEL 5.4.1.1 DOELSTELLINGEN ACCESS TO HEALTHCARE

Doelstelling	Toelichting
Governance & beleid	<ul style="list-style-type: none">De onderneming geeft de thematiek rondom Access to Healthcare een plek in de bedrijfsstrategie;De onderneming vertaalt haar strategie rondom Access to Healthcare:<ul style="list-style-type: none">Naar heldere doelstellingen;Naar de diverse markten waar de onderneming actief is.De onderneming en het bestuur raadplegen gestructureerd relevante experts en stakeholders op het thema Access to Healthcare.De onderneming verankert internationale standaarden, onder andere van de 'World Health Organisation' en de OESO op in haar beleid. Bijvoorbeeld de 'WHO Model Lists of Essential Medicines'. Een lijst van de meest effectieve en veilige medicijnen die overal beschikbaar zouden moeten zijn.De onderneming geeft haar strategie en doelstellingen op het gebied van Access to Healthcare een plek in het variabele beloningsbeleid. We screenen deze doelstellingen op basis van de principes die Achmea IM i.s.m. andere investeerders en experts heeft opgesteld¹.De onderneming maakt een duidelijke koppeling tussen mensenrechten en haar rol in de zorgsector, ook in relatie tot de aankomende Europese regelgeving.
Implementatie & monitoring	<ul style="list-style-type: none">De onderneming heeft een transparant en verantwoord prijsbeleid. Denk bijvoorbeeld aan een koppeling tussen de prijs van haar producten/diensten, de gerealiseerde gezondheidswinst en de ontwikkelingskosten.De onderneming gaat op een verantwoorde manier om met patenten en licenties. Dit voorkomt dat medicijnen of medische producten onbereikbaar worden.De onderneming stuurt in haar research & development op maatschappelijke impact, gezondheidswinst, de behoeftes van ontwikkelingslanden en de gelijke toegang tot gezondheidszorg binnen landen.De onderneming vertaalt haar strategie op Access to Healthcare naar land en/of doelgroep, specifiek beleid en naar projecten die inspelen op de lokale situaties en behoeftes.De onderneming heeft een gedegen beleid, implementatie en onafhankelijke monitoring om zowel corruptie te voorkomen als eerlijke handelspraktijken en belastingbetalingen te garanderen.De onderneming neemt stappen om te zorgen dat haar lobbyactiviteiten of dat sector-organisaties waarvan zij lid is, niet lobbyen voor regelgeving die Access to Healthcare beperkt.De onderneming neemt stappen om mensenrechten te waarborgen.
Samenwerking in de keten	<ul style="list-style-type: none">De onderneming werkt samen met andere ondernemingen in de toeleveringsketens, met sectorgenoten en andere stakeholders op het thema.
Transparantie	<ul style="list-style-type: none">De onderneming vergroot de transparantie en rapportage over de bovengenoemde onderwerpen richting investeerders, consumenten en andere stakeholders. Inclusief lobbyactiviteiten en betalingen aan zorgverleners.

¹ <https://www.achmeainvestmentmanagement.nl/institutioneel/artikelen/nieuws/2022/10/beleggers-dringen-aan-op-inbedding-toegang-tot-medicijnen-in-beloningsbeleid-farmaceuten>

Sustainable Development Goals

Met onze doelstellingen sluiten we aan bij de 'Sustainable Development Goals' (SDG's). Met name op:

- SDG 3: 'Goede Gezondheid & Welzijn' (3.8, 3.b)

² <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/primary-health-care>

Samenwerking

Bij dit engagement traject zullen we samenwerken met en/of informatie gebruiken van:

- De Access to Medicine Index. Wij gebruiken deze Index onder andere bij de voorbereiding van de engagements en het samenwerken met een bredere groep van institutionele beleggers.
- Het Interfaith Center on Corporate Responsibility. Deze samenwerking zullen we met name inzetten bij het escaleren van engagement door bijvoorbeeld het indienen van resoluties.
- De investeerders coalitie die is gevormd rondom het Covid-19 investor statement en het investor statement over de integratie van toegang tot medicijnen in het beloningsbeleid³. We bouwen hierbij voort op de inhoudelijke kennis en inzichten die we hierbij hebben opgedaan, waaronder de principes voor het gedegen integreren van Access to Healthcare in beloningsbeleid.

Voortgang thema

In de tweede helft van 2024 hebben we gesproken met de volgende ondernemingen:

Takeda

In december hadden we ons 2e gesprek met Takeda. Dit was zeer kort na de publicatie van de nieuwe duurzaamheidsrapportage van de onderneming en de publicatie van de nieuwe Access to Medicine Index. We hebben daarom gesproken over de voortgang en de aanbevelingen die de Access to Medicine Index aan Takeda doet. Zo identificeert de Access to Medicine Index positieve voortgang van Takeda wat betreft haar inspanningen om haar medicijn tegen knokkelkoorts breder beschikbaar te maken. Echter, de Index adviseert Takeda ook om meer stappen te zetten om haar (aankomende) medicijnen in meer ontwikkelingslanden beschikbaar te maken. Ook kan de onderneming meer doen om haar behandelingen tegen kanker breder beschikbaar te maken. Takeda stond open voor deze feedback maar heeft nog niet direct een toezegging gedaan. Daarnaast hebben we gesproken over de stappen die Takeda zet om de EU Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) te implementeren en over hoe de onderneming toegang tot medicijnen beter in het beloningsbeleid kan integreren.

Sanofi

In november waren we uitgenodigd op het hoofdkantoor van Sanofi in Parijs om voor een brede groep aan farmaceutische ondernemingen een presentatie te geven over onze visie op hoe ondernemingen bij kunnen dragen aan een betere toegang tot gezondheidszorg wereldwijd. We zijn in onze presentatie ingegaan op hoe de farmaceutische sector

dit onderwerp een betere plek kan geven in haar strategie. Daarbij hebben we gepleit om zowel het prijsbeleid als de omgang met patenten meer aandacht te geven. Ook hebben we uiteengezet waarom we verwachten dat farmaceuten voor ontwikkelingslanden en voor meer ontwikkelde landen een op maat gemaakt beleid maken. Ook zien we vanuit onze engagement dat de CSRD een goede aanleiding is voor ondernemingen om hun strategie op het thema toegang tot gezondheidszorg aan te scherpen.

Jazz Pharmaceuticals

In oktober spraken we voor de 2e maal met Jazz Pharmaceuticals. De onderneming is nog minder ver op het thema toegang tot gezondheidszorg. We zijn daarom in het gesprek met name ingegaan op hoe de onderneming haar strategie kan ontwikkelen, en daarin doelen voor goede toegang tot zorg kan stellen. Zo produceert de onderneming verschillende “weesgeneesmiddelen”. Dat zijn medicijnen voor zeldzame aandoeningen. Deze zijn door het lage aantal patiënten minder winstgevend, maar de beschikbaarheid van deze medicijnen is voor de patiënten van deze aandoeningen wel cruciaal. Dit onderwerp is daarmee een logische bouwsteen voor de strategie van de onderneming. Positief is dat de onderneming nu een dubbele materialiteitsanalyse uitvoert, en daarmee een goede basis legt om haar strategie op dit onderwerp aan te scherpen. Daarnaast hebben we de onderneming geadviseerd de op te stellen doelen ook een plek te geven in het beloningsbeleid. De onderneming stond open voor onze suggesties en in 2025 zullen we vinger aan de pols houden of deze suggesties ook een plek hebben gekregen in de strategie en het beloningsbeleid.

AstraZeneca

In oktober 2024 kwam een vertegenwoordiging van AstraZeneca op bezoek in Nederland. We hebben in dit gesprek gesproken over de aankomende CSRD regelgeving. AstraZeneca liet weten op schema te liggen met de implementatie en tevens te werken aan nieuwe duurzaamheidsdoelen die binnenkort gepubliceerd zullen worden. Hierbij zijn we ingegaan op hoe het thema toegang tot gezondheidszorg een betere plek in het beloningsbeleid kan krijgen. AstraZeneca deed de toezegging om het thema toegang tot gezondheidszorg in 2025 een betere plek in het beloningsbeleid te gaan geven.

Amgen

Amgen is een onderneming die in vergelijking met andere farmaceutische ondernemingen nog verschillende stappen te zetten heeft. Ons 2^e gesprek vond plaats in november. Hierin hebben we de onderneming aangespoord om haar doelstellingen aan te scherpen en ook in haar beloningsbeleid een plek

³ Institutionele beleggers komen in actie: (achmea.nl)

te geven. Op verzoek van Amgen hebben we hen na ons gesprek verschillende goede voorbeelden van branchegenoten op dit onderwerp gestuurd. Ook zien we dat de onderneming nu wat betreft toegang tot zorg vooral rapporteert over haar activiteiten in de Verenigde Staten, en nog niet voor de andere markten waar de onderneming actief is. We hebben Amgen aangeraden om ook over deze markten meer te rapporteren in de toekomst. Positief is dat de onderneming wel stappen zet om ook volgens de CSRD te gaan rapporteren.

Vervolg

Op basis van de nieuwe Access to Medicine Index, die in november 2024 is gepubliceerd, zullen we met de andere ondernemingen nieuwe gesprekken plannen in de 1e helft van 2025. Daarnaast zullen we onderzoeken of we aankomend voorjaar vragen kunnen indienen bij de aandeelhoudersvergaderingen bij de ondernemingen die in de VS gevestigd zijn.

5.4.2. Voortgang thema

Per eind december 2024 laat het thema onderstaande voortgang op mijlpalen zien.

TABEL 5.4.2.1 MIJLPALEN ACCESS TO HEALTHCARE

Onderneming	Land	Sector	ESG datapunt ¹	1	2	3	4	5	6
1 Abbott Laboratories	Verenigde Staten	Zorgproducten en -apparaten	BB*						
2 Amgen Inc.	Verenigde Staten	Biotechnologie	A*						
3 AstraZeneca PLC	Verenigd Koninkrijk	Geneesmiddelen	5/20						
4 Danaher Corporation	Verenigde Staten	Instrumenten en Diensten voor Levenswetenschappen	A*						
5 Eli Lilly and Company	Verenigde Staten	Geneesmiddelen	19/20						
6 Jazz Pharmaceuticals Plc	Verenigde Staten	Geneesmiddelen	A*						
7 Sanofi	Frankrijk	Geneesmiddelen	3/20						
8 Takeda Pharmaceutical Co. Ltd.	Japan	Geneesmiddelen	9/20						
9 Thermo Fisher Scientific Inc.	Verenigde Staten	Instrumenten en Diensten voor Levenswetenschappen	BB*						

¹ Relatieve plek in 'Access to Medicine Index' (Voor de ondernemingen met * is de MSCI ESG Score weergegeven omdat de onderneming niet is opgenomen in de 'Access to Medicine Index').

LEGENDA MIJLPALEN

Symbool status ongewijzigd	Symbool statuswijziging	1. Analyse van het bedrijf	2. Initiëren dialoog	3. Voeren dialoog	4. Toezegging bedrijf	5. Aanpassen beleid	6. Afronding dialoog
		Afgerond	Brief verzonden	Gesprekken gevoerd	Toezegging beleidswijziging	Beleidswijziging doorgevoerd	Impact doelstelling behaald ¹
							Impact doelstelling niet behaald ²
							Dialoog onsuccesvol

¹ De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op de geformuleerde engagementdoelstellingen (mijlpaal 4 of 5)

² De onderneming heeft één of meerdere stappen gezet op het thema, maar deze stappen voldoen niet aan de geformuleerde engagementdoelstellingen

TABEL 5.4.2.2 TOEZEGGINGEN EN AANPASSINGEN BELEID IN RAPPORTAGEPERIODE

Onderneming	Doelstelling	Realisatie
AstraZeneca	De onderneming geeft haar strategie en doelstellingen op het gebied van "Access to Healthcare" een plek in het variabele beloningsbeleid.	AstraZeneca heeft toegezegd haar doelstellingen rondom toegang tot medicijnen in 2025 in haar beloningsbeleid te integreren.

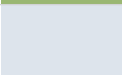

5.4.3. Tussentijdse beoordeling

De evaluatie van het thema wordt aan de hand van drie onderdelen uitgevoerd.

1. Er wordt inzicht gegeven in de procesvoortgang. Heeft Achmea IM voldaan aan haar inspanningsverplichting? Is er vooronderzoek uitgevoerd, is het engagement geïnitieerd en hoeveel contacten hebben er plaatsgevonden?
2. Er wordt inzicht gegeven in de effectiviteit van engagement. Hebben bedrijven ook daadwerkelijk gewenste wijzigingen zoals vooraf gedefinieerd in beleid en activiteiten doorgevoerd?
3. Bij het afsluiten van de engagement worden resultaten geduid aan de hand van een korte kwalitatieve beschrijving. Zo is bij engagement niet altijd een causaal verband te leggen tussen een engagementgesprek en beleidswijzigingen of kan de ene toezegging veel meer gewicht in de schaal leggen dan een anderen.

In de evaluatie gebruiken we vier kleurcodes die we hieronder kort toelichten:

TABEL 5.4.3.1 TOELICHTING KLEURCODES

Betekenis	Kleurcode
Doelstelling is behaald in de gestelde termijn	
Doelstelling is nog niet behaald, maar op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling is nog niet behaald en niet op schema om deze binnen de gestelde tijd te behalen	
Doelstelling niet behaald in de gestelde tijd	

TABEL 5.4.3.2 EVALUATIE

Toelichting		Doelstellingen			
KPI	Beschrijving	Doel	Wanneer?	Gerealiseerd?	Behaald?
1. Proces	Op basis van onze mijlpalen geven we een overzicht van de gezette stappen door Achmea IM. Deze KPI geeft daarmee inzicht of het proces voor de diverse engagement succesvol wordt doorlopen; van het voorbereidend onderzoek, het verzenden van de brieven tot de aantallen gesprekken die gevoerd zijn	Voor 100% van de bedrijven is het vooronderzoek afgerond.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 100% van de bedrijven is de brief met doelstellingen verzonden.	Na 1 jaar	100%	ja
		Voor 90% van de bedrijven zijn minimaal 3 gesprekken gevoerd (niet alle bedrijven blijken ook na meerdere pogingen responsief).	Na 3 jaar	90%	ja
2. Impact	In deze KPI geven we aan of engagement inderdaad tot stappen van het bedrijf heeft geleid, op basis van de vooraf gestelde doelen	Binnen 1 thema heeft 60% van de bedrijven één of meerder stappen gezet op de geformuleerde doelstellingen	Na 3 jaar	30%	nee

5.5. ESG dialoog Nederland

Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen hebben de speciale aandacht van Nederlandse institutionele beleggers, vanwege de directe sociaaleconomische belangen die de ondernemingsactiviteiten met zich mee brengen. Belangrijke strategische besluiten van Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen, zoals fusies en overnames, kunnen significante effecten hebben op lokale werkgelegenheid, de concurrentiepositie van de onderneming en duurzame langetermijnaanwaardecreatie. Ook beloningsvoorstellen of (her)benoemingen van bestuurders leiden regelmatig tot maatschappelijke discussie. Wij hechten er dan ook grote waarde aan om op structurele wijze de dialoog te voeren met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen waar we in belegd zijn. Bij het voeren van de dialogen trekken wij zoveel mogelijk op in collectief verband, verenigd in Eumedion. ESG Nederland bestaat uit deze dialogen.

5.5.1. Achtergrond

Overzicht dialogen

In de tweede helft van 2024 is Achmea IM in Eumedion verband, namens Pensioenfonds Schoonmaak, de dialoog aangegaan met de volgende Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen:

aandeelhoudersvergadering. We zijn benieuwd naar het definitieve voorstel.

TABEL 5.5.1.1 DIALOGEN MET NEDERLANDSE BEURSGENOTEERDE ONDERNEMINGEN IN DIT HALFJAAR

Onderneming	Besproken onderwerpen
Wolters Kluwer	Voorgesteld nieuw beloningsbeleid

Wolters Kluwer

Met **Wolters Kluwer** is gesproken over hun voorgestelde nieuwe beloningsbeleid, dat in 2025 aan de aandeelhouders ter stemming wordt voorgelegd. De belangrijkste wijziging is het aanpassen van de weging van twee prestatie maatstaven: relatieve aandeelhouderswaarde ofwel Total Shareholders Return (TSR) en Earnings Per Share: EPS. Het voornemen van Wolters Kluwer is om de weging van TSR te verlagen en die van EPS te verhogen. Het was een intensieve dialoog. Vanuit Eumedion werd geopperd om de weging van Return on Invested Capital (ROIC) te verhogen of een niet-financiële maatstaf toe te voegen in plaats van de voorgenomen wijzigingen. Dit werd door Wolters Kluwer afgewezen vanwege het sterke innovatie- en Research & Development-beleid van het bedrijf.

Het bedrijf blijft de waarderingsbenadering gebruiken voor aandelenuitkeringen, wat kan leiden tot hogere doelstellingen. Door Eumedion werd gevraagd om de clawback-clausule uit te breiden naar wangedrag en schendingen van de bedrijfsethiek, maar dit werd afgewezen. Volgens Wolters Kluwer steunen de meeste aandeelhouders de voorgestelde wijzigingen, hoewel er verschillende meningen zijn over de TSR-maatstaf. Het bedrijf zal ook de Nederlandse ondernemingsraad raadplegen over het voorstel. Na alle gesprekken zal Wolters Kluwer het definitieve voorstel voor het beloningsbeleid voorleggen aan de

5.6. Normatief: Mensenrechten

Pensioenfonds Schoonmaak is in het tweede halfjaar van 2024 met 5 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) mensenrechtenschending, zie onderstaande tabel.

**TABEL 5.6.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN
MENSENRECHTENSCHENDING**

Onderneming
Apple Inc.
BlackRock, Inc.
JD Sports Fashion Plc
Meta Platforms, Inc.
Woolworths Ltd

In dit hoofdstuk is een voortgangsoverzicht gegeven van alle mensenrechtencasussen die gedurende de rapportageperiode een mijlpaal- of statuswijziging hebben gerealiseerd en (op)nieuw geïnitieerde dialogen⁴. Escalatiemaatregelen (inclusief uitsluitingen) in normatieve dialogen zijn opgenomen in het subhoofdstuk [Escalatieoverzicht](#).

TABEL 5.6.2

Onderneming	Score	Start	Land	Plaats schending	1	2	3	4
Acciona SA	8	01-04-2024	Spanje	Canada				
Actividades de Construccion y Servicios SA	8	01-04-2024	Spanje	Canada				
Albemarle Corporation	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Chili				
Amgen Inc.	8	17-07-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
AngloGold Ashanti Ltd.	8	17-07-2023	Zuid-Afrika	Guinée				
Apple Inc.	8	15-10-2024	Verenigde Staten	Verenigd Koninkrijk				
Bank of America Corporation	7	01-04-2024	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
BlackRock, Inc.	8	15-07-2024	Verenigde Staten	Kenia				
Bolloré SA	6	15-02-2024	Frankrijk	Kameroen				
Bolloré SA	8	15-02-2024	Frankrijk	Frankrijk				
Bolloré SA	6	15-02-2024	Frankrijk	Nigeria				
Bolloré SA	6	15-02-2024	Frankrijk	Sierra Leone				
China Gas Holdings Limited	8	15-02-2023	China	China				

⁴ De mijlpalen van de in deze rapportageperiode geïnitieerde dialogen worden als ongewijzigd weergegeven.

Onderneming	Score	Start	Land	Plaats schending	1	2	3	4
Experian PLC	2	17-04-2023	Verenigd Koninkrijk	Verenigd Koninkrijk				
JD Sports Fashion Plc	8	15-10-2024	Verenigd Koninkrijk					
Meta Platforms, Inc.	8	15-10-2024	Verenigde Staten					
Meta Platforms, Inc.	7	15-10-2024	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Meta Platforms, Inc.	7	15-10-2024	Verenigde Staten	Verenigd Koninkrijk				
Meta Platforms, Inc.	8	15-10-2024	Verenigde Staten	Canada				
Pan American Silver Corp.	8	16-10-2023	Canada	Guatemala				
Securitas AB	8	01-04-2024	Zweden	Zwitserland				
TC Energy Corporation	8	01-04-2024	Canada	Canada				
Woolworths Ltd	8	15-10-2024	Australië	Australië				

	1.Delen van relevante informatie	2.Implementatie van beleid	3.Herstelmaatregelen	4.Beëindiging van schending	Gewijzigde mijlpaal in rapportageperiode
Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd					
Er zijn maatregelen geïnitieerd					
Er is een toezegging gedaan					
Er zijn geen maatregelen genomen					

Afgesloten dialogen

Bollore

In november 2024 werden de rechtszaken die Bollore SE, dochteronderneming van Compagnie de l'Odé, tegen media en maatschappelijke organisaties in Frankrijk had aangespannen, afgewezen of geschikt. Bollore werd door media en maatschappelijke organisaties beschuldigd van mensenrechtenschendingen, milieuvervuiling en landroof door haar dochteronderneming Socfin SA in Afrika. Bollore SE werd vanwege deze rechtszaken tegen media en maatschappelijke organisaties beschuldigd van het schenden van de vrijheid van meningsuiting en het belemmeren van de pluriforme informatievoorziening. Met het stopzetten van de rechtszaken eindigt ook de vermeende schending. ISS ESG heeft de beoordeling van de controversie herzien van ORANJE naar GROEN, wat aangeeft dat verdere engagement niet nodig is.

Experian Plc

In april 2024 verwierp het Britse 'Upper Tier Tribunal' (UTT), ten gunste van Experian Limited, het beroep van de 'Information Commissioners Office' (ICO) tegen een eerdere uitspraak van het 'First-tier Tribunal' (FTT) in februari 2023. Dit betrof een aanklacht van de ICO uit oktober 2020 over de manier waarop het bedrijf sinds 2015 gebruikersgegevens verzamelde. Per mei 2024 zijn de aanklachten verworpen en zijn er geen andere materiële overtredingen door Experian gevonden. Experian verklaarde in juni 2024 aan ISS ESG dat de gerechtelijke uitspraken bevestigen dat de ICO de aanpak van Experian verkeerd had beoordeeld. ISS ESG heeft de beoordeling van de controversie herzien van ORANJE naar GROEN, wat aangeeft dat verdere engagement niet nodig is.

5.7. Normatief: Arbeidsnormen

Pensioenfonds Schoonmaak is in het tweede halfjaar van 2024 met 7 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) arbeidsnormschending, zie onderstaande tabel.

**TABEL 5.7.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN
ARBEIDSNORMSCHENDING**

Onderneming
Anheuser-Busch InBev
Apple Inc.
Carrefour SA
Meta Platforms, Inc.
Microsoft Corporation
Target Corporation
Uber Technologies, Inc.

In dit hoofdstuk is een voortgangsoverzicht gegeven van alle arbeidsnormencasussen die gedurende de rapportageperiode een mijlpaal- of statuswijziging hebben gerealiseerd en alle (op)nieuw geïnitieerde dialogen⁵. Escalatiemaatregelen (inclusief uitsluitingen) in normatieve dialogen zijn opgenomen in het subhoofdstuk [Escalatieoverzicht](#).

TABEL 5.7.2

Onderneming	Score	Start	Land	Plaats schending	1	2	3	4
Activision Blizzard, Inc.	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Anheuser-Busch InBev	8	15-10-2024	België	Peru				
Apple Inc.	8	15-10-2024	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Bolloré SA	6	15-02-2024	Frankrijk	Kameroen				
Carrefour SA	6	15-10-2024	Frankrijk	China				
Eni SpA	8	16-10-2023	Italië	Nigeria				
McDonald's Corp.	8	17-07-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Meta Platforms, Inc.	8	15-10-2024	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Meta Platforms, Inc.	8	15-10-2024	Verenigde Staten	Ierland				
Meta Platforms, Inc.	8	15-10-2024	Verenigde Staten	Kenia				
Microsoft Corporation	8	15-07-2024	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Target Corporation	6	15-10-2024	Verenigde Staten	China				

⁵ De mijlpalen van de in deze rapportageperiode geïnitieerde dialogen worden als ongewijzigd weergegeven.

Onderneming	Score	Start	Land	Plaats schending	1	2	3	4
Uber Technologies, Inc.	8	15-07-2024	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Uber Technologies, Inc.	7	15-07-2024	Verenigde Staten	Verenigd Koninkrijk				
Vestas Wind Systems A/S	2	15-07-2021	Denemarken	Kenya				
Wal-Mart Stores, Inc.	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Wal-Mart Stores, Inc.	6	16-10-2023	Verenigde Staten	China				

	1.Delen van relevante informatie	2.Implementatie van beleid	3.Herstelmaatregelen	4.Beëindiging van schending	Gewijzigde mijlpaal in rapportageperiode
Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd					
Er zijn maatregelen geïnitieerd					
Er is een toezegging gedaan					
Er zijn geen maatregelen genomen					

Afgesloten dialogen

Activision Blizzard, Inc.

In december 2023 werd Activision Blizzard, Inc. beschuldigd van discriminatie en seksuele intimidatie in de VS. De onderneming trof eerder schikkingen, zonder schuld te erkennen, voor soortgelijke beschuldigingen. Ook blijft Activision betrokken bij een rechtszaak omtrent eenzelfde beschuldiging van het 'California Civil Rights Department' uit 2021. Na de overname door Microsoft in oktober 2023, kondigde Microsoft aan dat de CEO van Activision in januari 2024 zou aftreden. Microsoft werkt samen met Activision om een veilige en inclusieve werkomgeving te creëren. ISS ESG heeft na de overname het engagement met Activision Blizzard beëindigd. Het engagement zal zich richten op het moederbedrijf Microsoft.

Vestas Wind Systems A/S

ISS ESG heeft het engagement met Vestas Wind Systems A/S beëindigd omdat de beoordeling is herzien van ORANJE naar GROEN. Vestas heeft per maart 2022 schadelijke chemicaliën in haar productieproces verminderd om gezondheidsrisico's voor haar werknemers aan te pakken. Vestas Manufacturing Spain S.L.U. werd er in 2019 van beschuldigd werknemers bloot te stellen aan gevaarlijke chemicaliën, wat leidde tot gezondheidsproblemen. Audits hebben bevestigd dat Vestas de werkomgeving en het beheer van gevaarlijke chemicaliën heeft verbeterd. Er zijn sinds 2020 geen nieuwe beschuldigingen van gezondheidsproblemen naar voren gekomen. Vestas blijft zich inzetten voor een veilige werkomgeving en werkt continu aan het verbeteren van haar processen om aan de hoogste veiligheidsnormen te voldoen.

5.8. Normatief: Milieu

Pensioenfonds Schoonmaak is in het tweede halfjaar van 2024 met 0 ondernemingen een dialoog gestart over een (vermeende) milieunormschending.

In dit hoofdstuk is een voortgangsoverzicht gegeven van alle milieucasussen die gedurende de rapportageperiode een mijlpaal- of statuswijziging hebben gerealiseerd en alle (op)nieuw geïnitieerde dialogen⁶. Escalatiemaatregelen (inclusief uitsluitingen) in normatieve dialogen zijn opgenomen in het subhoofdstuk [Escalatieoverzicht](#).

TABEL 5.8.1

Onderneming	Score	Start	Land	Plaats schending	1	2	3	4
Acciona SA	8	01-04-2024	Spanje	Canada				
Actividades de Construccion y Servicios SA	8	01-04-2024	Spanje	Canada				
Albemarle Corporation	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Chili				
Baker Hughes, a GE Company Class A	8	16-10-2023	Verenigde Staten	Australië				
Bunge Limited	8	17-04-2023	Verenigde Staten	Brazilië				
Companhia Siderurgica Nacional	7	17-07-2023	Brazilië	Brazilië				
ENGIE SA	8	15-02-2024	Frankrijk	Brazilië				
Kinross Gold Corporation	7	01-04-2024	Canada	Chili				
NextEra Energy, Inc.	8	16-05-2019	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Seatrium Ltd.	8	01-04-2024	Singapore	Australië				
Tokyo Gas Co., Ltd.	2	15-02-2023	Japan	Australië				

	1.Delen van relevante informatie	2.Implementatie van beleid	3.Herstelmaatregelen	4.Beëindiging van schending	Gewijzigde mijlpaal in rapportageperiode
Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd					
Er zijn maatregelen geïnitieerd					
Er is een toezegging gedaan					
Er zijn geen maatregelen genomen					

⁶ De mijlpalen van de in deze rapportageperiode geïnitieerde dialogen worden als ongewijzigd weergegeven.

Afgesloten dialogen

Tokyo Gas Co., Ltd.

ISS ESG heeft het engagement met Tokyo Gas Co., Ltd. beëindigd omdat de beoordeling is herzien van ORANJE naar GROEN. In maart 2024 voltooide Tokyo Gas de verkoop van haar 5 procent belang in het

Pluto LNG-project in West-Australië. Dit project leidde tot controverse, omdat de geplande uitbreiding van het Pluto LNG-project in West-Australië emissienormen zou schenden. Tokyo Gas verstreekte essentiële informatie en klimaatmitigatie-maatregelen tijdens de verkoop, die door de koper zijn overgenomen. Hierdoor is Tokyo Gas niet langer betrokken bij de controverse.

5.9. Normatief: Anti-corruptie

Pensioenfonds Schoonmaak is in het tweede halfjaar van 2024 met 2 ondernemingen een dialoog gestart over (vermeende) corruptie, zie onderstaande tabel.

TABEL 5.9.1 GEÏNITIEERDE DIALOGEN CORRUPTIE

Onderneming
Apple Inc.
EXOR N.V.

In dit hoofdstuk is een voortgangsoverzicht gegeven van alle anti-corruptiecasussen die gedurende de rapportageperiode een mijlpaal- of statuswijziging hebben gerealiseerd en alle (op)nieuw geïnitieerde dialogen⁷. Escalatiemaatregelen (inclusief uitsluitingen) in normatieve dialogen zijn opgenomen in het subhoofdstuk [Escalatieoverzicht](#).

TABEL 5.9.2

Onderneming	Score	Start	Land	Plaats schending	1	2	3	4
Alibaba Group Holding Limited	2	17-04-2023	China	China				n.v.t.
Alphabet Inc.	10	16-10-2023	Verenigde Staten	Verenigde Staten				
Apple Inc.	9	15-10-2024	Verenigde Staten					
EXOR N.V.	8	15-07-2024	Italië	Italië				
Electricite de France SA	4	15-02-2023	Frankrijk	Frankrijk				n.v.t.

	1.Delen van relevante informatie	2.Implementatie van beleid	3.Herstelmaatregelen	4.Beëindiging van schending	Gewijzigde mijlpaal in rapportageperiode
Een onafhankelijke partij heeft de maatregelen goedgekeurd					
Er zijn maatregelen geïnitieerd					
Er is een toezegging gedaan					
Er zijn geen maatregelen genomen					

Afgesloten dialogen

Alibaba Group Holding Limited

In augustus 2024 kondigde de Chinese marktautoriteit (SAMR) aan dat Alibaba Group Holding Limited

(Alibaba) een driejarige periode van zelfevaluatie en -rapportage had voltooid. Alibaba werd een boete van CNY 18,2 miljard opgelegd in april 2021 voor misbruik van haar marktpositie. In juli 2024 bevestigde de SAMR dat Alibaba de schending had beëindigd en haar compliance had verbeterd. ISS ESG heeft daarom de

⁷ De mijlpalen van de in deze rapportageperiode geïnitieerde dialogen worden als ongewijzigd weergegeven.

beoordeling van de controversie herzien van ORANJE naar GROEN, wat aangeeft dat verdere engagement niet nodig is.

[Electricite de France SA](#)

In april 2024 rapporteerde Electricite de France SA (EDF) over haar herstelmaatregelen naar aanleiding van beschuldigingen van misbruik van haar marktpositie in de Franse energiemarkt tussen 2004 en 2021. EDF betaalde in juli 2022 EUR 300 miljoen in een schikking met de Franse mededingingsautoriteit (ADLC). ISS ESG heeft de beoordeling van de controversie herzien van ORANJE naar GROEN, wat aangeeft dat verdere engagement niet nodig is.

5.10. Escalatieoverzicht

Geëscaleerde dialogen

De onderstaande tabel geeft de escalatiemaatregelen (inclusief uitsluitingen) weer die in de tweede helft van 2024 zijn genomen in zowel thematische als normatieve dialogen. In het derde kwartaal vindt het laagste aantal

aandeelhoudersvergaderingen plaats. Hoofdzakelijk staan er tussentijdse benoemingen van bestuurders of goedkeuringen van overnames geagendeerd. In het vierde kwartaal vind in Australië en Nieuw-Zeeland de piek van het aandeelhoudersvergaderingen seizoen plaats. In de overige regio's is het een rustig kwartaal qua stemmen.

TABEL 5.10.1

Onderneming	Reden van escalatie	Genomen maatregel ¹
Amazon.com	Normatief, status rood (geverifieerde schending).	Aandeelhoudersresolutie over vakbondsrechten ingediend voor AVA 2025.

¹ Zie voor verdere duiding tegenstem het 'Voting Disclosure Systeem'

Uitgelichte escalaties

Amazon

Amazon staat sinds H1 2023 op de escalatielijst. De onderneming wordt sinds 2015 beoordeeld met ORANJE door ISS ESG, vanwege het vermeend schenden van vakbondsrechten in Duitsland en de Verenigde Staten.

In de tweede helft van 2024 dienden wij een resolutie in bij Amazon voor de aandeelhoudersvergadering van 2025. Deze resolutie heeft betrekking op vakbondsrechten. Deze resolutie wordt voor de derde keer ingediend nadat het voorstel 34,9 procent steun ontving in 2023 en 31,8 procent steun in 2024. Beide jaren stemde Pensioenfonds Schoonmaak voor de resolutie. Naast de ISS ESG dialogen en het meestemmen met resoluties, escaleerde Achmea IM de dialoog eerder via een fysieke bijeenkomst met de corporate secretary in Nederland en een 'fact-finding' bijeenkomst met Duitse vakbonden. De vakbondsrechten van medewerkers van Amazon zijn sindsdien niet voldoende verbeterd.

De resolutie vraagt de raad van bestuur van Amazon om een onafhankelijke evaluatie van Amazon's naleving van de vakbondsrechten van haar werknemers, zoals vastgesteld in het mensenrechtenbeleid van de onderneming. De evaluatie moet in ieder geval kijken naar 1) mogelijke gevallen van bemoeienis door management bij vakbondsvorming, en 2) de maatregelen die de onderneming heeft genomen om schendingen van haar beleid te verhelpen. Het evaluatierapport moet voor 30 november 2025 openbaar worden gedeeld op de website van Amazon.

Te escalaren dialogen

De eerste helft van het jaar, waarin de meeste aandeelhoudersvergaderingen van ondernemingen in Europa, Japan en de Verenigde Staten plaatsvinden, is de drukste stemperiode. Alle thematische en normatieve dialogen die in aanmerking komen voor escalatie zijn opgenomen in de onderstaande tabel.

TABEL 5.10.2

Onderneming	Reden van escalatie
Alphabet Inc.	Normatief, status rood (geverifieerde schending).
Amazon.com, Inc.	Normatief, status rood (geverifieerde schending).
Bolloré SE	Normatief, status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds Q1 2018. Niet responsief en geen maatregelen genomen.
Danaher	Thematisch, niet responsief in het thema "Access to Healthcare".
Eni SpA	Normatief, status rood (geverifieerde schending).
Exxon Mobil Corporation	Normatief, status rood (geverifieerde schending).
Formosa Petrochemical Corp	Normatief, status oranje (vermeende schending). Geen reactie sinds Q2 2012.
GCL Technology Holdings Limited	Normatief, status oranje (vermeende schending). Dialoog sinds Q3 2021, geen reactie.
Lens Technology Co., Ltd.	Normatief, status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds Q3 2021. Niet responsief en geen maatregelen genomen.

Onderneming	Reden van escalatie
Rede D'Or Sao Luiz SA	Normatief, status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds Q4 2023. Niet responsief en geen maatregelen genomen.
Starbucks Corporation	Normatief, status rood (geverifieerde schending).
The Coca-Cola Company	Thematisch, niet genoeg voortgang in het afgesloten thema "Access to Nutrition".
Uber Technologies, Inc.	Normatief, status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds 2019, maar nog steeds geen maatregelen genomen.
Zijin Mining Group Co., Ltd.	Normatief, status oranje (vermeende schending). Dialoog loopt sinds 2015, maar nog steeds geen maatregelen genomen.

6. Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

De Nederlandse Corporate Governance Code schrijft voor dat institutionele beleggers zoals pensioenfondsen een beleid moeten hebben ten aanzien van het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde ondernemingen waarin zij beleggen. Corporate governance, of goed ondernemingsbestuur, heeft betrekking op de verhoudingen tussen de verschillende actoren van een onderneming zoals de Raad van Bestuur (RvB), de Raad van Commissarissen (RvC), aandeelhouders en andere belanghebbenden. Rekenschap, transparantie en toezicht spelen hierbij een centrale rol. Pensioenfonds Schoonmaak belegt onder andere in beursgenoteerde ondernemingen en is daardoor ook aandeelhouder. Door actief gebruik te maken van aandeelhoudersrechten kan Pensioenfonds Schoonmaak invloed uitoefenen op de onderneming. Het gaat hierbij om het benoemen van bestuurders, het goedkeuren van jaarstukken en in sommige gevallen kan het zich uitspreken over het beloningsbeleid. Pensioenfonds Schoonmaak doet dit onder andere door deel te nemen aan de besluitvorming op de aandeelhoudersvergadering (stemmen). Door gebruik te maken van het stemrecht kan Pensioenfonds Schoonmaak invloed uitoefenen op ondernemingen en invloed aanwenden om een betere corporate governance te stimuleren bij de ondernemingen. Een goede corporate governance draagt bij aan de lange termijn waardecreatie.

6.1. Pensioenfonds Schoonmaak als actief aandeelhouder

Zoals in de inleiding aangegeven is een pensioenfonds verplicht om een beleid te hebben ten aanzien van het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde ondernemingen waarin wordt belegd door het fonds. Daarbij wordt van de institutionele belegger gevraagd om minstens eenmaal per jaar aan te geven hoe invulling wordt gegeven aan het stembeleid. Daarnaast stelt de Corporate Governance Code dat de institutionele belegger minimaal eenmaal per kwartaal moet aangeven hoe hij stemde op de aandeelhoudersvergaderingen. In bijlage 6.2. vindt u de volledige tekst van de relevante bepalingen voor institutionele beleggers van de Nederlandse Corporate Governance code.

Pensioenfonds Schoonmaak voldoet aan de bepalingen van de Corporate Governance Code. Op de website van het Pensioenfonds zijn de volgende documenten te vinden:

1. Stembeleid, wat is opgenomen in het MVB-beleid;
2. Rapportagetool waarbij gerapporteerd wordt hoe historisch gestemd is per aandeelhoudersvergadering.

6.2. Stemgedrag Pensioenfonds Schoonmaak

Achtergrond

De tweede helft van het jaar is altijd een rustige stemperiode. In het vierde kwartaal vindt in Australië en Nieuw-Zeeland de piek van het aandeelhoudersvergaderingen seizoen plaats.

Stemactiviteiten van Pensioenfonds Schoonmaak

Wij stemden in het afgelopen halfjaar op **181 vergaderingen** op totaal **1.941 agendapunten**. Er wordt niet altijd met het management van de onderneming meegestemd. Er is **21% tegen het management gestemd**. Zie tabel onderstaande tabel voor een overzicht van de managementvoorstellen en de regionale verdeling van vergaderingen over het afgelopen halfjaar.

TABEL 6.2.1 MANAGEMENTVOORSTELLEN

	Managementvoorstellen ¹	
	Totaal	% Tegen
Audit gerelateerd	126	1%
Aandelen gerelateerd	121	8%
Statuten gerelateerd	19	0%
Beloning	291	64%
Benoemingen	1065	14%
Bestuurders gerelateerd	55	16%
Duurzaamheid	5	0%
Klimaat	2	0%
Overig	5	0%
Geen research	20	100%
Niet-routinematig	5	20%
Routine	108	6%
Sociaal	15	0%
Strategische transacties	16	6%
Overname gerelateerd	33	3%

¹ Zie de bijlagen voor een verdere beschrijving van de type voorstellen.

TABEL 6.2.2 REGIONALE VERDELING

Land	Aantal
Australia	42
Belgium	1
Canada	2
Cayman Islands	2
Denmark	1
Finland	1
France	4
Hong Kong	3
Ireland	7
Israel	9
Italy	3
Japan	7
Jersey	3
Luxembourg	1
Netherlands	4
New Zealand	6
Norway	1

Singapore	4
Spain	2
Sweden	1
Switzerland	5
USA	51
United Kingdom	21

Op de website van Pensioenfonds Schoonmaak kunt u via het Vote Disclosure Systeem vinden hoe we gestemd hebben per aandeelhoudersvergadering.

Achmea IM voert ons stembeleid uit en past voor elke steminstructie het eigen op maat gemaakte stembeleid toe. Achmea IM maakt bij het uitoefenen van stemrechten gebruik van het stemplatform en analyses van Institutional Shareholder Services (ISS). Het stembeleid wordt jaarlijks geactualiseerd op basis van wereldwijde trends op het gebied van corporate governance, ons stemgedrag bij controversiële agendapunten en overige actualiteiten.

Voordat de definitieve stem wordt uitgebracht analyseren we een selectie van de voorstellen op individuele basis. Het uiteindelijke besluit wordt genomen op basis van de specifieke feiten en omstandigheden van het agendapunt.

6.3. Agenderingsrecht aandeelhouders

Op aandeelhoudersvergaderingen kunnen aandeelhouders een voorstel agenderen, mits wordt voldaan aan de voorwaarden van het lokaal geldende agenderingsrecht. Deze aandeelhoudersresoluties kunnen betrekking hebben op de thema's klimaat, biodiversiteit, gezondheid, arbeidsrechten, mensenrechten of goed bestuur enzovoort. In het afgelopen halfjaar hebben wij **55 aandeelhoudersresoluties** beoordeeld en onze stem uitgebracht. In onderstaande tabel staat een overzicht opgenomen van het aantal aandeelhoudersvoorstellen verdeeld per thema en het % 'tegen' stemmen.

Wij toetsen de afzonderlijke aandeelhoudersvoorstellen op inhoud, wenselijkheid, werkbaarheid en effect. Wij zullen niet in alle gevallen voor een aandeelhoudersresolutie stemmen, ook al past deze binnen onze speerpunthema's. Wanneer een aandeelhoudersvoorstel onvoldoende is onderbouwd, te voorschrijvend is of onevenredig belastend zullen wij tegen stemmen.

TABEL 6.3.1 AANDEELHOUDERSVOORSTELLEN

	Aandeelhoudersvoorstellen ¹	
	Totaal	% Tegen
Audit gerelateerd	0	
Statuten gerelateerd	9	100%
Beloning	0	
Corporate Governance	3	0%
Benoemingen	3	100%
Bestuurders gerelateerd	1	100%
Duurzaamheid	4	25%
Klimaat	19	11%
Overig	0	
Niet-routinematig	0	
Routine	0	
Sociaal	16	6%

¹ Zie de bijlagen voor een verdere beschrijving van de type voorstellen.

Resoluties

Sociaal

Microsoft

Risico's van Wapenontwikkeling door Microsoft
Harrington Investments wil dat Microsoft een onafhankelijk rapport laat opstellen over de risico's van hun betrokkenheid bij de ontwikkeling van wapens voor het leger. Dit rapport zou de reputatie- en financiële risico's moeten beoordelen.

Microsoft geeft al informatie over hun militaire contracten, zoals het IVAS-contract met het Amerikaanse leger, en benadrukt dat deze contracten bijdragen aan de nationale verdediging. Ze erkennen ook de risico's van publieke kritiek op hun overheidscontracten in hun Form 10-K⁸. Microsoft's rapporten over impact en mensenrechten laten zien hoe ze mensenrechten beschermen, democratie ondersteunen, humanitaire acties steunen en eerlijke toegang bevorderen. Hun technologie wordt breed ingezet in het leger en de overheid, ook voor humanitaire en gezondheidsdoeleinden.

Hoewel sommige werknemers het niet eens zijn met bepaalde defensiecontracten, is er geen brede publieke kritiek op Microsoft's rol hierin. Het stoppen van overheidscontracten zou het bedrijf op een concurrentienadeel kunnen zetten en hun bedrijfsvoering negatief kunnen beïnvloeden. De principes en controles van Microsoft op het gebied

⁸ Een Form 10-K is een uitgebreid jaarlijks verslag dat beursgenoteerde bedrijven in de VS bij de SEC indienen en dat financiële prestaties, bedrijfsactiviteiten en risico's gedetailleerd beschrijft.

van mensenrechten en kunstmatige intelligentie bieden volgens Microsoft voldoende informatie over hoe ze gerelateerde risico's beheren.

Een stem voor het voorstel zou aandeelhouders echter meer inzicht geven in hoe Microsoft risico's beheert met betrekking tot wapenontwikkeling. Daarom heeft het pensioenfonds voor de resolutie gestemd. In totaal hebben 15% van de aandeelhouders voor de resolutie gestemd. Daarmee betekent het dat de resolutie is verworpen.

Cintas

Effectiviteit van Diversiteit-, Gelijkheids- en Inclusie-inspanningen en metingen

As You Sow, namens ZHDB Investments LLC, heeft een voorstel ingediend waarin wordt verzocht dat Cintas een rapport publiceert over hun Diversiteit-, Gelijkheids- en Inclusie-inspanningen en metingen.

De indiener wil dat Cintas transparantie biedt over de resultaten van hun Diversiteit-, Gelijkheids- en Inclusie inspanningen, met behulp van kwantitatieve gegevens over diversiteit in het personeelsbestand, werving, promotie en behoud van werknemers, inclusief gegevens over geslacht, ras en etniciteit. Het bedrijf heeft een gedragscode die discriminatie verbiedt en verstrekt gegevens over nieuwe aanwervingen, voltijd- en deeltijdwerk, en verloop naar geslacht en leeftijd.

Hoewel Cintas informatie geeft over het percentage van hun personeelsbestand volgens marktstandaarden over raciale/etnische categorieën, geven ze geen geconsolideerde -formulieren of vergelijkbare informatie over raciale/etnische en geslachtsdemografie per functiecategorie. Ze verstrekken ook geen gegevens over verloop en werving naar ras en etniciteit, noch gegevens over promotie naar geslacht, ras en etniciteit.

Meer openheid zou aandeelhouders in staat stellen om de effectiviteit van de Diversiteit-, Gelijkheids- en Inclusie inspanningen van het bedrijf en het beheer van gerelateerde risico's beter te beoordelen. Het lijkt niet dat de gevraagde openheid een te grote last voor het bedrijf zou zijn. Daarom is steun voor dit voorstel gerechtvaardigd. In totaal heeft 26% van de aandeelhouders voor dit voorstel gestemd. Hiermee is het voorstel afgewezen.

Microchip Technology Incorporated

Rapport over Due Diligence-inspanningen om misbruik van bedrijfsproducten door eindgebruikers op te sporen

De indieners van het voorstel willen dat Microchip door een onafhankelijke partij een rapport laat opstellen om te onderzoeken of hun producten of

diensten in verband worden gebracht met schendingen van internationaal recht. Ze beweren dat Microchip's producten in Russische wapens zijn aangetroffen, ondanks de sancties tegen Rusland. Dit rapport is volgens hen nodig om te bepalen of het onjuiste gebruik van de producten het bedrijf blootstelt aan mensenrechten- en andere risico's.

Microchip's duurzaamheidsrapport bespreekt hun beleid en praktijken voor verantwoord zakelijk gedrag en mensenrechten. Het bedrijf zegt dat het voldoet aan exportcontroles en handelsbeperkingen. Microchip stopte met verkopen aan Rusland in maart 2022 en verkocht niet aan Rusland in 2023 of 2024. In hun Form 10-K⁹ erkent het bedrijf dat sancties hun bedrijfsvoering kunnen beïnvloeden, maar merkt op dat het stopzetten van leveringen aan Rusland geen grote impact had op hun omzet. Ze stellen dat hun compliance-team, samen met overheidsinstanties en branchegeenoten, het beste in staat is om de zorgen van de voorstanders aan te pakken.

Een stem 'voor' dit voorstel is gerechtvaardigd, aangezien het gevraagde rapport de transparantie van het bedrijf zou verbeteren en het bedrijf zou kunnen helpen om de bijbehorende risico's voor zijn bedrijfsvoering effectiever te beheren. Om deze reden heeft het pensioenfonds voor het voorstel gestemd. Het voorstel is afgewezen aangezien ruimt 16% van de aandeelhouders dit voorstel hebben gesteund.

Klimaat

General Mills, Inc.

Rapport over inspanningen om het gebruik van plastic te verminderen

De indieners van het aandeelhoudersvoorstel vragen het bedrijf om te rapporteren over een absolute vermindering van het gebruik van plastic verpakkingen. Het bedrijf werkt aan alternatieven voor plastic verpakkingen, maar er zijn momenteel weinig alternatieven voor plastic verpakkingen die in direct contact staan met voedsel, zoals ontbijtgranen en cakemixen. Deze soorten plastic zijn vaak niet recyclebaar via de gebruikelijke afvalinzameling.

General Mills heeft als doel gesteld dat tegen 2030 al hun verpakkingen recyclebaar of herbruikbaar zijn, en meldt dat momenteel 93 procent van hun verpakkingen aan dit doel voldoet. Op dit moment bestaat 11 procent van hun verpakkingen uit plastic. Hoewel het bedrijf geen specifiek doel heeft om het gebruik van nieuw plastic te verminderen, heeft het gebruik van gerecycled materiaal het gebruik van nieuw plastic deels gecompenseerd en heeft een inspanning om plastic verpakkingen te verminderen geleid tot het elimineren van een deel van het plastic.

De bezorgdheid over milieuvervuiling door plastic neemt toe en meerdere Amerikaanse staten voeren wetgeving in om deze zorgen aan te pakken. Verschillende concurrenten van het bedrijf, waaronder Kellogg, hebben doelen gesteld om het gebruik van plastic te verminderen en hebben zich aangesloten bij de *Ellen MacArthur New Plastics Economy Global Commitment*⁹. Extra transparantie, zoals gevraagd door de indiener, zou aandeelhouders helpen om te beoordelen of het bedrijf de risico's omtrent milieuvervuiling door plastics goed beheert. Om deze reden is er 'voor' het voorstel gestemd. In totaal heeft 40% van de aandeelhouders 'voor' dit voorstel gestemd. Het voorstel heeft niet de benodigde meerderheid behaald maar de grote steun geeft wel een signaal af aan General Mills.

⁹ De Ellen MacArthur New Plastics Economy Global Commitment is een wereldwijd initiatief dat bedrijven, overheden en organisaties samenbrengt om plastic afval en vervuiling te verminderen door hergebruik, recyclage en circulaire ontwerpprincipes te bevorderen.

7. ESG integratie

Pensioenfonds Schoonmaak neemt bij voorkeur duurzaamheidsinformatie mee in het beleggingsproces. Dit wordt ESG-integratie genoemd. Pensioenfonds Schoonmaak heeft de overtuiging dat het structureel meewegen van ESG-informatie op de lange termijn bijdraagt aan het verbeteren van de rendement-risico karakteristieken van de portefeuille. Pensioenfonds Schoonmaak bepaalt hierom per beleggingscategorie hoe en in welke mate ESG-integratie strategieën het meest effectief in praktijk toegepast kunnen worden.

In de inleiding is weergegeven welke instrumenten, waaronder ESG integratie, van toepassing zijn in de fondsen en mandaten van Pensioenfonds Schoonmaak.

CO2 reductie - aandelen

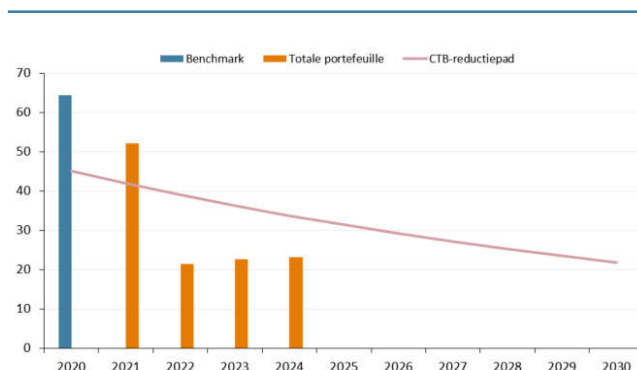
Het Pensioenfonds past ESG integratie toe binnen aandelen via een aangepaste klimaatbenchmark. Hierin worden, aan de hand van klimaatdata, ondernemingen met grootste transitierisico's uitgesloten en daarnaast herweging toegepast naar ondernemingen die goed gepositioneerd zijn voor de energietransitie.

Binnen aandelen wordt de CO2-voetafdruk van de portefeuille vergeleken met die van de benchmark. In 2030 is die 50% lager dan 2020 en ten allen tijde 30% lager dan de benchmark. De langetermijndoelstelling is een klimaatneutrale portefeuille in 2050.

CO2 reductie - Bedrijfsobligaties

Ook binnen het credit mandaat is een CO2 reductiedoelstelling van toepassing, namelijk: een reductie van 30% ten opzichte van 2020 en daarna tot 2030 een gemiddelde reductie van 7% per jaar.

FIGUUR 7.1 REDUCTIEPAD TOTALE PORTEFEUILLE PENSIOENFONDS SCHOONMAAK

De CO2-voetafdruk laat de door de portefeuille gefinancierde broeikasgasemissies zien. Om deze CO2-voetafdruk te bepalen, wordt eerst van elke onderneming in de portefeuille de totale uitstoot van broeikasgassen per jaar berekend. Er wordt daarbij zowel gekeken naar de uitstoot die de onderneming zelf veroorzaakt door bedrijfsactiviteiten (scope 1 volgens het Greenhouse Gas Protocol), als naar de uitstoot die samenhangt met de productie van energie die de onderneming inkoopt (scope 2 volgens het Greenhouse Gas Protocol). Dit wordt gedeeld door de ondernemingswaarde inclusief contanten (EVIC) in datzelfde jaar. De uitkomst hiervan geeft weer hoeveel broeikasgassen een onderneming uitstoot voor elke euro aan financiering. Om tot de CO2-voetafdruk van de hele portefeuille te komen, wordt het gewogen gemiddelde van de CO2-voetafdrukken berekend van alle ondernemingen waarin wordt belegd. De ondernemingen waarin veel wordt belegd wegen dus zwaarder mee.

CO₂ intensiteit van de beleggingsportefeuille

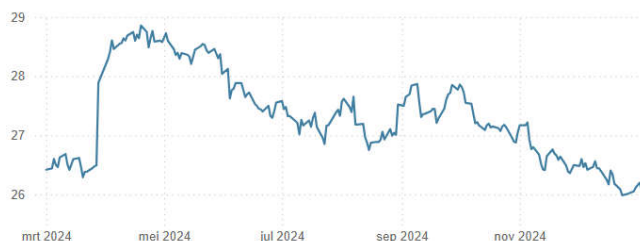
Om de invloed van de verschillende broeikasgassen te kunnen optellen, worden de emissiecijfers omgerekend naar zogeheten CO₂-equivalenten. Deze broeikasgassen zijn gedefinieerd in het verdrag van Kyoto en betreffen: koolstofdioxide (CO₂), methaan (CH₄), stikstofoxide (N₂O), fluorkoolwaterstoffen (HFK's), perfluorkoolstoffen (PCF's), zwavelhexafluoride (SF₆) en stikstoftrifluoride (NF₃).

Het broeikasgasprotocol maakt op basis van de herkomst van een broeikasgas onderscheid naar: scope 1: directe CO₂-emissies, scope 2: indirecte CO₂-emissies door opwekking van gekochte en verbruikte elektriciteit of warmte en scope 3: CO₂-emissies in de gehele levenscyclus van alle producten die het bedrijf koopt, vervaardigt en/of verkoopt. De CO₂-intensiteit van de portefeuilles is gebaseerd op de scope 1+2 emissies van de ondernemingen in de portefeuille.

Er wordt gerapporteerd op CO₂/EVIC. Om de CO₂/EVIC voor een bedrijf te bepalen worden de totale CO₂-emissies¹⁰ van het bedrijf gedeeld door de EVIC van het bedrijf (*Enterprise Value Including Cash*¹¹): de som van de marktwaarde van de geëmitteerde aandelen en de uitstaande schulden).

Om de CO₂/EVIC voor een belegger te bepalen wordt dit getal vervolgens vermenigvuldigd met de marktwaarde van het aandelen- en obligatiebelang van de belegger in het bedrijf. Het resultaat is een maatstaf die aangeeft welk deel van de uitstoot van het bedrijf kan worden toegerekend aan de positie van Pensioenfonds Schoonmaak. De schommelingen in de grafiek met de gele lijn worden mede veroorzaakt door de marktbevingen.

FIGUUR 7.2

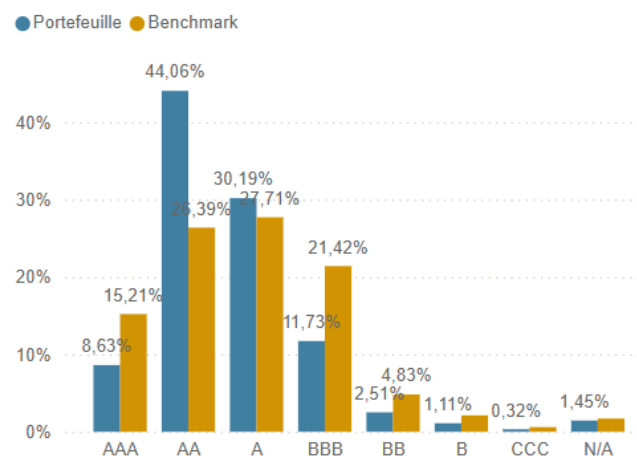
Overzicht ESG-ratings van de beleggingsportefeuille

De volgende grafiek toont de ESG-ratings verdeling van de portefeuille per 31-12-2024. De ESG-risico's van de portefeuille worden inzichtelijk gemaakt aan de hand MSCI ESG-ratings. De MSCI ESG-ratings beogen de veerkracht te meten van een bedrijf tegen financieel relevante ESG-risico's. Bij het opstellen van de ESG-ratings, probeert MSCI op hoofdlijnen antwoord te geven op 2 vragen:

- Welke negatieve externe ESG-effecten die bedrijven in een sector genereren, kunnen leiden tot onverwachte kosten voor bedrijven?
- Welke sector specifieke ESG-kwesties kunnen kansen voor bedrijven worden?

De ESG-ratings lopen van AAA-CCC, waarbij geldt dat een onderneming een hogere rating krijgt naarmate deze beter de financieel relevante ESG risico's weet te beheersen of ESG-gerelateerde kansen weet te benutten ten opzichte van de sectorgenoten. De ESG-score van een bedrijf is dus altijd relatief.

FIGUUR 7.3

¹⁰ In eerste instantie gaat het om de scope 1 & 2 emissies van het bedrijf (scope 1 betreft de directe uitstoot door het bedrijf door bijvoorbeeld het gebruik van voertuigen met verbrandingsmotor. Scope 2 betreft de indirecte uitstoot door het gebruik van energie die is opgewekt door de verbranding van fossiele brandstoffen). In de komende jaren is het de bedoeling dat hier ook scope 3-data aan wordt toegevoegd. In scope 3 data wordt de uitstoot van toeleveranciers en gebruikers van de producten ook meegenomen.

¹¹ PCAF definitie voor EVIC: The sum of the market capitalization of ordinary shares at fiscal year-end, the market capitalization of preferred shares at fiscal year-end, and the book values of total debt and minorities' interests. No deductions of cash or cash equivalents are made to avoid the possibility of negative enterprise values.

8. Impact beleggen: green bonds en zorgvastgoed

Impactbeleggingen zijn beleggingen met een intentie om een positieve, meetbare sociale en milieu impact te maken, naast een positief, financieel rendement (Global Impact Investors Network (GIIN)). Impactbeleggingen zijn belangrijk om een positieve bijdrage te leveren aan maatschappelijke uitdagingen. Het pensioenfonds zet zich daarom in om deze bijdrage te leveren. Op dit moment doen wij dat via green bonds en zorgvastgoed.

Green Bonds

Green Bonds zijn obligaties die zijn uitgegeven door overheden, internationale instellingen of ondernemingen, waarbij de opbrengsten expliciet worden gebruikt voor financiering van duurzame ofwel 'groene' projecten. Deze projecten helpen de energietransitie. Ze hebben een positieve impact op het klimaat en daarom noemen we het impact beleggen. Wij hebben 3,5% gealloceerd naar green bonds via een mandaat bij Goldman Sachs Asset Management (GSAM). GSAM sluit goed aan bij de uitgangspunten van Pensioenfonds Schoonmaak ten aanzien van green bonds. Dit met name op het gebied van het beleggingsproces.

In onderstaand overzicht laten we zien wat het gebruik is van de opbrengsten in het vierde kwartaal van 2024:

TABEL 8.1 OVERZICHT GEBRUIK VAN DE OPBRENGSTEN

Gebruik van de opbrengsten	%
Alternative energy (Green)	36,20%
Green building (Green)	25,10%
Low-carbon transportation (Green)	18,80%
Energy efficiency (Green)	6,10%
Other (Green)	2,40%
Sustainable water and wastewater management (Green)	1,80%
Climate change adaptation (Green)	1,50%
Sustainable management of natural resources (Green)	1,60%
Pollution prevention and control (Green)	1,10%
Circular economy (Green)	0,60%
Terrestrial and aquatic biodiversity (Green)	0,70%

new versus existing projects	%
Existing projects	54,00%
New projects	37,00%

UN Sustainable Development Goals Exposure	%
SDG 6: Clean Water and Sanitation	16,00%
SDG 7: Affordable and Clean Energy	77,00%
SDG 9: Industry, Innovation and Infrastructure	54,00%
SDG 11: Sustainable Cities and Communities	55,00%
SDG 12: Responsible Consumption and Production	17,00%
SDG 13: Climate Action	97,00%
SDG 14: Life Below Water	18,00%
SDG 15: Life on Land	15,00%

De totaal gerapporteerde vermeden CO2 (per jaar/ miljoen geïnvesteerd) is 167.

Zorgvastgoed

Pensioen Schoonmaak belegt in zorgvastgoed. Hiermee draagt het bij aan de financiering van betaalbare gezondheidszorg. Dit sluit aan bij het thema gezondheid, meer specifiek de betaalbaarheid van gezondheidszorg. Dit vindt Pensioen Schoonmaak een belangrijk sociaal thema. Pensioenfonds Schoonmaak belegt in het Achmea Dutch Health Care Property Fund.

Het Achmea Dutch Health Care Property Fund investeert in duurzame zorgvastgoed. Het fonds speelt in op de groeiende vraag naar zorg, stimuleert zorginnovatie en efficiënt gebruik van publieke middelen, en biedt investeerders een stabiel en aantrekkelijk rendement met weinig risico.

Specifiek richt het Fonds zich op vastgoedobjecten die vanuit milieu perspectief toekomstbestendig zijn door:

- te streven naar zoveel mogelijk vastgoed in de portefeuille met groene energielabels (A-B-C), met uitzondering van de monumenten, en;
- een CO2-reductie te bewerkstelligen.

Vanuit sociaal perspectief richt het Fonds zich op vastgoed dat aantrekkelijk is en optimaal bijdraagt aan de leefbaarheid. De focus ligt hierbij met name op:

- de tevredenheid van de huurders, en;
- het thema zorg door het aankopen van vastgoed dat toegepast wordt als levensloopbestendige woningen, voor intramurale zorg of eerste- en tweedelijns zorgcentra.

Klik [hier](#) voor meer informatie.

9. Bijlagen

9.1. Uitgangspunten van het Global Compact van de Verenigde Naties

Het UN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun invloedssfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen. Bedrijven die het UN Global Compact initiatief onderschrijven, verbinden zich ertoe de onderstaande doelstellingen en waarden te steunen bij het uitvoeren van hun activiteiten:

Mensenrechten

1e principe: Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren; en

2e principe: er voor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.

Arbeidsnormen

3e principe: Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven;

4e principe: alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren;

5e principe: zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid; en

6e principe: discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.

Milieu

7e principe: Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties;

8e principe: initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen; en

9e principe: de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.

Anticorruptie

10e principe: Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.

De principes van het UN Global Compact zijn gebaseerd op internationale verdragen, onder andere afgeleid van de Universele verklaring van de rechten van de mens, de verklaring van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) inzake de fundamentele arbeidsrechten, en van de verklaring van Rio met betrekking tot milieu en ontwikkeling.

9.2. Relevante bepalingen Nederlandse Corporate Governance Code (2022 versie)

Principe 4.1 De algemene vergadering

Principe De algemene vergadering kan een zodanige invloed uitoefenen op het beleid van het bestuur en de raad

van commissarissen van de vennootschap, dat zij een volwaardige rol speelt in het systeem van checks and balances binnen de vennootschap. Goede corporate governance veronderstelt een volwaardige deelname van aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering.

Relevante best practice bepalingen

4.1.1 Het toezicht van de raad van commissarissen op het bestuur omvat mede het toezicht op de verhouding met aandeelhouders.

4.1.5 Indien een aandeelhouder een onderwerp op de agenda heeft laten plaatsen, licht hij dit ter vergadering toe en beantwoordt hij zo nodig vragen hierover.

4.1.6 Een aandeelhouder oefent het agenderingsrecht slechts uit nadat hij daaromtrent in overleg is getreden met het bestuur. Wanneer één of meer aandeelhouders het voornemen hebben de agendering te verzoeken van een onderwerp dat kan leiden tot wijziging van de strategie van de vennootschap, bijvoorbeeld

door het ontslag van één of meer bestuurders of commissarissen, wordt het bestuur in de gelegenheid gesteld een redelijke termijn in te roepen om hierop te reageren (de responstijd). De mogelijkheid van het invoeren van de responstijd geldt ook voor een voornemen als hiervoor bedoeld dat strekt tot rechterlijke machtiging voor het bijeenroepen van een algemene vergadering op grond van artikel 2:110 BW. De desbetreffende aandeelhouder respecteert de door het bestuur ingeroepen responstijd, bedoeld in best practice bepaling 4.1.7.

Principe 4.3 Uitbrengen van stemmen

Principe Deelname van zoveel mogelijk aandeelhouders aan de besluitvorming in de algemene vergadering is in het belang van de checks and balances van de vennootschap. De vennootschap stelt, voor zover het in haar mogelijkheid ligt, aandeelhouders in de gelegenheid op afstand te stemmen en met alle (andere) aandeelhouders te communiceren.

Relevante best practice bepalingen

4.3.1 Een aandeelhouder stemt naar eigen inzicht. Van een aandeelhouder die gebruik maakt van stemadviezen van derden wordt verwacht dat hij zich een eigen oordeel vormt over het stembeleid of de door deze adviseur verstrekte stemadviezen.

4.3.5 Institutionele beleggers (pensioenfondsen, verzekeraars, beleggingsinstellingen, vermogensbeheerders) plaatsen jaarlijks in ieder geval op hun website hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht op aandelen die zij houden in beursvennootschappen.

4.3.6 Institutionele beleggers plaatsen jaarlijks op hun website en/of in hun bestuursverslag een verslag van de uitvoering van hun beleid voor het uitoefenen van het stemrecht in het desbetreffende boekjaar. Daarnaast brengen zij ten minste eenmaal per kwartaal op hun website verslag uit of en hoe zij als aandeelhouders hebben gestemd op algemene vergaderingen. Dit verslag wordt op de website van de institutionele belegger geplaatst.

9.3. Categorieën voorstellen aandeelhoudersvergaderingen

TABEL 9.3.1

Categorie	Toelichting
Aandelen gerelateerd	O.a. uitgifte aandelen, speciale rechten, share classes
Audit gerelateerd	O.a. benoeming accountants, accountant fees
Beleggingsfondsen	Bepalingen omtrent beleggingsfondsen
Beloning	O.a. beloningsbeleid, beloning zelf, say on pay enz
Benoemingen	O.a. benoeming RvB, RvC
Bestuurders gerelateerd	O.a. benoeming commissies, beloning commissies, aanpassen termijn bestuurders, enz
Corporate Governance	O.a. aanpassen aandeelhoudersrechten, stembepalingen
Duurzaamheid	O.a. duurzaamheidsonderwerpen zoals rapportages, verantwoordelijkheid. Met name aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van duurzaamheid bevat zowel klimaat als sociaal mix.
Klimaat	Say on Climate en aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van klimaat
Niet-routinematig	O.a. proxy contest kosten, speciale rapporten, additionele allocatie
Overig	
Geen research	Agendapunten waar geen onderliggende documentatie voor aanwezig is vanuit de onderneming
Overname gerelateerd	O.a. Aanpassen statuten tegen overname, supermajority vote instellen, control shares
Routine	O.a. AGM bepalingen, dividend, belasting
Sociaal	O.a. goedkeuring donaties goede doelen, politieke donaties en aandeelhoudersvoorstellen op het gebied van Sociaal
Statuten gerelateerd	O.a. aanpassen van de statuten
Strategische transacties	O.a. fusie overeenkomst, verkoop van assets

9.4. Uitsluitingslijsten Pensioenfonds Schoonmaak

Uitsluitingslijst controversiële wapens 1 januari 2025

Zie onderstaand de uitsluitingslijst voor ondernemingen die betrokken zijn bij controversiële wapens:

- Adecco Group AG
- Adecco International Financial Services BV
- AECOM
- Airbus Finance B.V.
- Airbus SE
- Alexandrite Monnet UK Holdco Plc
- ALTEN SA
- Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd
- ArcelorMittal SA
- Arys Industries Ltd
- Assystem S.A.
- Austal Limited
- Babcock International Group PLC
- BAE Systems (Finance) Ltd.
- BAE Systems Holdings, Inc.
- BAE Systems plc
- Bharat Dynamics Limited
- Boeing Company
- Booz Allen Hamilton Holding Corporation
- Booz Allen Hamilton, Inc.
- Bridging North America GP
- Brookfield Asset Management Limited
- Brookfield Capital Finance LLC
- Brookfield Corporation
- Brookfield Finance I (UK) Plc
- Brookfield Finance II, Inc.
- Brookfield Finance LLC
- Brookfield Finance, Inc.
- Brookfield Property Finance ULC
- Brookfield Property REIT, Inc.
- Brookfield Renewable Corporation
- Brookfield Renewable Partners ULC
- Brookfield Residential Properties Inc.
- BWX Technologies, Inc.
- CACI International Inc
- CAE Inc.
- Cameco Corporation
- Capita Plc
- China Aerospace Science and Industry Corporation Limited
- China Aerospace Science and Technology Corporation
- China North Industries Corporation
- China North Industries Group Corporation Limited.
- China Poly Group Corporation Limited
- China Shipbuilding Industry Company Limited
- Cohort plc
- Comber Wind Financial Corporation
- Costain Group PLC
- Curtiss-Wright Corporation
- Eaton Capital Unlimited Company
- Eaton Corporation
- Eaton Corporation plc
- Elbit Systems Ltd
- Fluor Corporation
- Fortive Corporation
- Fujitsu Limited
- General Dynamics Corporation
- Harris Corporation
- HEICO Corporation
- Honeywell International Inc.
- Huntington Ingalls Industries, Inc.
- IHO Verwaltungs GmbH
- Jacobs Engineering Group, Inc.
- Jacobs Solutions Inc.
- Johns Hopkins University
- Kanadevia Corporation
- KBR, Inc.
- Kier Group Plc
- Kongsberg Gruppen ASA
- Kratos Defense & Security Solutions, Inc.
- L3Harris Technologies, Inc.
- Larsen & Toubro Limited
- Leidos Holdings, Inc.
- Leidos, Inc.
- Leonardo DRS, Inc.
- Leonardo SpA
- Lievre Power Financing Corp.
- LIG Nex1 Co., Ltd.
- Lockheed Martin Corporation
- Lumibird S.A.
- Moog Inc.
- Morgan Sindall Group plc
- MPT Finco Inc.
- MTAR Technologies Limited
- Northrop Grumman Corporation
- Northrop Grumman Systems Corporation
- NRM Cabin Intermediate # 2 Limited Partnership
- Parsons Corporation
- Poongsan Corporation
- POONGSAN HOLDINGS Corporation
- Premier Explosives Limited
- QinetiQ Group plc
- Rolls-Royce Holdings plc
- Rolls-Royce Plc
- RTX Corporation
- Safran SA
- Sandhar Technologies Limited
- Schaeffler AG
- Science Applications International Corporation
- Sec LP
- Serco Group plc
- SGL Carbon SE
- SNT Dynamics Co., Ltd.
- SNT Holdings Co., Ltd.
- Solar Industries India Limited
- Special Machine Building & Metallurgy PJSC
- Spirit AeroSystems Holdings, Inc.
- Spirit AeroSystems Inc.
- Steel Partners Holdings L.P.
- Tennessee Valley Authority

- TerraForm Power Operating, LLC
- Textron Inc.
- Thales SA
- United Technologies Corporation
- Veolia Environnement SA
- Walchandnagar Industries Limited
- Wartsila Oyj Abp

Per 1 januari 2025 is geen van de ondernemingen in het beleggingsuniversum betrokken bij de productie van biologische- en/of chemische wapens.

Verbod beleggen in clustermunie

Jaarlijks stuurt de AFM een nieuwe definitieve indicatieve uitsluitingslijst (risicoradar) rond. De ondernemingen op de lijst zijn vooralsnog hetzelfde als op de definitieve lijst 2025. Er zijn geen relevante ontwikkelingen geweest. Op basis van deze informatie en de criteria van artikel 21a Besluit Marktmissbruik heeft de AFM deze ondernemingen op haar risicoradar voor 2025:

1. Poongsan Corporation (Zuid-Korea) – Direct betrokken bij de productie, verkoop of distributie van clustermunie;
2. Anhui GreatWall Military Industry Co., Ltd. (China) – Direct betrokken bij de productie, verkoop of distributie van clustermunie;
3. LIG Nex1 Co Ltd. (Zuid-Korea) – Direct betrokken bij de productie, verkoop of distributie van clustermunie.

Net als voorgaande jaren, zijn niet-beursgenoteerde ondernemingen niet opgenomen in de lijst voor 2025.

Steenkool, teerzanden, Schalieolie- en gas en Arctisch olie- en gas

Per 1 januari 2025 zijn de volgende ondernemingen uitgesloten:

- Aboitiz Equity Ventures Inc.
- ACEN Corporation
- ACS, Actividades de Construcción y Servicios, S.A.
- Adani Electricity Mumbai Limited
- Adani Energy Solutions Limited
- Adani Enterprises Limited
- Adani Power Limited
- AEP Texas, Inc.
- AEP Transmission Company, LLC
- AES Andes S.A.
- AES Corporation
- African Rainbow Minerals Limited
- AGL Energy Limited
- Alabama Power Company
- Alberta Energy Co. Ltd.
- Alleghany Corporation
- ALLETE, Inc.
- Alliance Resource Operating Partners, L.P.
- Alliant Energy Corporation
- Alliant Energy Finance LLC
- Alpha Metallurgical Resources, Inc.
- AltaLink, L.P.
- Aluminum Corporation of China Limited
- Ameren Corporation
- Ameren Illinois Company
- American Electric Power Company, Inc.
- Antero Resources Corporation
- APA Corporation
- Apache Corporation
- Appalachian Power Company
- ARC Resources Ltd.
- Arch Resources, Inc.
- Arizona Public Service Company
- ARU Finance Corp.
- Ascent Resources Utica Holdings, LLC
- Athabasca Oil Corporation
- Banpu Public Company Limited
- Basin Electric Power Cooperative
- Baytex Energy Corp.
- Berkshire Hathaway Energy Company
- Berkshire Hathaway Finance Corp.
- Berkshire Hathaway Inc.
- BHP Billiton Finance (USA) Ltd.
- BHP Billiton Finance Ltd.
- BHP Group Limited
- Birchcliff Energy Ltd.
- Black Hills Corporation
- BNSF Funding Trust I
- Bonanza Creek Energy, Inc.
- Brickworks Limited
- Bulgarian Energy Holding EAD
- Burlington Northern Santa Fe Corp.
- Burlington Northern Santa Fe, LLC
- Burlington Resources Finance Co.
- California Resources Corporation
- Callon Petroleum Company
- Canadian Natural Resources Limited
- Capital Power Corporation
- Carolina Power & Light Company
- Castle Peak Power Finance Co. Ltd.
- Cenovus Energy Inc.
- CESC Limited
- CEZ, a. s.
- Chalco Hong Kong Investment Co. Ltd.
- Chesapeake Energy Corporation
- Chevron Corporation
- Chevron U.S.A. Inc.
- China Coal Energy Company Limited
- China Longyuan Power Group Corp. Ltd.
- China Power International Development Limited
- China Resources Power Holdings Co., Limited
- China Shenhua Energy Company Limited
- Chord Energy Corporation
- Chubu Electric Power Company, Incorporated
- Chugoku Electric Power Co., Inc.
- CIMIC Finance (USA) Pty Ltd.
- CIMIC Finance Ltd.
- Civitas Resources, Inc.

- Cleco Corporate Holdings LLC
- Cleco Power LLC
- CLP Holdings Limited
- CLP Power Hong Kong Financing Ltd.
- CNX Midstream Partners LP
- CNX Resources Corporation
- Coal India Limited
- Colgate Energy Partners III, LLC
- Colorado Interstate Gas Company, L.L.C.
- Columbus Southern Power Company
- Comstock Resources, Inc.
- Conoco Funding Co.
- Conoco, Inc.
- ConocoPhillips
- ConocoPhillips Canada Funding Co. II
- ConocoPhillips Company
- CONSOL Energy Inc.
- Continental Resources, Inc.
- ContourGlobal Power Holdings SA
- Coronado Finance Pty Ltd
- Coronado Global Resources Inc.
- Coterra Energy Inc.
- Crescent Energy Company
- Crescent Energy Finance LLC
- Crew Energy Inc.
- CrownRock, L.P.
- Czech Gas Networks Investments S.a r.l.
- Datang International Power Generation Co., Ltd.
- Dayton Power & Light Company
- Devon Energy Corporation.
- Devon Financing Corp. ULC
- Diamondback Energy, Inc.
- Diversified Energy Company PLC
- DMCI Holdings, Inc.
- Dominion Energy South Carolina, Inc.
- Dominion Energy, Inc.
- DPL Inc.
- Dragados S.A.
- DTE Electric Company
- DTE Energy Company
- Duke Energy Carolinas, LLC
- Duke Energy Corporation
- Duke Energy Florida Project Finance LLC
- Duke Energy Florida, LLC
- Duke Energy Indiana, LLC
- Duke Energy Ohio, Inc.
- Duke Energy Progress, LLC
- Earthstone Energy Holdings, LLC
- Eastern Energy Gas Holdings, LLC
- Eastern Gas Transmission and Storage, Inc.
- El Paso Energy Corp.
- El Paso Natural Gas Company, L.L.C.
- El Paso Pipeline Partners Operating Co. LLC
- Electric Power Development Co., Ltd.
- Electricity Generating Public Company Limited
- Elm Road Generating Station Supercritical LLC
- Emera Incorporated
- Emera US Finance LP
- Enea SA
- Energa Finance AB
- Engie Energia Chile S.A.
- ENN Clean Energy International Investment Ltd.
- ENN Natural Gas Co., Ltd.
- Entergy Arkansas, LLC
- Entergy Corporation
- Entergy Louisiana, LLC
- Entergy Mississippi, LLC
- Entergy Texas, Inc.
- Entergy Utility Property, Inc.
- EOG Resources, Inc.
- EQM Midstream Partners, LP
- EQT Corporation
- Eskom Holdings SOC Ltd
- Eushi Finance, Inc.
- Evergy Kansas Central, Inc.
- Evergy Kansas South, Inc.
- Evergy Metro, Inc.
- Evergy Missouri West, Inc.
- Evergy, Inc.
- Expand Energy Corporation
- Exxaro Resources Limited
- Exxon Mobil Corporation
- FirstEnergy Corp.
- Florida Power Corporation
- Fortis Inc.
- FortisAlberta Inc.
- FortisBC Energy Inc.
- FortisBC Inc.
- Franco-Nevada Corporation
- Freehold Royalties Ltd.
- GD Power Development Co., Ltd.
- Geo Energy Resources Limited
- Georgia Power Company
- Glencore Canada Corporation
- Glencore Capital Finance DAC
- Glencore Finance (Canada) Ltd.
- Glencore Finance (Europe) Limited
- Glencore Funding LLC
- Glencore plc
- Global Power Synergy Public Company Limited
- Golden Energy and Resources Limited
- Granite Ridge Resources, Inc
- Great River Energy
- Guanghui Energy Co., Ltd.
- Guangzhou Development District Holding Group Limited
- Gujarat Mineral Development Corporation Limited
- Gulfport Energy Corporation
- Gulfport Energy Operating Corporation
- Hess Corporation
- HighPeak Energy, Inc.
- HK Electric Investments Limited
- Hokkaido Electric Power Company, Incorporated
- Hokuriku Electric Power Company
- Hong Kong and China Gas Company Limited
- Hongkong Electric Finance Ltd.
- Huadian Power International Corporation Limited
- Huaibei Mining Holdings Co., Ltd.

- Huaneng Power International, Inc.
- IDACORP, Inc.
- Idaho Power Company
- Idemitsu Kosan Co., Ltd.
- Imperial Oil Limited
- Indiana Michigan Power Company
- Indianapolis Power & Light Company
- Inner Mongolia Dian Tou Energy Corporation Limited
- Inner Mongolia Yitai Coal Company Limited
- Interstate Power and Light Company
- IPALCO Enterprises, Inc.
- Israel Electric Corp. Ltd.
- ITC Holdings Corp.
- Itochu Corporation
- Itochu Enex Co., Ltd.
- Japan Petroleum Exploration Co., Ltd.
- Jardine Matheson Holdings Limited
- Jastrzebska Spolka Weglowa S.A.
- JERA Co., Inc.
- Jersey Central Power & Light Company
- Jizhong Energy Resources Co., Ltd.
- JMH Co. Ltd.
- JSW Energy Limited
- JSW Hydro Energy Ltd.
- Kentucky Power Company
- Kentucky Utilities Company
- Kimbell Royalty Partners, LP
- Kinder Morgan Energy Partners, L.P.
- Kinder Morgan, Inc.
- Koc Holding A.S.
- Korea East-West Power Co., Ltd.
- Korea Electric Power Corporation
- Korea Hydro & Nuclear Power Co., Ltd.
- Korea Midland Power co., Ltd.
- Korea National Oil Corporation
- Korea South-East Power Co., Ltd.
- Korea Southern Power Co.,Ltd
- Korea Western Power Co., Ltd.
- Kyushu Electric Power Company, Incorporated
- LandBridge Company LLC
- Louisville Gas and Electric Company
- Lubrizol Corporation
- LX Holdings Corp.
- Magnolia Oil & Gas Corporation
- Magnolia Oil & Gas Operating LLC
- Majapahit Holding BV
- Manila Electric Co.
- Marathon Oil Corporation
- Maritime Link Financing Trust
- Matador Resources Company
- MEG Energy Corp.
- MGE Energy, Inc.
- MidAmerican Energy Company
- MidAmerican Energy Holdings Company
- Mississippi Power Company
- Mitsubishi Materials Corporation
- Mong Duong Finance Holdings B.V.
- Monongahela Power Company
- Murphy Oil Corporation
- Narragansett Electric Co.
- National Fuel Gas Company
- Nevada Power Company
- New Hope Corporation Limited
- NGPL PipeCo LLC
- Northern Electric Finance Plc
- Northern Natural Gas Co.
- Northern Oil and Gas, Inc.
- Northern Powergrid (Northeast) Plc
- Northern Powergrid (Yorkshire) plc
- Northern States Power Company
- NorthWestern Corporation
- NorthWestern Energy Group, Inc.
- Nova Scotia Power Incorporated
- NRW Holdings Limited
- NTPC Limited
- NuVista Energy Ltd.
- Oasis Petroleum Inc.
- Obsidian Energy Ltd.
- Occidental Petroleum Corporation
- OCI Holdings Company Ltd.
- Oglethorpe Power Corporation
- Ohio Power Company
- Okinawa Electric Power Company, Incorporated
- Origin Energy Finance Ltd.
- Origin Energy Limited
- Otter Tail Corporation
- Ovintiv Canada ULC
- Ovintiv Exploration Inc.
- Ovintiv Inc.
- PacifiCorp
- PanCanadian Petroleum Ltd.
- Paramount Resources Ltd.
- Peabody Energy Corporation
- Pennsylvania Electric Company
- Permian Resources Corporation
- Permian Resources Operating, LLC
- Petro-Canada
- Peyto Exploration & Development Corp.
- PGE Polska Grupa Energetyczna S.A.
- Piedmont Natural Gas Company, Inc.
- Pingdingshan Tianan Coal.Mining Co.,Ltd.
- Pinnacle West Capital Corporation
- Pioneer Natural Resources Company
- Polar Tankers, Inc.
- PPL Capital Funding, Inc.
- PPL Corporation
- PPL Electric Utilities Corporation
- PrairieSky Royalty Ltd.
- Precision Castparts Corp.
- Progress Energy, Inc.
- PT Adaro Energy Indonesia Tbk
- PT Astra International Tbk
- PT Bukit Asam Tbk
- PT Cikarang Listrindo Tbk
- PT Delta Dunia Makmur Tbk
- PT Harum Energy Tbk
- PT Indika Energy Tbk
- PT Indo Tambangraya Megah Tbk.

- PT Perusahaan Listrik Negara (Persero)
- PT United Tractors Tbk
- Public Power Corporation S.A.
- Public Service Company of Colorado
- Public Service Company of New Mexico
- Public Service Company of Oklahoma
- Ramaco Resources, Inc.
- Range Resources Corporation
- Reliance Power Limited
- RH International (Singapore) Corporation Pte. Ltd.
- RWE AG
- RWE Finance US, LLC
- San Miguel Corporation
- San Miguel Global Power Holdings Corp.
- Sandridge Energy, Inc.
- Santos Finance Limited
- Santos Limited
- Sasol Financing USA LLC
- Sasol Limited
- SDIC Power Holdings Co., Ltd.
- Shaanxi Coal Industry Co., Ltd.
- Shan Xi Hua Yang Group New Energy Co., Ltd.
- Shanghai Electric Power Co., Ltd.
- Shanxi Coal International Energy Group Co., Ltd.
- Shanxi Coking Coal Energy Group Co., Ltd.
- Shanxi Lu'an Environmental Energy Development Co., Ltd.
- Shenergy Co., Ltd.
- Shenzhen Energy Group Co., Ltd.
- Shikoku Electric Power Company, Incorporated
- Sierra Pacific Power Company
- SilverBow Resources, Inc.
- Sinosing Services Pte Ltd.
- Sitio Royalties Corp.
- Sitio Royalties Operating Partnership LP
- SM Energy Company
- Sojitz Corporation
- Solar Star Funding LLC
- South32 Limited
- South32 Treasury Ltd.
- Southern Company
- Southern Company Gas Capital Corp.
- Southern Power Company
- Southwestern Electric Power Company
- Southwestern Energy Company
- Southwestern Public Service Company
- Spartan Delta Corp.
- SPIC 2016 US Dollar Bond Co. Ltd.
- SPIC MTN Company Ltd.
- SPIC Preferred Company No. 2 Ltd.
- Stanmore Resources Limited
- Sumiseki Holdings, Inc.
- Sumitomo Corporation
- Suncor Energy Inc.
- System Energy Resources, Inc.
- Talen Energy Corporation
- Talen Energy Supply, LLC
- Tampa Electric Company
- Tata Power Company Limited
- TAURON Polska Energia S.A.
- TBEA Co., Ltd.
- TCC Group Holdings CO., LTD.
- Tellurian Inc.
- Tenaga Nasional Berhad
- Tennessee Gas Pipeline Company, L.L.C.
- Tennessee Valley Authority
- Terasen Gas, Inc.
- TerraCom Limited
- Texas Pacific Land Corporation
- Tiandi Science & Technology Co., Ltd.
- TNB Global Ventures Capital Bhd.
- Tohoku Electric Power Company, Incorporated
- Tokyo Electric Power Company Holdings, Incorporated
- Topaz Energy Corp
- Topaz Solar Farms LLC
- Tosco Corp.
- Tourmaline Oil Corp.
- TransAlta Corporation
- Transatlantic Holdings, Inc.
- Tri-State Generation and Transmission Association, Inc.
- Tucson Electric Power Company
- TXNM Energy, Inc.
- Union Electric Company
- Var Energi ASA
- Veren Inc.
- Vermilion Energy Inc.
- Viper Energy, Inc.
- Virginia Electric and Power Company
- Vistra Corp.
- Vistra Operations Co. LLC
- Vital Energy, Inc.
- Vitesse Energy, Inc.
- Washington H. Soul Pattinson and Company Limited
- WEC Energy Group, Inc.
- Whitecap Resources Inc.
- Whitehaven Coal Limited
- Wintime Energy Group Co., Ltd.
- Wisconsin Electric Power Company
- Wisconsin Power and Light Company
- Wisconsin Public Service Corporation
- Woodside Energy Group Ltd
- Woodside Finance Ltd.
- Xcel Energy Inc.
- XTO Energy Inc.
- Yancoal Australia Limited
- Yankuang Energy Group Co., Ltd.
- Yorkshire Power Finance Ltd.
- Zhejiang Zheneng Electric Power Co., Ltd.

Tabaksproducent

Binnen het beleggingsuniversum zijn per 1 januari 2025 de volgende ondernemingen aanmerkt als tabaksproducent:

22nd Century Group, Inc.

- Al-Eqbal Company for Investment PLC
- Altria Group, Inc.
- B.A.T Capital Corporation
- B.A.T. International Finance Plc
- B.A.T. Netherlands Finance BV
- BADECO ADRIA d.d.
- British American Tobacco (Malaysia) Berhad
- British American Tobacco Holdings (The Netherlands) BV
- British American Tobacco p.l.c.
- Duvanska Coka Industrija AD
- Eastern Company
- Godfrey Phillips India Ltd.
- Imperial Brands Finance Netherlands BV
- Imperial Brands Finance Plc
- Imperial Brands PLC
- Japan Tobacco Inc.
- JT International Financial Services BV
- Karelia Tobacco Company Inc.
- Khyber Tobacco Company Limited
- KT&G Corporation
- Logista Integral, S.A.
- Ngan Son JSC
- NTC Industries Limited
- Philip Morris International Inc.
- PT Gudang Garam Tbk
- PT Wismilak Inti Makmur Tbk
- Pyxus International, Inc.
- Reinet Investments S.C.A.
- Reynolds American Inc.
- RLX Technology Inc.
- Scandinavian Tobacco Group A/S
- Sinnar Bidi Udyog Limited
- Smoore International Holdings Limited
- Societe Ivoirienne des Tabacs (SITAB)
- Swedish Match AB
- Torii Pharmaceutical Co., Ltd.
- Union Tobacco & Cigarette Industries Co.
- Universal Corporation
- Vector Group Ltd.
- VST Industries Limited
- Crestwood Midstream Partners LP
- DCP Midstream LLC (Old)
- DCP Midstream Operating LP
- Dianjian Haiyu Ltd.
- Duke Energy Field Services LLC
- East Ohio Gas Company
- Ecopetrol S.A.
- EL Sewedy Electric Company
- Enable Midstream Partners, LP
- Enbridge Energy Partners, L.P.
- Enbridge Gas Inc.
- Enbridge Inc.
- Enbridge Pipelines, Inc.
- Energy Transfer LP
- Energy Transfer Operating, L.P.
- ETP Legacy LP
- Export-Import Bank of India
- Fertitta Entertainment, LLC
- General Dynamics Corporation
- Gray Oak Pipeline, LLC
- Inco Ltd.
- JBS Luxembourg Co. SARL
- JBS S.A.
- JBS USA Finance, Inc.
- JBS USA Food Company
- JBS USA Lux S.A.
- Korea East-West Power Co., Ltd.
- Korea Electric Power Corporation
- Korea Hydro & Nuclear Power Co., Ltd.
- Korea Midland Power co., Ltd.
- Korea South-East Power Co., Ltd.
- Korea Southern Power Co.,Ltd
- Korea Western Power Co., Ltd.
- Marathon Petroleum Corporation
- Midwest Connector Capital Co. LLC
- MPLX LP
- NTPC Limited
- Petroleos de Venezuela, S.A.
- Phillips 66
- Phillips 66 Company
- Pilgrim's Pride Corporation
- POSCO Corporation
- POSCO Holdings Inc.
- POSCO INTERNATIONAL Corporation
- Power Construction Corporation of China, Ltd.
- Powerchina Roadbridge Group (British Virgin Islands) Ltd.
- PT Krakatau Posco
- Red Rock Resorts, Inc.
- RH International (Singapore) Corporation Pte. Ltd.
- Rosneft Oil Co.
- RTX Corporation
- Samarco Mineracao S.A.
- SEPCO Virgin Ltd.
- Serco Group plc
- Shell Finance US Inc.
- Shell International Finance BV
- Shell plc
- SK Biopharmaceuticals Co., Ltd.

Normschenders en Goed Bestuur

Wereldwijd zijn onderstaande ondernemingen voor beleggingen uitgesloten van het relevante beleggingsuniversum vanwege structurele schendingen van internationaal breed geaccepteerde normen en/of goed bestuur.

- Athabasca Indigenous Midstream LP
- BG Energy Capital Plc
- Bharat Heavy Electricals Limited
- BHP Billiton Finance (USA) Ltd.
- BHP Billiton Finance Ltd.
- BHP Group Limited
- Centrais Eletricas Brasileiras S.A.
- CNAC (HK) Finbridge Co. Ltd.
- Companhia de Saneamento do Parana
- Companhia Energetica de Minas Gerais SA

- SK Inc.
- Spectra Energy Partners, LP
- Station Casinos LLC
- Sumitomo Chemical Co., Ltd.
- Sumitomo Pharma Co. Ltd.
- Sunoco Logistics Partners Operations L.P.
- Syngenta Group Finance Ltd.
- Tesla, Inc.
- Texas Eastern Transmission, LP
- TotalEnergies Capital Canada Ltd.
- TotalEnergies Capital International SA
- TotalEnergies Capital SA
- TotalEnergies SE
- United Technologies Corporation
- Vale Overseas Ltd.
- Vale S.A.
- Westcoast Energy Inc.

Landen

Onderstaande landen worden uitgesloten op basis van arbeidsnormen en sancties.

- Afghanistan
- Algeria
- Bahrain
- Bangladesh
- Belarus
- Burundi
- Cambodia
- Central African Republic
- China
- Colombia
- Ecuador
- Egypt
- Eritrea
- Eswatini
- Guatemala
- Haiti
- Honduras
- Hong Kong
- India
- Indonesia
- Iran
- Iraq
- Jordan
- Kazakhstan
- Kuwait
- Kyrgyzstan
- Laos
- Libya
- Malaysia
- Myanmar
- Nigeria
- North Korea
- Pakistan
- Philippines
- Qatar
- Russia
- Saudi Arabia

- Somalia
- South Korea
- South Sudan
- Sudan
- Syria
- Thailand
- Tunisia
- Turkey
- UAE
- Ukraine
- Uzbekistan
- Venezuela
- Yemen
- Zimbabwe

Staatsbedrijven

In het verlengde van het landenbeleid sluit Pensioenfonds Schoonmaak ook staatsbedrijven gelieerd aan de uitgesloten landen uit van belegging.

De volgende staatsbedrijven worden per 1 januari 2025 uitgesloten:

- Abu Dhabi Commercial Bank
- Abu Dhabi Crude Oil Pipeline LLC
- Abu Dhabi Developmental Holding Company PJSC.
- Abu Dhabi National Energy Company PJSC
- Abu Dhabi National Oil Company for Distribution PJSC
- Abu Dhabi Ports PSJC
- ADCB Finance (Cayman) Ltd.
- ADNOC Drilling Company P.J.S.C.
- ADNOC Murban RSC Ltd
- AECC Aero-engine Control Co., Ltd.
- AECC Aviation Power Co., Ltd
- Agricultural Bank of China (New York Branch)
- Agricultural Bank of China Limited
- Agricultural Bank of China Ltd. (Hong Kong Branch)
- Agricultural Bank of China Ltd. (Singapore Branch)
- Agricultural Development Bank of China
- Airport Authority Hong Kong
- Airports of Thailand Public Company Limited
- Al Rajhi Bank
- Al Rajhi Sukuk Limited
- Al Rajhi Tier 1 Sukuk Limited
- ALROSA PJSC
- Aluminum Corporation of China Limited
- Amipeace Limited
- Anhui Gujing Distillery Co., Ltd.
- Arabian Internet and Communication Services Company
- ASEL SAN Elektronik Sanayi ve Ticaret A.S.
- Avi Funding Co. Ltd.
- AVIC Airborne Systems Co., Ltd.
- AviChina Industry & Technology Company Limited
- AVICOPTER PLC
- Bank of Baroda
- Bank of China
- Bank of China (Dubai) Branch

- Bank of China Limited
- Bank of China Ltd. (Luxembourg Branch)
- Bank of China Ltd. (Paris Branch)
- Baoshan Iron & Steel Co., Ltd.
- Beijing Capital International Airport Company Limited
- Beijing Capital Land Ltd.
- Beijing Enterprises Holdings Limited
- Beijing Gas Singapore Capital Corp.
- Beijing Tiantan Biological Products Corporation Limited
- Beijing Tong RenTang Co., Ltd.
- Beijing Yanjing Brewery Co., Ltd.
- Beijing-Shanghai High-Speed Railway Co., Ltd.
- Bharat Electronics Limited
- Bharat Heavy Electricals Limited
- Bharat Petroleum Corporation Limited
- Blossom Joy Ltd.
- Blue Bright Limited
- BOC Aviation (USA) Corp.
- BOC Aviation Limited
- BOC Hong Kong (Holdings) Limited
- BOC International (China) Co., Ltd.
- BOCOM International Blossom Limited
- BPRL International Singapore Pte Ltd.
- C&D International Investment Group Limited
- Canara Bank
- CBB International Sukuk Programme Co. SPC
- Cbb International Sukuk Programme Co. WII
- CCBL (Cayman) 1 Corp. Ltd.
- CCCI Treasure Ltd.
- CCTHK 2021 Ltd.
- CDBL Funding 1
- CDBL Funding 2
- Central Plaza Development Ltd.
- CGN Power Co., Ltd.
- CGNPC International Limited
- Chalco Hong Kong Investment Co. Ltd.
- Charming Light Investments Ltd.
- China Cinda (2020) I Management Ltd.
- China Cinda Finance (2017) I Ltd.
- China Citic Bank Corp. Ltd. (London Branch)
- China CITIC Bank Corporation Limited
- China CITIC Bank International Limited
- China CITIC Financial Asset Management Co., Ltd.
- China Clean Energy Development Limited
- China Coal Energy Company Limited
- China Communications Services Corp. Ltd.
- China Construction Bank Corp.
- China Construction Bank Corporation
- China CSSC Holdings Limited
- China Development Bank
- China Development Bank Corp. (Hong Kong)
- China Development Bank Financial Leasing Co. Ltd.
- China Energy Engineering Corporation Limited
- China Everbright Bank Co. Ltd. Hong Kong Branch
- China Everbright Bank Company Limited
- China Everbright Environment Group Limited
- China Film Co., Ltd.
- China Galaxy Securities Co., Ltd.
- China Great Wall International Holdings III Ltd.
- China Great Wall International Holdings V Ltd.
- China Great Wall Securities Co.,Ltd.
- China Huadian Overseas Development 2018 Ltd.
- China Huaneng Group Treasury Management (Hong Kong) Ltd.
- China Life Insurance Company Limited
- China Longyuan Power Group Corp. Ltd.
- China Meheco Group Co., Ltd.
- China Merchants Energy Shipping Co., Ltd.
- China Merchants Expressway Network & Technology Holdings Co., Ltd.
- China Merchants Port Holdings Company Limited
- China Merchants Securities Co., Ltd.
- China Merchants Shekou Industrial Zone Holdings Co., Ltd.
- China National Chemical Engineering co., Ltd
- China National Medicines Corporation Ltd.
- China National Nuclear Power Co., Ltd.
- China Oilfield Services Limited
- China Overseas Finance (Cayman) III Ltd.
- China Overseas Finance (Cayman) V Ltd.
- China Overseas Finance (Cayman) VI Ltd.
- China Overseas Finance (Cayman) VII Ltd.
- China Overseas Finance (Cayman) VIII Ltd.
- China Overseas Land & Investment Limited
- China Pacific Insurance (Group) Co., Ltd.
- China Petroleum & Chemical Corporation
- China Postal Savings Bank Co. Ltd.
- China Power International Development Limited
- China Railway Group Limited
- China Railway Signal & Communication Corporation Limited
- China Railway Xunjie Co. Ltd.
- China Resources Beer (Holdings) Co. Ltd.
- China Resources Building Materials Technology Holdings Limited
- China Resources Gas Group Limited
- China Resources Land Limited
- China Resources Microelectronics Limited
- China Resources Pharmaceutical Group Limited
- China Resources Power Holdings Co., Limited
- China Resources Sanjiu Medical & Pharmaceutical Co., Ltd.
- China Shenhua Energy Company Limited
- China Shipbuilding Industry Company Limited
- China Southern Airlines Company Limited
- China Southern Power Grid International Finance BVI Co., Ltd.
- China Spacesat Co., Ltd.
- China State Construction Engineering Corporation Limited
- China State Construction Finance (Cayman) I Ltd.
- China State Construction Finance (Cayman) II Ltd.
- China State Construction International Holdings Limited
- China Taiping Insurance Holdings Company Limited
- China Three Gorges Renewables (Group) Co., Ltd.
- China Tourism Group Duty Free Corporation Limited

- China Tower Corporation Limited
- China XD Electric Co., Ltd.
- China Yangtze Power Co., Ltd.
- Chinalco Capital Holdings Ltd.
- CITIC Limited
- Citic Pacific Special Steel Group Co., Ltd.
- CITIC Securities Company Limited
- CITIC Telecom International Holdings Limited
- CMHI Finance (BVI) Co., Ltd.
- CNAC (HK) Finbridge Co. Ltd.
- CNOOC Energy Technology and Services Limited
- CNOOC Finance (2003) Ltd.
- CNOOC Finance (2011) Ltd.
- CNOOC Finance (2012) Limited
- CNOOC Finance (2013) Ltd.
- CNOOC Finance (2014) ULC
- CNOOC Finance (2015) Australia Pty Ltd.
- CNOOC Finance (2015) U.S.A. LLC
- CNOOC Petroleum North America ULC
- CNPC (HK) Overseas Capital Ltd.
- CNPC Capital Company Limited
- CNPC Global Capital Ltd.
- Coal India Limited
- Consorcio Transmantaro SA
- Container Corporation of India Limited
- COSCO SHIPPING Ports Limited
- COSL Singapore Capital Ltd.
- CRCC Hean Ltd.
- CRRC Corporation Limited
- CSC Financial Co., Ltd.
- CSCEC Finance (Cayman) II Ltd.
- CSI MTN Ltd.
- CSSC Capital 2015 Ltd.
- DAE Funding LLC
- DAE Sukuk (DIFC) Ltd
- Daqin Railway Co., Ltd.
- Datang International Power Generation Co., Ltd.
- Development Bank of The Republic of Belarus
- Dianjian Haiyu Ltd.
- Dongfang Electric Corporation Limited
- Dongfeng Motor Group Company Limited
- Dongxing Securities Corporation Limited
- Dongxing Voyage Company Limited
- DP World Limited
- Eastern Company
- Ecopetrol S.A.
- EEW Energy from Waste GmbH
- EI Sukuk Co. Ltd.
- Elm Company
- Emirates Development Bank
- Emirates NBD Bank (P.J.S.C)
- Emirates SembCorp Water & Power Co. PJSC
- Emirates Telecommunications Group Company PJSC
- Everdisplay Optronics (Shanghai) Co., Ltd.
- Export Credit Bank of Turkey, Inc.
- Export-Import Bank of China
- Export-Import Bank of India
- Export-Import Bank of Korea
- Faw Jiefang Group Co., Ltd.
- Federal Hydro-Generating Co. RusHydro PJSC
- Franshion Brilliant Ltd.
- GACI First Investment Co.
- GAIL (India) Limited
- Gazprom Neft PJSC
- GC Treasury Center Co., Ltd.
- GD Power Development Co., Ltd.
- Gosudarstvennaya Transportnaya Lizingovaya Kompaniya OJSC
- Government of Bahrain
- Government of Saudi Arabia
- GRG Banking Equipment Co., Ltd.
- Grupo Energia Bogota S.A. E.S.P.
- Guangdong Investment Limited
- Guangzhou Automobile Group Co., Ltd.
- Guangzhou Baiyun International Airport Company Limited
- Guangzhou Yuexiu Capital Holdings Group Co., Ltd.
- Gulf International Bank B.S.C.
- Guolian Securities Co., Ltd.
- Guosen Securities Co., Ltd.
- Guotai Junan Holdings Ltd.
- Guotai Junan International Holdings Limited
- Guotai Junan Securities Co., Ltd.
- Guoyuan Securities Company Limited
- Haitong International Securities Group Limited
- Haitong Securities Co., Ltd.
- Hangzhou Oxygen Plant Group Co., Ltd.
- Hanwha Ocean Co., Ltd.
- Haohua Chemical Science & Technology Corp. Ltd.
- HBIS Company Limited
- Heilongjiang Agriculture Company Limited
- Hindustan Aeronautics Limite
- Hindustan Petroleum Corporation Limited
- HMM Co., Ltd.
- Horse Gallop Finance Ltd.
- Hua Hong Semiconductor Limited
- Hua Xia Bank Co., Limited
- Huadian Power International Corporation Limited
- Huaibei Mining Holdings Co., Ltd.
- Huaneng Lancang River Hydropower Inc.
- Huaneng Power International, Inc.
- Huarong Finance 2017 Co. Ltd.
- Huarong Finance 2019 Co. Ltd.
- Huarong Finance II Co. Ltd.
- HUAYU Automotive Systems Company Limited
- Hunan Changyuan Lico Co.,Ltd.
- Hygon Information Technology Co., Ltd.
- ICBCIL Finance Co. Limited
- ICD Funding Ltd.
- ICD Sukuk Co. Ltd.
- Indian Oil Corporation Limited
- Indian Railway Catering and Tourism Corporation Limited
- Indian Railway Finance Corporation Limited
- Indraprastha Gas Limited
- Industrial & Commercial Bank of China / Luxembourg Branch/

- Industrial & Commercial Bank of China Ltd. (London Branch)
- Industrial & Commercial Bank of China Ltd. /New York Branch/
- Industrial and Commercial Bank of China Limited
- Industrial Bank of Korea
- Industries Qatar Q.P.S.C.
- Inner Mongolia Baotou Steel Union Co. Ltd.
- Inner Mongolia Dian Tou Energy Corporation Limited
- Inter RAO UES PJSC
- INTERCHILE S.A.
- Interconexion Electrica S.A. E.S.P
- Inventive Global Investments Ltd.
- Jiangsu Expressway Company Limited
- Jiangsu Phoenix Publishing & Media Corporation Limited
- JIC Zhixin Ltd.
- Jinduicheng Molybdenum Co., Ltd.
- Jizhong Energy Resources Co., Ltd.
- Joy Treasure Assets Holdings, Inc.
- JSC Development Bank of Kazakhstan
- JSC National Company KazMunayGas
- Khazanah Capital Ltd.
- Khazanah Global Sukuk Bhd.
- Kondor Finance Plc
- Korea Development Bank
- Korea East-West Power Co., Ltd.
- Korea Electric Power Corporation
- Korea Hydro & Nuclear Power Co., Ltd.
- Korea Midland Power co., Ltd.
- Korea South-East Power Co., Ltd.
- Korea Southern Power Co.,Ltd
- Korea Western Power Co., Ltd.
- Krung Thai Bank Public Company Limited
- KSA Sukuk Ltd.
- KunLun Energy Company Limited
- Kweichow Moutai Co., Ltd.
- Liaoning Port Company Limited
- Logicor Financing SARL
- Luzhou Laojiao Company Limited
- Maanshan Iron & Steel Company Limited
- Magnit PJSC
- Magnitogorsk Iron & Steel Works PJSC
- Majapahit Holding BV
- Malaysia Sukuk Global Bhd.
- Mamoura Diversified Global Holding PJSC
- Mango Excellent Media Co., Ltd
- MDGH GMTN (RSC) Ltd
- MDGH Sukuk Ltd.
- MDGH-GMTN BV
- Mega Advance Investments Ltd.
- Mesaieed Petrochemical Holding Company Q.P.S.C.
- Metalloinvest Finance DAC
- Metallurgical Corporation of China Ltd.
- Minmetals Bounteous Finance (BVI) Limited
- MISC Berhad
- MISC Capital Two (Labuan) Ltd.
- MMG Limited
- Mobile TeleSystems PJSC
- Moscow Exchange MICEX-RTS PJSC
- Motiva Enterprises LLC
- MTR Corporation (C.I.) Ltd.
- MTR Corporation Limited
- Mumtalakat Sukuk Holding Co.
- Nanjing Securities Co., Ltd.
- Nanyang Commercial Bank, Limited.
- NARI Technology Co., Ltd.
- National Bank of Ras Al-Khainah PSC
- National Central Cooling Company PJSC
- National Power Co. Ukrenergo
- National Silicon Industry Group Co.,Ltd.
- NAURA Technology Group Co.,Ltd
- Navoi Mining and Metallurgical Combine JSC
- NCB Tier 1 Sukuk Ltd.
- NHPC Limited
- nogaholding Sukuk Ltd.
- NOVATEK JSC
- Novolipetsk Steel
- NTPC Limited
- Ocean Laurel Co.Limited
- OGK-2 PJSC
- Oil and Gas Holding Company B.S.C.
- Oil and Natural Gas Corporation Limited
- Oil Co. LUKOIL PJSC
- Oil India International Pte Ltd.
- Oil India Limited
- ONGC Videsh Vankorneft Pte. Ltd.
- Ooredoo International Finance Ltd.
- Ooredoo QPSC
- Open Joint Stock Company Russian Railway
- Orient Overseas (International) Limited
- Orient Securities Co., Ltd.
- Pakistan Water & Power Development Authority
- Pangang Group Vanadium & Titanium Resources Co.,Ltd.
- People.cn Co., Ltd.
- People's Insurance Company (Group) of China Limited
- PetroChina Company Limited
- Petroleos de Venezuela, S.A.
- Petroliam Nasional Berhad
- PETRONAS Capital Ltd.
- PETRONAS Chemicals Group Berhad
- PETRONAS Dagangan Berhad
- PETRONAS Energy Canada Ltd.
- PETRONAS Gas Berhad
- PhosAgro PJSC
- PICC Property and Casualty Company Limited
- Power Construction Corporation of China, Ltd.
- Power Finance Corporation Limited
- Power Grid Corporation of India Limited
- Powerchina Roadbridge Group (British Virgin Islands) Ltd.
- Promsvyazbank PJSC
- PT Aneka Tambang Tbk
- PT Bank Mandiri (Persero) Tbk.
- PT Bank Rakyat Indonesia (Persero) Tbk.
- PT Bukit Asam Tbk

- PT Hutama Karya
- PT Indonesia Asahan Aluminium (Persero)
- PT Pelabuhan Indonesia (Persero)
- PT Pertamina (Persero)
- PT Perusahaan Gas Negara Tbk
- PT Perusahaan Listrik Negara (Persero)
- PT Semen Indonesia (Persero) Tbk
- PT Telekomunikasi Indonesia Tbk
- PTT Global Chemical Public Limited Company
- PTT Public Company Limited
- PTT Treasury Center Co., Ltd.
- Public Joint Stock Company Mining and Metallurgical Company NORILSK NICKEL
- Public Joint Stock Company Polyus
- Public Joint Stock Company Transneft
- Public Joint-Stock Company Gazprom
- Punjab National Bank
- Qatar Electricity & Water Company
- QatarEnergy Corp.
- QazaqGaz National Co. JSC
- Qinghai Salt Lake Industry Co., Ltd.
- Qtel International Finance Ltd.
- Rail Capital Markets Plc
- Rail Vikas Nigam Limited
- RAK Capital
- REC Limited
- Riyadh Bank
- Riyadh Tier 1 Sukuk Ltd.
- Rongshi International Finance Ltd.
- Rosneft Oil Co.
- Rosselkhozbank JSC
- Ruwais Power Company PJSC
- SA Global Sukuk Ltd.
- SABIC Agri-Nutrients Co.
- SABIC Capital I BV
- SABIC Capital II B.V.
- SAIC Motor Corporation Limited
- Samba Funding Ltd.
- Samruk-Kazyna Sovereign Wealth Fund JSC
- Saudi Arabian Mining Co.
- Saudi Arabian Oil Company
- Saudi Aramco Base Oil Company- Luberef
- Saudi Basic Industries Corporation
- Saudi Electricity Company
- Saudi Electricity Global Sukuk Co. - 2
- Saudi Electricity Global Sukuk Co. - 3
- Saudi Electricity Global Sukuk Co. - 4
- Saudi Electricity Global Sukuk Co. - 5
- Saudi Electricity Sukuk Programme Company
- Saudi National Bank
- Saudi Tadawul Group Holding Company
- Saudi Telecom Company
- Sberbank Russia PJSC
- SBI Life Insurance Company Limited
- SCF Capital Ltd.
- SD Guthrie Berhad
- SDG Finance Ltd.
- SDIC Capital Co., Ltd.
- SDIC Power Holdings Co., Ltd.
- Senaat General Holding Corp.
- SEPCO Virgin Ltd.
- Severstal PAO
- Shaanxi Coal Industry Co., Ltd.
- Shan Xi Hua Yang Group New Energy Co., Ltd.
- Shandong Gold Mining Co., Ltd.
- Shanghai Baosight Software Co., Ltd.
- Shanghai Construction Group Co., Ltd.
- Shanghai Electric Group Co., Ltd.
- Shanghai Electric Power Co., Ltd.
- Shanghai Industrial Holdings Limited
- Shanghai International Airport Co., Ltd.
- Shanghai Lingang Holdings Co., Ltd.
- Shanghai Lujiazui Finance & Trade Zone Development Co., Ltd.
- Shanghai Pharmaceuticals Holding Co., Ltd.
- Shanghai Port Group (BVI) Development 2 Co., Limited
- Shanghai Port Group (BVI) Development Co. Ltd.
- Shanghai Pudong Development Bank Co., Ltd.
- Shanghai Rural Commercial Bank Co., Ltd.
- Shanghai Zhangjiang Hi-Tech Park Development Co., Ltd.
- Shanxi Coal International Energy Group Co., Ltd.
- Shanxi Coking Coal Energy Group Co., Ltd.
- Shanxi Lu'an Environmental Energy Development Co., Ltd.
- Shanxi Securities Co., Ltd.
- Shanxi Taigang Stainless Steel Co., Ltd.
- Shanxi Xinghuacun Fen Wine Factory Co., Ltd.
- Shenergy Co., Ltd.
- Shennan Circuits Co., Ltd.
- Shenwan Hongyuan Group Co., Ltd.
- Shenwan Hongyuan International Finance Ltd.
- Shenzhen Energy Group Co., Ltd.
- Sichuan Chuantou Energy Co.Ltd
- Sichuan New Energy Power Company Limited
- Sichuan Road & Bridge Co., Ltd.
- Sinochem Offshore Capital Company Limited
- Sinochem Overseas Capital Co. Ltd.
- Sinoma International Engineering Co., Ltd.
- Sinoma Science & Technology Co., Ltd.
- Sino-Ocean Group Holding Limited
- Sinopec Capital (2013) Ltd.
- Sinopec Capital Co., Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development (2013) Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development (2015) Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development (2016) Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development (2017) Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development (2018) Ltd.
- Sinopec Group Overseas Development Ltd.
- Sinopec Shanghai Petrochemical Company Limited
- Sinopharm Group Co., Ltd.
- Sinosing Services Pte Ltd.
- Sinotrans Limited
- Sinotruk Hong Kong Ltd.
- SNB Sukuk Ltd.
- Soar Wise Ltd.
- Solidcore Resources plc

- Southwest Securities Co.,Ltd.
- SPIC 2016 US Dollar Bond Co. Ltd.
- SPIC MTN Company Ltd.
- State Bank of India
- State Bank of India (London Branch)
- State Elite Global Ltd.
- State Grid Europe Development (2014) Plc
- State Grid Overseas Investment (2013) Ltd.
- State Grid Overseas Investment BVI Ltd.
- STC Sukuk Company Limited
- Sunny Express Enterprises Corp.
- Surgutneftegas PJSC
- Sweihan PV Power Co. PJSC
- Syngenta Group Finance Ltd.
- T Bank Negara Indonesia (Persero), Tbk.
- Tabreed Sukuk SPC Ltd.
- Talent Yield International Ltd.
- Tatneft PJSC
- Tenaga Nasional Berhad
- Thai Oil Public Company Limited
- Thaioil Treasury Center Co., Ltd.
- Three Gorges Finance I (Cayman Islands) Ltd.
- Tiandi Science & Technology Co., Ltd.
- Tianma Microelectronics Co., Ltd
- TNB Global Ventures Capital Bhd.
- Transportadora de Gas Internacional S.A. ESP
- Turk Telekomunikasyon A.S.
- Turkcell Iletisim Hizmetleri A.S
- Turkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankasi A.S.
- Turkiye Varlik Fonu Yonetimi AS
- Union Bank of India Limited
- United Company RUSAL, international public joint-stock company
- Unity 1 Sukuk Ltd.
- Uzbekneftegaz National Holding Co.
- Vnesheconombank
- VTB Bank PJSC
- Western Securities Co., Ltd.
- Wuchan Zhongda Group Co., Ltd.
- Wuliangye Yibin Co., Ltd.
- Xiamen Tungsten Co.,Ltd.
- Xingcheng (BVI) Limited
- Yanbu National Petrochemical Company
- YONGDA Investment Limited
- Yuexiu Real Estate Investment Trust
- Yuexiu Reit MTN Co. Ltd.
- Zhangzhou Pientzhuang Pharmaceutical Co., Ltd.
- Zhejiang China Commodities City Group Co.,Ltd
- Zhejiang Expressway Co., Ltd.
- Zhejiang Juhua Co., Ltd.
- Zhejiang Zheneng Electric Power Co., Ltd.
- Zheshang Securities Co., Ltd.
- Zhongjin Gold Corporation Limited
- Zhongtai Securities Co., Ltd.
- Zhuzhou CRRC Times Electric Co., Ltd.
- Ziraat Katilim Varlik Kiralama AS

9.5. Toepassing fondsen en mandaten

Aandelen

De aandelenbeleggingen “wereld ontwikkelde markten” zijn vormgegeven in een discretionair beleggingsmandaat. Deze portefeuille wordt passief beheerd, maar het eigen uitsluitingsbeleid, stem- en engagementbeleid is volledig toegepast op dit mandaat. Pensioenfonds Schoonmaak past ESG integratie toe via een aangepaste klimaatbenchmark, namelijk de CTB benchmark. Hierin worden, aan de hand van klimaatdata, ondernemingen met grote transitierisico's onderwogen ten gunste van ondernemingen die goed gepositioneerd zijn voor de energietransitie.

De aandelenbeleggingen in opkomende markten zijn vormgegeven in een passief beleggingsfonds “MSCI Emerging Markets”. Het MVB-beleid van de beheerder is in dit beleggingsfonds van toepassing. Het eigen MVB-beleid van Pensioenfonds Schoonmaak is in dit fonds dan ook niet volledig toepasbaar. We kunnen bedrijven niet uitsluiten en we kunnen niet stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. Het eigen engagementbeleid wordt wel toegepast.

Voor de aandelen opkomende markten en de High Yield beleggingen is een fondstoplossing gekozen. Hierop is het eigen uitsluitingsbeleid en stembeleid niet toepasbaar, maar het engagementbeleid wel. Dit betekent dat het engagementprogramma ook op ondernemingen in deze fondsen wordt toegepast waar mogelijk. Hierbij is het echter niet mogelijk om tot uitsluiting over te gaan indien een dialoog zich niet naar wens ontwikkeld.

Vastrentende waarden

Pensioenfonds Schoonmaak heeft voor het merendeel van de vastrentende waarden gekozen voor eigen beleggingsmandaten die beheerd worden door Achmea IM. Op deze mandaten is het uitsluitingsbeleid van Pensioenfonds Schoonmaak van toepassing. Dit betekent dat in de bedrijfsleningenportefeuille niet wordt belegd in producenten van controversiële wapens en in structurele schenders van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie. Daarnaast is ook het eigen engagementbeleid toegepast op ondernemingen die zich binnen het bedrijfsobligatiemandaat bevinden.

De High Yield beleggingen zijn vormgegeven in een beleggingsfonds, waarop het eigen beleid van Pensioenfonds Schoonmaak niet toepasbaar is. Echter, de beheerder van dit fonds Achmea IM heeft een MVB-beleid dat in hoge mate overeenkomt met dat van Pensioenfonds Schoonmaak. Zo worden controversiële wapens, delvers van steenkool en structurele schenders van het Global Compact uitgesloten voor beleggingen en is eveneens een engagementbeleid toegepast.

Voor staatsobligatiebeleggingen (zowel in ontwikkelde als opkomende markten) is het engagement- stem- en uitsluitingsbeleid niet relevant. Pensioenfonds Schoonmaak onderzoekt verdere MVB-mogelijkheden voor deze beleggingscategorie.

Vastgoed

Pensioenfonds Schoonmaak belegt in vastgoed. Op deze fondsen is het eigen MVB-beleid van Pensioenfonds Schoonmaak niet toepasbaar. Wel is het MVB-beleid van de beheerder van toepassing.

9.6. Thematisch dialoog

Het aangaan van de dialoog met ondernemingen in de beleggingsportefeuille is een belangrijk instrument om financiële-, sociale en milieu risico's te beheersen, kansen te benutten en daarnaast positieve maatschappelijke impact te behalen. Daarom heeft de thematische dialoog een centrale plek binnen het MVB-beleid. De thematische dialoog wordt gericht op het beheersen van risico's en het benutten van kansen op specifieke thematiek die binnen een sector of een keten speelt. Beter beleid, transparantie en optimalisatie van bedrijfsprocessen worden rondom specifieke thema's centraal gesteld.

Wat maakt engagement effectief?

Uit onderzoek blijkt dat meerdere factoren bepalend zijn voor het effectief uitvoeren van engagement. De resultaten uit deze onderzoeken zijn geïntegreerd in de engagementstrategie:

Een gedegen voorbereiding is cruciaal voor een effectieve dialoog

Een gedegen vooronderzoek en voorbereiding per onderneming is het vertrekpunt van ons proces. Daarnaast wordt er voor een beperkt aantal thema's gekozen, deze focus verhoogt de effectiviteit van de inzet.

Een goede relatie met het bedrijf maakt de dialoog effectiever

Relatiebeheer vraagt geduld. Daarom nemen we de tijd en duurt een dialoog ongeveer drie jaar, vanaf het eerste onderzoek, tot de laatste gesprekken en evaluatie van het resultaat. Daarnaast houden we bij de selectie van de ondernemingen ook rekening met de openheid van een onderneming en eventuele cultuurverschillen.

Maak de verbinding met financiële materialiteit en actuele thema's binnen de onderneming

Bij de voorbereiding van de dialoog onderzoeken we niet alleen hoe onderneming presteert op het thema van de dialoog maar onderzoeken we ook hoe de onderneming er financieel voorstaat en hoe 'materieel' het onderwerp van de dialoog is voor de onderneming. Met die 'materialiteit' onderstrepen we het belang van het betreffende thema voor ons als belegger en laten we de onderneming zien dat verbeteringen ook kunnen bijdragen aan het succes van de onderneming.

Doelstellingen sluiten zoveel mogelijk aan

De hoofddoelstelling van thematische dialogen is om binnen het MVB-beleid concrete invulling te geven aan de strategie van onze klanten en het speerpuntenbeleid. Dit is weergegeven in tabel 1.1. Deze speerpunten zijn een logisch startpunt voor de samenstelling en ordening van het totale thematische engagementprogramma. Ook sluiten we waar mogelijk ook aan bij de Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties (VN).

TABEL 9.6.1 SPEERPUNTENBELEID¹

Thema	Symbool
Klimaat	
Mensenrechten	
Gezondheid	
Arbeidsnormen	
Natuur & Milieu	

¹ Bron: Achmea Investment Management

Sustainable Development Goals (hierna: SDG's)

Binnen het engagementprogramma -op het niveau van individuele thema's- stellen wij doelen op. Wij hechten er belang aan om onze doelstellingen daar waar mogelijk en relevant te koppelen aan de SDG's. Deze duurzame ontwikkelingsdoelstellingen zijn in 2015 door de VN vastgesteld en hebben als doel om in 2030 belangrijke mondiale kwesties op 17 uiteenlopende aandachtsgebieden te hebben opgelost. De kwesties variëren van armoedebestrijding tot klimaatverandering en van duurzame consumptie tot gendergelijkheid. Voortgang op de verschillende SDG's wordt gemeten aan de hand van 169 onderliggende doelstellingen. Deze doelstellingen worden elk weer gemeten op basis van 232 vooraf vastgestelde indicatoren. Het idee achter de SDG's is dat verschillende actoren in de samenleving binnen de eigen invloedssfeer bijdragen aan behalen van de doelen. Nationale staten hebben in veel gevallen een belangrijke bijdrage te leveren, maar ook het bedrijfsleven en institutionele beleggers kunnen binnen de eigen invloedssfeer een bijdrage leveren aan het behalen van de doelstellingen.

TABEL 9.6.2 LOPENDE ENGAGEMENTTHEMA'S

Thema	SDG's		
Klimaat en Transport			
Klimaatadaptatie en Water			
Reductie CO ₂ uitstoot			
Access to Nutrition			
Afbouw plastic in verpakking van consumentengoe			

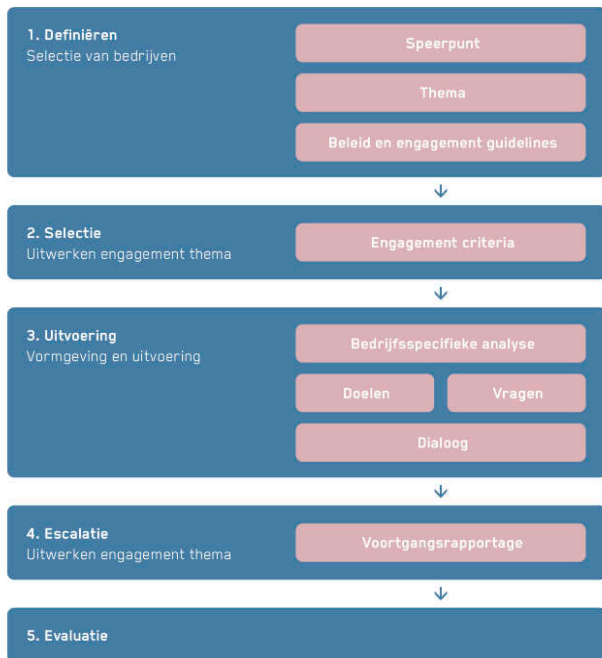
TABEL 9.6.3 LOPENDE ENGAGEMENTTHEMA'S VERVOLG

Thema	SDG's		
Biodiversiteit in de landbouwketen			
Access to Healthcare			
Arbeidsomstandigheden			
Mensenrechten & Governance			
Kleding en circulariteit			

Engagementproces

Ons thematisch engagementproces kent vijf fases, zoals weergegeven in figuur 1.1.

FIGUUR 9.6.1 PROCES THEMATISCH ENGAGEMENT

Definiëren

Binnen de speerpunthema's identificeert het MVB team van Achmea IM in samenspraak met klanten en beleggers de engagementthema's. Dit leidt tot een engagement long-list die potentiële thema's bevat voor opname in het thematische engagementprogramma. Belangrijke input voor definiëring van thema's zijn ESG-analyses van onze beleggers en externe onderzoeksbureaus, actuele en relevante maatschappelijke thema's en wetenschappelijke onderzoeken.

Selectie

Op basis van verder vooronderzoek en met oog voor een goede verdeling van thema's over de 5 speerpunten kunnen thema's op de short-list komen. Op basis van klantwensen en de inhoudelijke analyses van ondernemingen in de beleggingsportefeuilles maken wij een selectie van subthema's en ondernemingen die in het programma worden opgenomen. Hierbij identificeren wij met name ondernemingen die nog stappen kunnen maken om te voldoen aan best-practices die in de sector of keten gelden en ondernemingen waarvan we verwachten dat ze open staan voor engagement.

Uitvoering

Het MVB team van Achmea IM start de dialogen en voert ze uit. De start van de dialoog verloopt veelal via brief of email. Hierin introduceren wij onszelf en onze klanten, alsmede het onderwerp dat wij zullen bespreken. Het vervolg van de dialoog bestaat doorgaans uit meerdere conference calls of bezoeken aan de onderneming.

Escalatie

Indien een onderneming niet (goed) reageert proberen we via andere wegen het contact tot stand te brengen en escaleren wij indien noodzakelijk. Bijvoorbeeld door samen te werken met andere investeerders, het stembeleid aan te passen of een aandeelhoudersresolutie te overwegen.

Evaluatie

Wij evalueren de dialogen, doelen en de samenstelling van het engagementprogramma elk halfjaar. Op basis daarvan stellen wij ondernemingsdoelstellingen scherper wanneer wenselijk en kunnen de selectie wijzigen afhankelijk van de voortgang. Elk engagementprogramma wordt bij afronding nadrukkelijk geëvalueerd.

Communicatie

Over de omvang, doelstellingen en voortgang van de dialogen rapporteren wij op halfjaarbasis in dit verslag. Daarnaast lichten wij indien gewenst mondeling de voortgang van de dialogen toe.

Reikwijdte van engagementbeleid

Beleggers kunnen bedrijven financieren als aandeelhouder en als obligatiehouder. Wij vinden het dan ook relevant om de mogelijkheid te hebben ondernemingen vanuit beide perspectieven aan te kunnen spreken. Dat betekent dat we zowel beoordelen welke aandelenholdings als bedrijfsobligatieholdings onze klanten hebben in de onderneming. Mede op basis van deze analyse komen ondernemingen in aanmerking voor opname in het engagementprogramma.

Toelichting voortgang thema's

Om doelgericht en gestructureerd te werk te gaan worden alle thematische engagement mijlpalen gebruikt voor het meten en het rapporteren van de

voortgang. Tabel 2.1 toont een gedetailleerd overzicht. Deze mijlpalen geven aan welke voortgang er per thema en per onderneming is geboekt.

TABEL 9.6.4 STAPPEN DIALOOG¹

	Mijlpaal	Uitleg	Indicator
1	Analyse van het bedrijf	Bij het opstarten van een nieuwe thematische dialoog wordt bepaald welke ondernemingen in het programma worden opgenomen. Per onderneming wordt een nulmeting uitgevoerd op basis van publieke informatie en ESG-analyses in relatie tot het thema. De nulmeting geeft aan in welke fase de onderneming zich bevindt ten aanzien van het thema.	Afgerond/ gestart
2	Initiëren dialoog	Wij initiëren de dialoog veelal door een inleidende brief of e-mail te sturen, wanneer nodig gevolgd door een follow-up telefoongesprek. Dit vormt de start van een meerjarig dialoogtraject.	Brief verzonden en ontvangst bevestigd / brief verzonden
3	Voeren van dialoog	Wanneer de onderneming bevestigt dat zij in gesprek willen wordt er een bijeenkomst of een telefonische vergadering opgezet. Tijdens het eerste gesprek worden o.a. de bevindingen van het vooronderzoek voorgelegd en de stappen die de onderneming op dit thema zet besproken.	Gesprekken ingepland of gevoerd / gesprekken nog niet ingepland / gesprek afgewezen
4	Toezegging onderneming	De wijze waarop de onderneming aangeeft zich in te willen spannen om zaken verder te onderzoeken, ontwikkelen en uitvoeren documenteren wij als toezeggingen. Deze kunnen kwalitatief hoogwaardig zijn (positief), of nog niet volledig voldoen aan de door ons gestelde ambities (neutraal), of kunnen uitblijven (geen toezegging).	Toezegging beleidswijziging/ toezegging beleidswijziging nog niet voldoende
5	Aanpassen beleid & proces	De mate waarin de gedane toezeggingen daadwerkelijk worden vertaald in stappen door de onderneming. Bijvoorbeeld door het beleid te vernieuwen, zaken te onderzoeken of processen aan te passen.	Beleidswijziging doorgevoerd / beleidswijziging nog niet voldoende / beleidswijziging wordt niet doorgevoerd
6	Afronden dialoog	Wanneer de onderneming aantoonbaar de gewenste stappen heeft gezet ten aanzien van de doelstellingen kan de dialoog worden afgesloten. Indien dit niet het geval is binnen de gestelde termijn voor het engagementtraject wordt de dialoog niet succesvol afgerond.	Dialoog succesvol afgerond / dialoog onsuccesvol afgerond / dialoog tussentijds beëindigd

¹ Bron: Achmea Investment Management

9.7. Normatief dialoog

9.7.1. De basis voor onze normatieve dialoog

Wij hanteren de uitgangspunten van diverse internationale breed gedragen richtlijnen voor maatschappelijk verantwoord ondernemen als minimale norm waar ondernemingen zich aan moeten houden. Voorbeelden zijn de 10 principes van het VN Global Compact, de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen, de UN Guiding Principles on Business & Human Rights, de conventies van de ILO (Internationale Arbeidsorganisatie) en de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Daarnaast toetsen we hoe onze normatieve dialogen bijdragen aan de 'Sustainable Development Goals' (SDGs) van de Verenigde Naties, de 17 internationaal overeengekomen duurzame ontwikkelingsdoelen om van de wereld een betere plek te maken in 2030.

Er zijn vier hoofdthema's te onderscheiden waar het gedrag van ondernemingen op kan worden beoordeeld, namelijk Mensenrechten, Arbeidsnormen, Milieunormen en Anti-corruptie. Institutionele beleggers kunnen als kapitaalverschaffers van ondernemingen een belangrijke rol spelen bij het aanspreken van ondernemingen als principes binnen deze hoofdthema's geschonden worden. Dit geldt niet alleen voor schendingen die binnen de onderneming worden vastgesteld, maar ook voor schendingen in de toeleveranciersketen.

Institutionele beleggers kunnen er bij ondernemingen op aandringen dat:

- ✓ de schending wordt opgeheven;

- ✓ het ondernemingsbeleid wordt aangepast;
- ✓ soortgelijke schendingen zich niet meer voordoen;
- ✓ waar relevant herstel en verhaal mogelijk wordt gemaakt.

Het aangaan van de dialoog over de schending is dan ook een belangrijk middel voor de institutionele belegger om financiële-, reputatie-, sociale- of milieu schade te beheersen.

Door het screenen van bedrijven die de internationale normen schenden identificeren we ondernemingen die daadwerkelijk of potentiële negatieve impact hebben op de samenleving en milieu. Dit is een belangrijk onderdeel in het OESO due diligence traject.

Hierbij wordt naast de impact van het gedrag van de onderneming op de samenleving en/of milieu ook naar de **ernst**, **schaal** en **onomkeerbaarheid** van de schending:

- Ernst verwijst naar de heftigheid van de negatieve impact.
- Met schaal wordt het bereik van het gevolg bedoeld, bijvoorbeeld het aantal mensen dat wordt getroffen of kan worden getroffen of de omvang van de milieuschade.
- Onomkeerbaarheid verwijst naar de grenzen aan de mogelijkheden om de situatie van de getroffen personen of het milieu te herstellen zodat deze overeenkomt met de situatie die voorafging aan de negatieve impact.

Door middel van het Normatieve engagementprogramma spreken we ondernemingen aan op hun gedrag om zo de (potentiële) negatieve impact te voorkomen of te verminderen. Over het monitoren van voortgang en de resultaten van dialoog rapporteren we in deze halfjaarlijkse voortgangsrapportage. Wanneer een onderneming schade heeft veroorzaakt aan samenleving of milieu zal Achmea IM de onderneming nadrukkelijk oproepen tot herstel- en verhaal mogelijkheden voor degene die schade hebben geleden.

In de volgende pagina's gaan wij dieper in op de vier hoofdthema's waarop wij onze normatieve dialoog voeren en de relevante internationale richtlijnen.

9.7.1.1. Mensenrechtenkwesaties en internationale verdragen

De 'rechten van de mens' vormen één van de vier hoofdthema's van het Global Compact en worden geadresseerd door de eerste twee principes. Deze principes staan echter niet op zichzelf en zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in, diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 1.1.1). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele schendingen van mensenrechten.

In de *UN Guiding Principles on Business & Human Rights* (UNGPs), staat specifiek beschreven hoe bedrijven met deze richtlijnen en verdragen dienen om te gaan en wat hun verantwoordelijkheden zijn. Of zoals de opsteller van de UNGPs, Professor John Ruggie stelt:

"The Guiding Principles' normative contribution lies not in the creation of new international law obligations but in elaborating the implications of existing standards and practices for states and businesses; integrating them within a single, logically coherent and comprehensive template; and identifying where the current regime falls short and how it could be improved".

TABEL 9.7.1.1.1 PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA MENSENRECHTEN

Thema	VN Global Compact Principe	Inhoud principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen per principe
Mensenrechten	Principe 1	Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren.	IV. Mensenrechten	Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.
			V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	De VN-verklaring over de rechten van inheemse volkeren.
	Principe 2	Bedrijven dienen ervoor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.	VIII. Consumentenbelangen	ILO conventie 169 betreffende inheemse en in stamverband levende volken in onafhankelijke landen. Tripartite ILO-verklaring inzake multinationale ondernemingen en sociaal beleid. Geneefse conventie. Haagse conventie.
			IV. Mensenrechten	Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.

In de praktijk hebben mensenrechtenschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- ✓ Beperking van het recht op zelfbeschikking
- ✓ Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht
- ✓ Het niet respecteren van rechten van inheemse volken
- ✓ Beperking van vrijheid van meningsuiting

Beperking van het recht op zelfbeschikking

Het recht op zelfbeschikking van volken is opgenomen in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en is weer uitgewerkt in twee bindende VN verdragen; '*Burgerrechten en Politieke Rechten*' (BuPo) en '*Economische, Sociale en Culturele Rechten*' (EcSoCu). Deze verdragen werden in 1966 aanvaard en gingen in 1976 van kracht. Het individuele recht op zelfbeschikking kan gezien worden als een element van de persoonlijke vrijheid, en daarmee als een grondslag van de mensenrechten. Hierdoor vormen kwesties waarin ondernemingen bijdragen aan een beperking van het recht op zelfbeschikking een mensenrechtenschending.

Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht

Ten aanzien van de kwestie 'Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht' is het van belang dat ondernemingen ten aanzien van degenen die gevolgen van hun activiteiten ondervinden internationaal erkende mensenrechten respecteren. De 'UN Guiding Principles on Business & Human Rights', die zijn geïntegreerd in de OESO-richtlijnen, bieden voor bedrijven een hanteerbaar beleidskader over de toepassing van mensenrechten en de Global Compact principes. Specifiek voor de activiteiten van bedrijven die te maken hebben met oorlogen of bezettingen biedt ook de Geneefse conventie een geschikt raamwerk.

Het niet respecteren van rechten van inheemse volken

De VN aanvaardden in 2007 een 'Verklaring over de rechten van inheemse volken'. De rechten van inheemse volken zijn daarmee pas in recente jaren formeel erkend. In de 'VN-richtlijnen voor mensenrechten ten behoeve van bedrijven' wordt gewezen op de landrechten en andere rechten van inheemse volken. Enkele landen met belangrijke inheemse minderheden stemden tegen de verklaring, waaronder de VS, Canada, Nieuw Zeeland en Australië. Het belangrijkste verdrag is de ILOconventie (no. 169) over inheemse en tribale volken in onafhankelijke landen. Voor deze toetsing is de bepaling dat ondernemingen 'de mensenrechten van personen die tot specifieke (bevolkings-)groepen horen die bijzondere aandacht vereisen' dienen te respecteren, indien zij een ongunstig effect op de mensenrechten van die personen kunnen hebben.

Beperking van vrijheid van meningsuiting

Vrijheid van meningsuiting is de vrijheid van burgers om hun overtuigingen kenbaar te maken, zonder voor vervolging door de staat te hoeven vrezen. Vrijheid van meningsuiting wordt vaak beschouwd als een integraal concept in democratieën maar is soms minder evident bij andere staatsvormen. De vrijheid om zonder angst voor vervolging je mening te kunnen uiten staat expliciet vermeld in de 'Universele Verklaring van de Rechten van de Mens'.

9.7.1.2. Arbeidsnormenkwesties en internationale verdragen

Het respecteren van arbeidsnormen is één van de vier hoofdthema's van het Global Compact en wordt geadresseerd door de principes 3,4,5 en 6. Deze principes zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in, diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 1.2.1). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele schendingen van arbeidsnormen.

TABEL 9.7.1.2.1 PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA ARBEIDSRECHTEN

Thema	VN Global Compact Principe	Inhoud principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen per principe
Arbeidsrechten	Principe 3	Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 87 betreffende de vrijheid tot het oprichten van vakverenigingen en de bescherming van het vakverenigingsrecht. ILO conventie 98 betreffende Toepassing van het recht van organisatie en collectieve onderhandeling.
	Principe 4	Bedrijven dienen alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 29 over dwangarbeid. ILO conventie 105 betreffende de afschaffing van dwangarbeid.
	Principe 5	Bedrijven dienen zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 138 betreffende de minimumleeftijd voor arbeid. ILO conventie 182 betreffende het effectief afschaffen van kinderarbeid. UN Verdrag over de rechten van het kind.
	Principe 6	Bedrijven dienen discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 100 betreffende gelijke beloning. ILO conventie 111 betreffende discriminatie met betrekking tot arbeid en beroep.

Naast de Global Compact principes over arbeidsnormen zijn de internationale afspraken over minimale arbeidsnormen die zijn vastgelegd in Conventies van de Internationale Arbeidsorganisatie van de Verenigde Naties van belang: de ILO-Conventies. Deze bieden een internationaal breed geaccepteerd raamwerk om bedrijven te beoordelen. Ook de 'UN Guiding Principles on Business & Human Rights' bieden een praktisch raamwerk om te beoordelen waar de verantwoordelijkheden van bedrijven bij arbeidsrechten beginnen en eindigen.

In de praktijk hebben arbeidsnormenschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- ✓ Beperking van vrijheid van vereniging en recht op collectief onderhandelen
- ✓ Gebruik van dwangarbeid in de toeleveringsketen
- ✓ Kinderarbeid in de toeleveringsketen
- ✓ Discriminatie met betrekking tot arbeid en beroep
- ✓ Veiligheid van werknemers

Beperking van vrijheid van vereniging en recht op collectief onderhandelen

Vakbondsvrijheid in het bijzonder wordt genoemd in de derde richtlijn van het Global Compact. Deze luidt: “Businesses should uphold the freedom of association and the effective recognition of the right to collective bargaining.” De ILO-conventies 87 en 98 stellen dat vakbonden ongestoord moeten kunnen onderhandelen met werkgevers over arbeidsvoorwaarden en dat vrijheid van organisatie en daarmee het recht om lid te worden van een vakbond tot de fundamentele mensenrechten behoort. Nederland heeft beide verdragen geratificeerd.

Gebruik van dwangarbeid in de toeleveringsketen

Het vierde principe van het Global Compact behandelt verplichte en gedwongen arbeid. Deze worden geadresseerd in de ILO conventies 29 en 105 en hierin wordt onder andere gesteld dat bedrijven niet mogen profiteren van dwangarbeid of slavernij.

Kinderarbeid in de toeleveringsketen

Het vijfde principe uit het Global Compact stelt dat bedrijven zich dienen in te spannen om kinderarbeid uit te bannen. Ook is kinderarbeid in strijd met richtlijn van de OESO-richtlijnen voor internationale ondernemingen en met de International Labour Organisation (ILO) conventies ten aanzien van ‘de fundamentele principes en rechten op het werk’ en het ‘effectief afschaffen van kinderarbeid’ (ILO-verdragen 138 en 182).

Discriminatie met betrekking tot arbeid en beroep

Het zesde principe van het Global Compact gaat over het voorkomen van discriminatie in relatie tot werk en beroep. De ILO conventies 100 en 111 en de OESO-richtlijnen bieden een kader voor bedrijven.

Veiligheid van werknemers

Niet expliciet genoemd in de principes van het Global Compact rond arbeidsrechten, maar vanzelfsprekend wel gelieerd aan de principes 1 en 2 op het gebied van mensenrechten, is de veiligheid van werknemers op de werkvloer. De OESO-richtlijnen bieden bedrijven handvaten om hier invulling aan te geven.

9.7.1.3. Milieunormenkwesties en internationale verdragen

Het milieu is het derde hoofdthema van het Global Compact en wordt geadresseerd door de principes 7, 8 en 9. Deze principes zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in, diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 1.3.1). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele schendingen van milieunormen.

TABEL 9.7.1.3.1 PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA MILIEU

Thema	VN Global Compact Principe	Inhoud principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen per principe
Milieunormen	Principe 7	Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties.	VI. Milieu	Verdrag van Bazel inzake de beheersing van de grensoverschrijdende overbrenging van gevaarlijke afvalstoffen en de verwijdering ervan. Verdrag van Rio de Janeiro inzake biodiversiteit. Rio verklaring over milieu en ontwikkeling.
	Principe 8	Bedrijven dienen initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen.	VI. Milieu	Kyoto Protocol. VN Raamwerk verdrag over klimaatverandering. Akkoord van Parijs.
	Principe 9	Bedrijven dienen de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.	VI. Milieu	Rio verklaring over milieu en ontwikkeling. Agenda 21.

De richtlijnen van het Global Compact betreffende het milieu zijn afgeleid van de ‘Rio verklaring inzake milieu en ontwikkeling’ en luiden: *“Business should support a precautionary approach to environmental challenges”, “Business should undertake initiatives to promote greater environmental responsibility”* en *“Business should encourage the development and diffusion of environmentally friendly technologies.”* In de praktijk hebben schendingen van milieunormen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- ✓ Milieuvervuiling – grond, of watervervuiling
- ✓ Milieuvervuiling – bedreigen biodiversiteit

Milieuvervuiling – grond, of watervervuiling en bedreigen biodiversiteit

Het preventie- en voorzichtigheidsbeginsel, samen met het beginsel dat de vervuiler betaalt, zijn terug te vinden in de Rio Verklaring en vormen de basis van het referentiekader. Een strikter referentiekader wordt geboden door het *Kyoto Protocol*, het *Verdrag van Bazel* (gericht op gevaarlijke afvalstoffen en de verwijdering ervan) en het *Biodiversiteitsverdrag van Rio de Janeiro*. Deze specifieke en internationaal breed gedragen verdragen en conventies verwoorden welke verantwoordelijkheden ondernemingen hebben voor de effecten van hun activiteiten op lucht, water, bodem, klimaat, ecosystemen, biodiversiteit en gezondheid.

Klimaatverandering

De richtlijnen die we hanteren m.b.t. het klimaat betreffen het VN Raamwerk verdrag over klimaatverandering en het Akkoord van Parijs. Schendingen hiervan betreffen:

1. het falen om de impact van klimaatverandering te mitigeren door activiteiten of producten van bedrijven, en ook bedrijven die boetes en rechtszaken tegen zich hebben lopen voor bv het schenden van greenhouse gas standaarden.
2. tegenstand tegen mitigatie van klimaatverandering, bijvoorbeeld door lobby of rechtszaken.

Daarnaast nemen wij additionele maatregelen om klimaatverandering te beperken.

9.7.1.4. Anticorruptiekwesties en internationale verdragen

Anti-corruptiebeleid is het vierde hoofdthema van het Global Compact en wordt geadresseerd door principe 10. Dit principe is gekoppeld aan, en uitgewerkt in, diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 1.4.1). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op het naleven van anti-corruptienormen.

TABEL 9.7.1.4.1 PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA MILIEU

Thema	VN Global Compact Principe	Inhoud principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen per principe
Anti-corruptie	Principe 10	Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.	III. Informatieverstrekking	VN conventie tegen corruptie
			VII. Bestrijding van corruptie, omkopingsverzoeken, en afpersing	VN conventie tegen internationale georganiseerde criminaliteit
			X. Mededinging	
			XI. Belastingen	

Principe 10 van het Global Compact betreft anti-corruptie en is afgeleid van de 'VN Conventie tegen corruptie' en de 'VN Conventie tegen internationale georganiseerde criminaliteit' en luidt: *"Businesses should work against corruption in all its forms, including extortion and bribery."*

Het tiende principe uit het Global Compact stelt dat bedrijven alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, dienen te voorkomen en te bestrijden. In de praktijk hebben anti-corruptieschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- ✓ Omkopingspraktijken
- ✓ Afpersingspraktijken

9.7.2. Het normatieve engagementproces

Het beleggingsuniversum wordt doorlopend gescreend op ondernemingen die betrokken zijn bij schendingen van internationale normen. Dit gebeurt door onderzoeksbureau ISS ESG. Bij vermoedens van een dreigende schending start ISS ESG een dialoog met de onderneming om zo verdere escalatie te voorkomen. Ook bij een vastgestelde schending start ISS ESG een dialoog met deze ondernemingen met als doel de schending zo snel mogelijk op te heffen en nieuwe schendingen in de toekomst te voorkomen. Achmea IM spreekt ISS ESG halfjaarlijks over de lopende dialogen om de voortgang van het engagementprogramma te monitoren.

ISS ESG screent potentiële betrokkenheid van ondernemingen bij het niet naleven van internationale normen en standaarden. Het volgt meer dan 23.000 uitgevende instellingen in de grote wereldwijde indices (large, mid en small cap).

Het filteren en beoordelen van vermeende schendingen wordt gedaan met behulp van digitaal onderzoek, waarbij wereldwijd in 12 talen meer dan 4.400 mediabronnen en nog eens 200 deskundige bronnen van belanghebbenden worden gesorteerd, verwerkt en geanalyseerd. Onder mediabronnen vallen commerciële kranten, nieuwsbrieven, blogs en andere bronnen op internet. Onder bronnen van belanghebbenden valt informatie van overheidsinstanties en gezaghebbende internationale instellingen, Non Governmental Organisations (NGOs)'s en vakbonden. Omdat de bronnen van belanghebbenden vaak veel relevante informatie bevatten, beoordelen de analisten van ISS ESG deze zonder tussenkomst van een filter.

De onderzoeksmethodologie die ISS ESG gebruikt bij het onderzoeken van potentiële schendingen is kwalitatief. De methodologie doorloopt vijf stappen, in wisselende volgorde:

1. Bepalen of de vermeende schending betrekking heeft op het niet naleven van internationale normen en standaarden;
2. Bepalen van de relatie van de onderneming met de vermeende schending;
3. Beoordeling van de ernst, geloofwaardigheid en omvang van de vermeende schending. Hierbij wordt ook meegewogen of de vermeende schending incidenteel of structureel van aard is;
4. Beoordeling van herstelmaatregelen;
5. Bepalen of de beschuldigingen zijn geverifieerd door een gezaghebbende bron.

De scores ROOD, ORANJE en GROEN

Op basis van de onderzoeksmethode onderscheiden analisten de gevonden schendingen naar beoordelingscategorieën, waar scores bij horen. Op basis van deze scores krijgt de schending de status ROOD, ORANJE of GROEN. De score 10 leidt tot de status ROOD, scores 6 tot en met 9 leiden tot de status ORANJE en scores 1 tot 5 leiden tot de status GROEN. Voor een gedetailleerde omschrijving van de verschillende scores en bijbehorende beoordelingscategorieën verwijzen wij naar de onderstaande tabel.

TABEL 9.7.2.1 GEDETAILLEERDE OMSCHRIJVING VAN DE VERSCHILLENDE SCORES EN BIJBEHORENDE BEOORDELINGSCATEGORIEËN

Beoordelingssignaal	Score	Beoordelingscategorie	Uitleg beoordelingscategorie
Rood	10	Geverifieerde schending van internationale normen	De schending is geverifieerd door een gezaghebbende instantie. De onderneming heeft de schending niet geadresseerd.
Oranje	9	Dreigende schending van internationale normen	De onderneming is een contractuele verbintenis aangegaan waarvan de realisatie zal leiden tot een schending van internationale normen.
Oranje	8	Vermeende schending van internationale normen	Er zijn geloofwaardige, maar niet geverifieerde beschuldigingen dat een onderneming betrokken is bij een schending van internationale normen.
Oranje	7	Geverifieerde schending van internationale normen gevolgd door adequate maatregelen van de onderneming.	De schending is geverifieerd door een gezaghebbende instantie. De onderneming heeft de schending echter adequaat geadresseerd en is bezig de maatregelen te adresseren.
Oranje	6	Gefragmenteerde informatievoorziening	De beschuldigingen en risico's zijn geloofwaardig, maar de betrokkenheid van de onderneming bij de vermeende schending is onduidelijk.
Groen	5	Onder observatie	Er zijn beschuldigingen dat een onderneming betrokken is bij een schending van internationale normen. Er is echter onvoldoende informatie beschikbaar om de ernst van de situatie of de betrokkenheid van de onderneming te kunnen beoordelen.
Groen	4	De schending wordt geadresseerd	De schending is nog niet hersteld, maar niet heel ernstig. De onderneming is responsief en neemt adequate maatregelen of heeft toegezegd dat te zullen doen.
Groen	3	Onvoldoende betrokkenheid	De onderneming is onvoldoende betrokken bevonden bij de vermeende of geverifieerde schendingen.
Groen	2	Historische betrokkenheid	De betrokkenheid van de onderneming is niet langer relevant doordat maatregelen doeltreffend genomen zijn of de schending lang geleden plaats vond.
Groen	1	Geen beschuldiging	

Bij een **RODE** of **ORANJE** beoordelingen wordt engagement opgestart met de onderneming. De dialoog heeft dan drie mogelijke doelen:

1. Het opheffen van de schending.
2. Het voorkomen van toekomstige schendingen.
3. Het beheersen van reputatie- en financiële schade voor onderneming en belegger.

Engagement

Het versturen van een initiatiebrief markeert de start van de dialoog. Afhankelijk van de urgentie en aard van de schending zal de dialoog zich daarna per conference call, bezoek op kantoor, e-mail of brief verder ontwikkelen. De doorlooptijd van deze normatieve dialogen kan erg verschillen, afhankelijk van de complexiteit van de schending en de bereidheid van een bedrijf om mee te werken. Tijdens de dialoog krijgt de onderneming de schending voorgelegd en de gelegenheid om zijn standpunt uiteen te zetten. Deze dialoog wordt voortgezet zolang ISS ESG de onderneming in onderzoek houdt. Voorafgaand aan de publicatie van de onderzoeksresultaten krijgt de onderneming de mogelijkheid om het conceptrapport te beoordelen en feedback te geven.

Om toch doelgericht en gestructureerd te werk te gaan worden bij alle dialogen mijlpalen gebruikt voor het meten van en het rapporteren over de voortgang. Deze mijlpalen geven de voortgang aan per thema en per casus en deze spelen tevens een belangrijke rol in de volgende hoofdstukken van dit rapport.

Als bij een beoordeling/schending ook externe partijen geen ontwikkelingen plaatsvinden, geen nieuwe informatie beschikbaar komt en er tevens geen berichten zijn van mogelijke schade dan wordt de volgende uitfasering gevolgd.

▪3 jaar ROOD > 2 jaar ORANJE > GROEN

▪2 jaar ORANJE > GROEN

9.8. Lijst van ondernemingen

9.8.1. Thematische Dialogen

Onderneming	Sector	Land van herkomst	Engagement omschrijving
1 Abbott Laboratories	Zorgproducten en -apparaten	Verenigde Staten	Access to Healthcare
2 Amgen Inc.	Biotechnologie	Verenigde Staten	Access to Healthcare
3 AstraZeneca PLC	Geneesmiddelen	Verenigd Koninkrijk	Access to Healthcare
4 Danaher Corporation	Instrumenten en Diensten voor Levenswetenschappen	Verenigde Staten	Access to Healthcare
5 Eli Lilly and Company	Geneesmiddelen	Verenigde Staten	Access to Healthcare
6 Jazz Pharmaceuticals Plc	Geneesmiddelen	Verenigde Staten	Access to Healthcare
7 Martin Marietta Materials, Inc.	Bouwmaterialen	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
8 Nucor Corporation	Metaal en Mijnbouw	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
9 Nutrien Ltd.	Chemicaliën	Canada	Reductie CO2 uitstoot
10 ONEOK, Inc.	Bouwmaterialen	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
11 Sanofi	Geneesmiddelen	Frankrijk	Access to Healthcare
12 Southwest Airlines Co.	Luchtvaartmaatschappij	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
13 Steel Dynamics, Inc.	Metaal en Mijnbouw	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot
14 Takeda Pharmaceutical Co. Ltd.	Geneesmiddelen	Japan	Access to Healthcare
15 Thermo Fisher Scientific Inc.	Instrumenten en Diensten voor Levenswetenschappen	Verenigde Staten	Access to Healthcare
16 Umicore	Chemicaliën	België	Reductie CO2 uitstoot
17 Valero Energy Corporation	Olie, gas en brandstoffen	Verenigde Staten	Reductie CO2 uitstoot

9.8.2. Normatieve Dialogen

Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
1 ABB Ltd.	17-04-2023	Corruptie
2 Accenture Plc	15-10-2022	Arbeidsnormen
3 Acciona SA	01-04-2024	Mensenrechten
Acciona SA	01-04-2024	Milieu
4 Actividades de Construccion y Servicios SA	01-04-2024	Mensenrechten
Actividades de Construccion y Servicios SA	01-04-2024	Milieu
5 Activision Blizzard, Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
6 Albemarle Corporation	16-10-2023	Mensenrechten
Albemarle Corporation	16-10-2023	Milieu
7 Alibaba Group Holding Limited	17-04-2023	Corruptie
8 Alphabet Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen

Onderneming	Dialog geïnitieerd	Normschending
Alphabet Inc.	16-10-2023	Corruptie
9 Alphabet Inc. Class C	15-07-2021	Arbeidsnormen
Alphabet Inc. Class C	16-10-2023	Mensenrechten
10 AltaGas Ltd.	17-04-2023	Milieu
11 Amazon.com, Inc.	15-07-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-07-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-07-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-07-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-07-2022	Arbeidsnormen
Amazon.com, Inc.	15-07-2022	Corruptie
12 AmerisourceBergen Corporation	15-01-2020	Mensenrechten
13 Amgen Inc.	17-07-2023	Mensenrechten
14 AngloGold Ashanti Ltd.	17-07-2023	Mensenrechten
15 Anheuser-Busch InBev	15-10-2024	Arbeidsnormen
16 Apple Inc.	15-10-2024	Arbeidsnormen
Apple Inc.	15-10-2024	Corruptie
Apple Inc.	15-10-2024	Mensenrechten
17 Baker Hughes, a GE Company Class A	16-10-2023	Milieu
18 Bank of America Corporation	01-04-2024	Mensenrechten
19 Bayer AG	16-10-2023	Milieu
20 BlackRock, Inc.	15-07-2024	Mensenrechten
21 Bolloré SA	14-02-2018	Mensenrechten
Bolloré SA	15-02-2024	Arbeidsnormen
Bolloré SA	15-02-2024	Mensenrechten
Bolloré SA	15-02-2024	Mensenrechten
Bolloré SA	15-02-2024	Mensenrechten
Bolloré SA	15-02-2024	Mensenrechten
22 Bunge Limited	17-04-2023	Milieu
23 Cardinal Health, Inc.	15-01-2020	Mensenrechten
24 Carrefour SA	15-10-2024	Arbeidsnormen
25 CBS Corporation	15-07-2019	Arbeidsnormen
26 China Gas Holdings Limited	15-02-2023	Mensenrechten
27 China Molybdenum Co., Ltd.	15-04-2022	Arbeidsnormen
28 Coca-Cola Amatil Limited	15-10-2022	Arbeidsnormen
29 Companhia Siderurgica Nacional	17-07-2023	Milieu
30 Compass Group PLC	17-04-2023	Arbeidsnormen
31 Consolidated Edison, Inc.	17-04-2023	Milieu
32 Delta Air Lines, Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
33 Deutsche Telekom AG	15-02-2023	Arbeidsnormen

	Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
	Deutsche Telekom AG	15-02-2023	Mensenrechten
34	Electricite de France SA	15-02-2023	Corruptie
	Electricite de France SA	15-02-2023	Milieu
	Electricite de France SA	15-02-2023	Milieu
35	Enel SpA	16-10-2023	Mensenrechten
36	ENGIE SA	15-02-2024	Milieu
37	Eni SpA	16-10-2023	Arbeidsnormen
	Eni SpA	16-10-2023	Milieu
	Eni SpA	16-10-2023	Milieu
38	EXOR N.V.	15-07-2024	Corruptie
39	Experian PLC	17-04-2023	Mensenrechten
40	Exxon Mobil Corp.	15-10-2022	Mensenrechten
	Exxon Mobil Corp.	15-10-2022	Milieu
	Exxon Mobil Corp.	17-10-2022	Milieu
	Exxon Mobil Corp.	17-10-2022	Milieu
41	First Quantum Minerals Ltd.	15-02-2023	Milieu
42	Formosa Petrochemical Corp.	15-10-2022	Milieu
43	Fortescue Metals Group Ltd.	15-02-2023	Arbeidsnormen
44	G4S plc	15-07-2019	Mensenrechten
45	GCL Technology Holdings Limited	17-07-2023	Arbeidsnormen
46	Hochtief AG	15-01-2021	Mensenrechten
	Hochtief AG	15-01-2021	Mensenrechten
47	Hon Hai Precision Industry Co., Ltd.	15-10-2020	Arbeidsnormen
48	Hoshine Silicon Industry Co., Ltd.	17-07-2023	Arbeidsnormen
49	Iberdrola SA	17-07-2023	Mensenrechten
	Iberdrola SA	17-07-2023	Milieu
50	JD Sports Fashion Plc	15-10-2024	Mensenrechten
51	Jindal Steel & Power Ltd.	15-02-2023	Mensenrechten
52	Kinross Gold Corporation	01-04-2024	Milieu
53	Lens Technology Co., Ltd.	15-07-2021	Arbeidsnormen
54	LG Chem Ltd.	15-10-2022	Mensenrechten
55	Marriott International, Inc.	15-02-2023	Mensenrechten
56	McDonald's Corp.	17-07-2023	Arbeidsnormen
57	McKesson Corp.	15-01-2020	Mensenrechten
58	Mercedes-Benz Group AG	17-07-2023	Milieu
	Mercedes-Benz Group AG	17-07-2023	Milieu
59	Meta Platforms, Inc.	15-10-2024	Arbeidsnormen
	Meta Platforms, Inc.	15-10-2024	Arbeidsnormen
	Meta Platforms, Inc.	15-10-2024	Arbeidsnormen

Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
Meta Platforms, Inc.	15-10-2024	Mensenrechten
Meta Platforms, Inc.	15-10-2024	Mensenrechten
Meta Platforms, Inc.	15-10-2024	Mensenrechten
Meta Platforms, Inc.	15-10-2024	Mensenrechten
60 Microsoft Corporation	15-07-2024	Arbeidsnormen
61 NextEra Energy, Inc.	16-05-2019	Milieu
62 Nutrien Ltd.	15-01-2022	Mensenrechten
Nutrien Ltd.	15-01-2022	Milieu
63 Pan American Silver Corp.	16-10-2023	Mensenrechten
64 Paramount Global	17-10-2022	Arbeidsnormen
65 PT Indofood Sukses Makmur Tbk	17-04-2023	Arbeidsnormen
66 Rede D'Or Sao Luiz SA	16-10-2023	Arbeidsnormen
67 Repsol SA	15-10-2022	Mensenrechten
Repsol SA	15-10-2022	Milieu
68 Samsung Electronics Co., Ltd.	17-10-2022	Arbeidsnormen
Samsung Electronics Co., Ltd.	17-10-2022	Corruptie
69 Schlumberger NV	16-10-2023	Milieu
70 Seatrium Ltd.	01-04-2024	Milieu
71 Securitas AB	01-04-2024	Mensenrechten
72 Sociedad Quimica y Minera de Chile S.A. (SQM)	16-10-2023	Mensenrechten
Sociedad Quimica y Minera de Chile S.A. (SQM)	16-10-2023	Milieu
73 Sony Group Corporation	15-10-2022	Arbeidsnormen
74 Starbucks Corporation	17-07-2023	Arbeidsnormen
75 Target Corporation	15-10-2024	Arbeidsnormen
76 TC Energy Corporation	01-04-2024	Mensenrechten
77 Teva Pharmaceutical Industries Ltd.	15-01-2020	Mensenrechten
78 The Coca-Cola Company	15-10-2022	Arbeidsnormen
The Coca-Cola Company	15-10-2022	Arbeidsnormen
79 T-Mobile US, Inc.	15-02-2023	Arbeidsnormen
T-Mobile US, Inc.	15-02-2023	Mensenrechten
80 Tokyo Gas Co., Ltd.	15-02-2023	Milieu
81 Tongling Nonferrous Metals Group Co.	22-03-2019	Mensenrechten
Tongling Nonferrous Metals Group Co.	22-03-2019	Milieu
82 Total SA	15-07-2020	Arbeidsnormen
83 TotalEnergies SE	15-07-2022	Mensenrechten
TotalEnergies SE	15-07-2022	Milieu
84 Toyota Motor Corp.	15-02-2023	Milieu
85 Tyson Foods, Inc.	17-10-2022	Arbeidsnormen

	Onderneming	Dialogo geïnitieerd	Normschending
86	Uber Technologies, Inc.	15-07-2021	Mensenrechten
	Uber Technologies, Inc.	15-07-2024	Arbeidsnormen
	Uber Technologies, Inc.	15-07-2024	Arbeidsnormen
87	UBS AG	15-10-2021	Mensenrechten
88	UBS Group AG	17-07-2023	Mensenrechten
89	Verizon Communications, Inc.	15-10-2022	Arbeidsnormen
90	Vestas Wind Systems A/S	15-07-2021	Arbeidsnormen
	Vestas Wind Systems A/S	15-07-2021	Mensenrechten
91	Wal-Mart Stores, Inc.	15-10-2019	Arbeidsnormen
	Wal-Mart Stores, Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
	Wal-Mart Stores, Inc.	16-10-2023	Arbeidsnormen
92	Woolworths Ltd	15-10-2024	Mensenrechten
93	Xiamen CD Inc.	17-07-2023	Mensenrechten
94	Zijin Mining Group Co., Ltd.	15-02-2023	Mensenrechten
	Zijin Mining Group Co., Ltd.	15-02-2023	Mensenrechten
	Zijin Mining Group Co., Ltd.	15-02-2023	Milieu
	Zijin Mining Group Co., Ltd.	15-02-2023	Milieu

9.9. Collectieve Initiatieven

Waar mogelijk en gewenst is Achmea IM betrokken bij andere vormen van dialoog. Met andere beleggers worden dan bijvoorbeeld de krachten gebundeld voor een collectief engagement. Deze dialogen zijn vaker gericht op sectoren, specifieke onderwerpen (bijvoorbeeld remuneratie of CO₂-uitstoot) of overheden en andere regelgevende instanties.

9.9.1. Collectieve initiatieven

Achmea IM is aangesloten bij een aantal (inter)nationale samenwerkingsverbanden ter bevordering, ontwikkeling of uitdraging van Maatschappelijk Verantwoord Beleggen. Daarnaast is Achmea IM ondertekenaar van een aantal initiatieven, waaronder investor statements, die belangrijk zijn voor

de identiteit van de eigen organisatie of die van onze klanten. Ten slotte trekt Achmea IM op met andere institutionele beleggers, bijvoorbeeld waar de collectieve dialoog effectiever is dan de individuele.

Aansluiting bij internationale initiatieven

Achmea IM ondersteunt doorlopend de volgende initiatieven:

TABEL 9.9.1.1

Initiatief	Rol	Speerpunt
Access to Nutrition Initiative	Supporting Investor	Gezondheid
CDP	Ondertekenaar	Klimaat
DNB SDG Werkgroep	Lid Werkgroep	
Eumedion	Lid	
Farm Animal Investment Risk & Return (FAIRR) initiative	Lid	Gezondheid; Natuur & Milieu; Arbeidsnormen
Finance for Biodiversity Pledge	Ondertekenaar	Natuur & Milieu

Initiatief	Rol	Speerpunt
Healthy Markets Initiative	Lid	Gezondheid
International Corporate Governance Network	Lid	
Investor Alliance for Human Rights	Supporting Investor	Mensenrechten
Longterm Investors in People's Health (LIPH)	Lid	Gezondheid
Platform Carbon Accounting Financials	Lid	Klimaat
Platform Living Wage for Financials	Lid	Arbeidsnormen
Tobacco Free Portfolios	Lid	Gezondheid
UN Principles for Responsible Investment (UN PRI)	Ondertekenaar	
Workforce Disclosure Initiative	Supporting Investor	Arbeidsnormen

Collectieve engagement initiatieven en investor statements

Hieronder bespreken we de investor statements die het afgelopen half jaar zijn ondertekend door Achmea IM en collectieve dialogen waaraan Achmea IM heeft deelgenomen. Daarnaast noemen we waar relevant ontwikkelingen rond eerder gesteunde collectieve dialogen en investor statements.

Collectieve engagement met Australië op het thema klimaat

De engagementcoalitie voor klimaatengagement met Australië, waar Achmea IM deel van uitmaakt, is momenteel bezig met het plannen van fysieke bijeenkomsten met verschillende Australische overheidsinstanties in augustus 2024. Met de meeste relevante overheidsinstanties hebben inmiddels de eerste gesprekken plaatsgevonden. Daarnaast gaven wij het afgelopen halfjaar input voor de nieuwe 'National Determined Contributions' van de Australische overheid onder het Klimaatakkoord van Parijs.

Climate Action 100+

Eind 2023 sloot Achmea IM zich aan als 'co-lead' bij het Climate Action 100+ engagement met Bayer AG. Begin 2024 bezochten wij het hoofdkantoor van de onderneming in Leverkusen voor een kennismaking. Daarnaast spraken wij de Bayer samen met de andere 'co-leads' over de nieuwe iteratie van de Climate Action 100+ benchmark, en gaven we input voor het nieuwe klimaattransitieplan dat Bayer in de tweede helft van 2024 zal publiceren.

Health Engagement Alliance (HEAL)

Afgelopen jaar is er veel aandacht geweest voor beleggingen in fastfoodbedrijven door Nederlandse verzekeraars. Naar aanleiding hiervan zijn er verschillende gesprekken geweest tussen Nederlandse verzekeraars en vermogensbeheerders over dit thema. In samenwerking met VGZ, A.S.R. en Cardano heeft

Achmea daarom het Health Engagement Alliance (HEAL) opgezet, een platform om samen te werken bij engagement met fastfoodbedrijven. In eerste instantie richt het initiatief zich op de bekendere fastfoodketens, waaronder RBI (o.a. Burger King), Yum!Brands (o.a. Pizzahut), McDonald's, Sodexo en Starbucks. Het initiatief zal in de tweede helft van 2024 officieel worden gelanceerd.

Engagement voor ethische AI

Het gebruik van AI-systemen is in de afgelopen jaren sterk toegenomen. Ondernemingen die AI-diensten aanbieden of gebruiken, zijn echter onvoldoende transparant over hun AI-beleid. Mogelijke risico's als gevolg van een gebrek aan toezicht op AI zijn discriminatie, privacy schendingen, beveiligingslekken en corruptie. De 'World Benchmarking Alliance' (WBA) is daarom een engagementtraject gestart om ondernemingen bewust te maken van de risico's en te sturen op beter beleid en betere verslaggeving. De WBA heeft 200 ondernemingen in de hardware-, telecom-, software-, en IT-sector geselecteerd waarvoor het thema materieel is. Achmea IM is 'co-lead' in de dialoog met Sony en 'supporting investor' in de dialoog met Telenor.

Investor statement over tabakspreventie

Vershillende (voornamelijk Amerikaanse) casino's staan binnen roken nog altijd toe. De potentiële gezondheidsrisico's van medewerkers en klanten door meeroken zijn zorgwekkend. Trinity Health, een Amerikaanse non-profit organisatie, zet zich daarom in om de sociale-, gezondheids- en milieurisico's van roken in casino's te mitigeren. Ondertekenaars van het investor statement roepen casino's op om maatregelen te nemen.

Investor statement over de rechten van aandeelhouders

In dit investor statement, georganiseerd door de 'Dutch Climate Coalition' (DCC), spreken beleggers

hun voorkeur uit voor de Amerikaanse ‘Securities and Exchange Commission’ (SEC) als arbiter voor de toelating van aandeelhoudersvoorstellen op de aandeelhoudersvergaderingen van Amerikaanse beursgenoteerde ondernemingen. Het aanvechten van aandeelhoudersvoorstellen via de rechter, zoals we zagen bij de rechtszaak van Exxon Mobil tegen Follow This en Arjuna Capital, kan aandeelhoudersvoorstellen over materiële duurzaamheidsonderwerpen ontmoedigen.

[Investor letter aan McDonald's over kinderarbeid](#)

Sinds 2013 zijn er ruim 2.300 gevallen van kinderarbeidswetschending voorgekomen bij McDonald's restaurants. De McDonald's Chair verklaarde in juli 2023 dat deze incidenten plaatsvinden bij franchise-ondernemingen, niet bij bedrijfseigen restaurants. De door McDonald's toegezegde stakeholderdialoog over deze problematiek heeft vervolgens nooit plaatsgevonden. De investor letter vraagt om een zerotolerance policy met betrekking tot kinderarbeid in franchiserestaurants, het verantwoordelijk stellen van het 'Public Policy and Strategy Committee' voor het toezicht op kinderarbeidswetsschendingen, en het laten uitvoeren van een onafhankelijke mensenrechten risicoanalyse.

[Investor statement over plasticvervuiling](#)

De afgelopen jaren is het gebruik van 'single-use' plastics flink toegenomen. Deze toename

heeft negatieve gevolgen voor klimaatverandering, biodiversiteit, mensenrechten en gezondheid. Het verduurzamen van plasticgebruik en de totstandkoming van een circulaire economie is daarom van belang. Het investor statement, georganiseerd door onder andere 'United Nations Environment Programme Finance Initiative' (UNEP FI), roept de VN-lidstaten op om de benodigde kaders scheppen en een 'eerlijk speelveld' te creëren, zodat de financiële sector hieraan kan bijdragen.

[Investor statement over nikkelmijnbouw](#)

Er is steeds meer aandacht voor de negatieve milieu- en sociale gevolgen van nikkelmijnbouw in Indonesië en de bredere Zuidoost-Aziatische regio. Nikkelmijnbouw leidt tot ontbossing, water- en luchtvervuiling, conflicten met inheemse volkeren en lokale gemeenschappen, verlies van biodiversiteit, en een hoge uitstoot van broeikasgassen. De grootste groei in de vraag naar nikkel in de komende twee decennia zal naar verwachting komen van fabrikanten van elektrische auto's. Milieueffecten en de rechten van inheemse volkeren en lokale gemeenschappen worden echter vaak over het hoofd gezien in het beleid voor de toeleveringsketen. Het investor statement, georganiseerd door de Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO), roept de fabrikanten van batterijen en elektrische auto's op om hun invloed aan te wenden om de milieu- en sociale normen voor nikkelwinning en -raffinage te verbeteren.

TABEL 9.9.1.2 OVERZICHT LOPENDE COLLECTIEVE ACTIVITEITEN ACHMEA IM

Initiatief	Rol	Speerpunt	Samenwerking	Sinds
Investor statement over de rechten van aandeelhouders	Investor statement		Dutch Climate Coalition	H1 2024
Investor statement over plasticvervuiling	Investor statement	Natuur & Milieu	UNEP FI	H1 2024
Investor statement aan McDonald's over kinderarbeid	Investor statement	Arbeidsnormen	SOC Investment Group	H1 2024
Engagement voor ethische AI	Collectieve dialoog	Mensenrechten	Collective Impact Coalition for Ethical AI	H1 2024
Investor statement over nikkelmijnbouw	Investor statement	Natuur & Milieu	Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO)	H1 2024
Investor statement over tabakspreventie	Investor statement	Gezondheid	Tobacco Free Portfolios	H1 2024
Health Engagement Alliance (HEAL)	Collectieve dialoog	Gezondheid	VGZ, A.S.R., Cardano	H1 2024
FAIRR engagementprogramma eiwittransitie	Investor statement en	Klimaat	Farm Animal Investment Risk & Return	H2 2023

Initiatief	Rol	Speerpunt	Samenwerking	Sinds
FAIRR engagementprogramma 'biodiversiteit, afval en vervuiling'	collectieve dialoog Collectieve dialoog	Natuur & Milieu	(FAIRR) initiative Farm Animal Investment Risk & Return (FAIRR) initiative	H2 2023
Nature Action 100 - Collectief engagementprogramma rondom biodiversiteit	Collectieve dialoog	Natuur & Milieu	CERES	H2 2023
CDP Science-Based Targets (SBT) Campagne 2023	Investor statement en collectieve dialoog	Klimaat	CDP	H2 2023
CDP 'Non-Disclosure Campaign' 2023	Investor statement en collectieve dialoog	Klimaat, Water, Natuur & Milieu	CDP	H1 2023
Collectief dialoog 'Global Plastic Treaty' van WNF en 'Ellen McArthur Foundation' met de VN over wereldwijde aanpak plastic vervuiling	Collectieve dialoog	Natuur & Milieu	Wereld Natuur Fonds en Ellen McArthur Foundation	H1 2023
Chemscore: engagementprogramma chemische producten	Collectieve dialoog	Natuur & Milieu	Aviva	H2 2022
Collectieve engagement met Australië op het thema klimaat	Collectieve dialoog	Klimaat	PRI	H2 2022
Mentale gezondheid op de werkvloer	Investor statement en collectieve dialoog	Arbeidsnormen; Gezondheid	CCLA Investment Management	H2 2022
Valuing Water Finance Initiative	Investor statement en collectieve dialoog	Natuur & Milieu	CERES	H2 2022
Dutch Climate Coalition	Collectieve dialoog	Klimaat	Dutch Climate Coalition	H2 2022
Collectieve dialoog over arbeidsomstandigheden in de vleesverwerkende industrie	Collectieve dialoog	Arbeidsnormen	Farm Animal Investment Risk & Return (FAIRR) initiative	H1 2022
Collectieve dialoog over verduurzaming aquacultuur	Collectieve dialoog	Natuur & Milieu	Farm Animal Investment Risk & Return (FAIRR) initiative	H1 2022
Ceres Food Emissions 50	Collectieve dialoog	Klimaat; Natuur & Milieu	Ceres	H1 2022
Climate Action 100+	Deelnemer	Klimaat	IGCC, UN PRI, AIGCC, Ceres	H2 2017

9.10. Afkortingenlijst

Afkorting	Uitgeschreven afkorting	Toelichting
AVA	Algemene Vergaderingen van Aandeelhouders	Stemmen op de AVA is voor actieve aandeelhouders een manier om de corporate governance of de activiteiten van een onderneming te beïnvloeden. De resultaten van stemmingen tijdens AVA's worden openbaar gemaakt. Als aandeelhouders tegen een voorstel stemmen, moet een onderneming maatregelen nemen.
CCS	Carbon capture and storage	CCS houdt in dat bij de verbranding van fossiele brandstoffen koolstofdioxide wordt afgevangen en vervolgens ondergronds geïnjecteerd en opgeslagen. Op die manier wordt voorkomen dat dit vervuilende broeikasgas de atmosfeer binnendringt.
CDP	Carbon Disclosure Project	De CDP is een organisatie die bedrijven en steden ondersteunt om de milieupact van grote bedrijven bekend te maken. Het doel is om van milieurapportage en risicobeheer een bedrijfsnorm te maken en openbaarmaking, inzicht en actie naar een duurzame economie te stimuleren.
CHRB	Corporate Human Rights Benchmark	In 2017 opgerichte benchmark vergelijkt zo'n 100 bedrijven op hun mensenrechtenbeleid.
ESG	Environmental Social Governance	Criteria op het gebied van milieu, maatschappij en ondernemingsbestuur die worden gebruikt binnen verantwoord beleggen om ondernemingen te analyseren en beoordelen.
GRI	Global Reporting Initiative	GRI is een internationale organisatie die richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving opstelt. In een duurzaamheidsverslag communiceert een organisatie publiekelijk over haar economische, milieu- en sociale prestaties.
ICCR	Interfaith Center on Corporate Responsibility	ICCR is een coalitie van geloof- en waarden gedreven investeerders die betrokken aandeelhouderschap en 'engagement' met ondernemingen zien als een krachtige katalysator voor verandering.
KPI	Key Performance Indicators	Key Performance Indicators (KPI's) zijn meetbare indicatoren die aantonen hoe de onderneming presteert en of het organisatorische doelstellingen gaat halen. Organisaties gebruiken KPI's op alle niveau's van de organisatie om prestaties en resultaten te evalueren. KPI's helpen de aandacht te richten op zaken die belangrijk zijn.
OESO Richtlijnen/ 'OECD Guidelines'	Richtlijnen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling	De OESO richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen zijn één van de belangrijkste internationaal erkende richtlijnen voor Corporate Social Responsibility, alle 34 OESO lidstaten en 10 andere landen hebben deze richtlijnen geaccepteerd. De OESO-richtlijnen bieden handvatten voor bedrijven om met kwesties om te gaan zoals ketenverantwoordelijkheid, mensenrechten, kinderarbeid, milieu en corruptie.
PRI	Principles for Responsible Investing	Mondiale vereniging van pensioenfondsen, vermogensbeheerders en ondernemingen die verantwoord beleggen willen bevorderen.
SBT's	Science Based Targets	SBT's zijn de wetenschappelijke kaders of doelstellingen, die nodig zijn om een transitie naar een koolstofarme economie te maken, waarin binnen de 1,5 graad (maximaal 2 graden) opwarming van de aarde wordt gebleven. De ambitie van de dat ondernemingen deze SBT's onderdeel maken van hun korte- of langetermijn klimaatstrategie.
SDG	Sustainable Development Goal	Een reeks duurzame ontwikkelingsdoelstellingen, in 2015 opgesteld door de Verenigde Naties ter vervanging van de Millenniumdoelstellingen. 193 landen hebben samen afgesproken de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen te realiseren vóór 2030. De doelen zijn gericht op het aanpakken van maatschappelijke en milieu-uitdagingen, zoals klimaatverandering, het stimuleren van schone energie, extreme armoede, gendergelijkheid en duurzame landbouw. De doelen doen een beroep op zowel de publieke als de private sector om nauw samen te werken met de overheden van de landen die hebben ondertekend.
TCFD	Task Force on Climate-related Financial Disclosures	TCFD is een vrijwillige en consistente rapportagemethode voor ondernemingen over klimaatgerelateerde financiële risico's. De taskforce structureert haar aanbevelingen rond vier thema's: bestuur, strategie, risicobeheer en doelstellingen. TCFD is ontwikkeld door de Raad voor Financiële Stabiliteit. Ondernemingen kunnen deze aanbevelingen gebruiken om investeerders, kredietverstrekkers, verzekeraars en andere belanghebbenden van relevante informatie te voorzien.
TPI	Transition Pathway Initiative	Een initiatief van investeerders die de transitie naar een koolstofarme economie monitoren.

Colofon

Deze halfjaarrapportage Maatschappelijk Verantwoord Beleggen is een uitgave van Achmea Investment Management.

Disclaimer

Achmea Investment Management B.V. ('Achmea IM') heeft de informatie in dit document met zorg samengesteld. De informatie is alleen bestemd voor gekwalificeerde beleggers en/of professionele beleggers zoals bedoeld in de Wet op het financieel toezicht (Wft). Dit document is of bevat (i) geen aanbod of uitnodiging om financiële instrumenten te kopen, te verkopen of te verhandelen, (ii) geen beleggingsaanbeveling of beleggingsadvies, (iii) geen juridisch, fiscaal of ander advies. Achmea IM raadt u af een (beleggings)beslissing uitsluitend te baseren op de informatie in dit document. Raadpleeg in voorkomende gevallen een juridisch, fiscaal of andere adviseur. Achmea IM is niet aansprakelijk voor schade die het gevolg is van zo'n (beleggings)beslissing. De informatie in dit document is (mede) gebaseerd op informatie die Achmea IM van betrouwbaar geachte informatiebronnen heeft verkregen. Achmea IM garandeert niet de betrouwbaarheid van die bronnen en de juistheid en volledigheid van de van die bronnen verkregen informatie. De informatie in dit document is puur informatief en u kunt daaraan geen rechten ontleen. Alle informatie is een momentopname, tenzij uitdrukkelijk anders is aangegeven. Het verstrekken van dit document na de oorspronkelijke publicatiedatum is geen garantie dat de hierin opgenomen informatie op die latere datum nog juist en volledig is. Achmea IM heeft het recht om deze informatie zonder aankondiging te wijzigen. Het noemen van rendementen op beleggingen in dit document dient uitsluitend als uitleg en toelichting. Achmea IM spreekt daarmee geen verwachting uit over het rendement of koersverloop van die beleggingen. De waarde van uw belegging kan fluctueren en in het verleden behaalde resultaten bieden geen garantie voor de toekomst. U mag de informatie in dit document alleen voor eigen persoonlijk gebruik kopiëren. U mag de informatie niet overnemen, vermenigvuldigen, distribueren of openbaren zonder schriftelijke toestemming van Achmea IM. Alle informatie (teksten, foto's, illustraties, grafisch materiaal, handelsnamen, logo's, woord en beeldmerken) blijft eigendom van of in licentie bij Achmea IM en wordt beschermd door auteursrecht, merkenrecht en/of intellectueel eigendomsrecht. Er worden geen rechten of licenties overgedragen bij gebruik van of toegang tot deze informatie. Achmea Investment Management B.V. is statutair gevestigd en houdt kantoor in Zeist (Handelsregister nr. 18059537). Achmea IM is als beheerder van beleggingsinstellingen, zoals bedoeld in artikel 2:65a Wft, geregistreerd bij de Autoriteit Financiële Markten ("AFM") in Amsterdam (AFM registratie 15001209).

Disclaimer bij het uitsluitingsproces

Uitsluitingslijsten worden jaarlijks of tweejaarlijks opgesteld. Hierbij wordt onder andere gebruik gemaakt van ESG-informatie van onafhankelijke dataleveranciers zoals ISS ESG en MSCI ESG-Research. Om tot een uitsluitingslijst te komen worden de door ons gebruikte marktbrede benchmarks gescreend op naleving dan wel overtreding van de ESG-normen zoals opgenomen in het MVB-beleid. Voldoet een land of ondernemingen op basis van de beschikbare ESG-informatie niet aan onze ESG-normen, dan komt deze in aanmerking voor uitsluiting van het beleggingsuniversum van de Achmea IM beleggingsfondsen. Zowel interne als externe portefeuille beheerders worden gevraagd te controleren of er posities in deze landen of ondernemingen in hun beleggingsportefeuilles voorkomen. Indien dit het geval is, worden zij gevraagd deze binnen een redelijke termijn te verkopen. Mutaties in de beleggingsportefeuilles, door bijvoorbeeld corporate actions, beleggingen buiten de reguliere benchmark of wijzigingen in de benchmark, worden tussentijds niet aan de uitsluitingslijsten getoetst. Ook wordt de beschikbare ESG-informatie niet getoetst op volledigheid. Hierdoor is het mogelijk dat er wordt belegd in landen en ondernemingen die op de uitsluitingslijst staan of die conform de in het MVB-beleid opgenomen ESG-normen, uitgesloten hadden moeten worden. Op het eerst volgende moment van het opstellen van de uitsluitingslijst wordt het proces, zoals hierboven geschetst weer gevolgd. Achmea IM kan geen garanties geven over de volledigheid en juistheid bij de vaststelling en implementatie van de uitsluitingslijsten. Wij aanvaarden daarvoor geen aansprakelijkheid.